

Почитувани,

Обсерваторијата за мали и средни претпријатија во Република Македонија произлегоа како резултат на заложбите на Владата за поддршка на развојот на МСП, како и прилагодување на политиките во согласност со стандардите на ЕУ. Главна цел на Обсерваторијата за МСП во РМ е да создаде постојан механизам за следење, анализирање и споредување со другите земји, на улогата и работата на македонските МСП.

Од јануари 2005, Обсерваторијата за МСП работи и функционира како дел од Агенцијата за поддршка на претприемништвото на Република Македонија (АППРМ). Во рамките на своите активности за истата година, Обсерваторијата за мали и средни претпријатија го изготви својот трет последователен годишен извештај (за 2004 година). Во овој извештај се опфатени повеќе сфери од работењето на МСП секторот. Процесот на регистрација на едно претпријатие, бројот на регистрирани и активни претпријатија во РМ, бројот на вработени, добивката и загубата кои тие ја остваруваат, итн.

Во тој контекст, ве поканувам да го прочитате Годишниот извештај од Обсерваторијата за 2004 година, во кој верувам ќе пронајдете доста информации за малите и средни претпријатија во РМ, кои ќе и послужат на вашата организација уште подобро да го согледа и разбере секторот за МСП и врз основа на анализите направени од Обсерваторијата да превземе соодветни политики за понатамошен развој на овој најзначаен сектор за економијата на државата.

За понатамошни информации во однос на МСП секторот во РМ можете да го погледнете и Националниот извештај за Европската повелбата за мали претпријатија за 2005 година кој исто така може да го најдете на ова ЦД.

Владимир Сарач,

Директор на Агенцијата за поддршка
на претприемништвото на РМ

[Извештај на Обсерваторија за МСП 2004](#)

[Национален извештај 2005 ЕУ повелба за мали претпријатија](#)

**Агенција за поддршка на претприемништвото во
Република Македонија**

ОБСЕРВАТОРИЈА ЗА МСП ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ИЗВЕШТАЈ 2004

Октомври 2005

ОБСЕРВАТОРИЈА ЗА МСП ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ИЗВЕШТАЈ 2004

**Овој Извештај беше изработен од страна на
Обсерваторијата за МСП при Агенцијата за поддршка на
претприемништвото во
Република Македонија**

**Проектот за Развој на МСП ref.no.04MAC01/02/001 - EAR
технички помогна при изработка на овој Извештај**

Агенција за поддршка на претприемништвото на РМ
Никола Вапцаров бр.7
1000 Скопје
Република Македонија

Октомври 2005

Авторските права на овој Извештај ги задржува Агенцијата за Поддршка на претприемништвото на Република Македонија.

Барањата за користење на овој документ во целост или на делови од истиот се доставуваат до АППРМ.

Мислењата содржани во овој Извештај не секогаш ги рефлектираат мислењата на АППРМ или на Министерството за економија.

Содржина

СОДРЖИНА	4
ВОВЕД	6
ЛИСТА НА ТАБЕЛИ	11
ЛИСТА НА ГРАФИКОНИ	12
АКРОНИМИ	13
ХРОНОЛОГИЈА	14
1. МАКРОЕКОНОМСКА СОСТОЈБА	17
1.1 МАКРОЕКОНОМСКО ОКРУЖУВАЊЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	17
1.2 МСП И БРУТО-ВРЕДНОСТ НА ПРОИЗВОДСТВОТО (БП).....	18
1.3 МСП И ДОДАДЕНА ВРЕДНОСТ	20
2. ПРАВНА РАМКА	22
2.1 ПРЕГЛЕД НА ПРАВНАТА РАМКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	22
2.2 ПРАВНАТА РАМКА ЗА МАЛИТЕ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА.....	22
2.3 Нови, изменети и дополнети закони за МСП.....	22
2.3.1 Класификација на претпријатијата.....	23
2.3.2 Занаетчија.....	25
2.3.3 Трговец поединец.....	25
2.3.4 Трговец од мал обем.....	28
3. МСП СЕКТОР: ГОЛЕМИНА И СТРУКТУРА	29
3.1 ПРЕТПРИЈАТИЈАТА ВО РМ.....	29
3.1.1 Активни претпријатија по сектори на индустријата.....	29
3.1.2 Активни претпријатија по градови.....	31
3.1.3 Стапка на раѓање на претпријатијата.....	34
3.1.4 Структура на сопственост на претпријатијата.....	35
4. МСП И НАДВОРЕШНАТА ТРГОВИЈА	36
4.1 Извоз од Македонија.....	36
4.2 Увоз во Македонија.....	38
4.3 Договори за слободна трговија.....	38
4.4 Билансот на трговијата.....	39
5. МСП И ВРАБОТУВАЊЕ	42
5.1 ВРАБОТУВАЊЕ СПОРЕД ГОЛЕМИНА НА ПРЕТПРИЈАТИЈА.....	42
5.2 ВРАБОТУВАЊЕ ПО СЕКТОРИ.....	43
5.3 ВРАБОТУВАЊЕ ПО РЕГИОНИ.....	44
5.4 ТРОШОЦИ ЗА ВРАБОТЕНИТЕ.....	48
5.5 НЕВРАБОТЕНОСТ.....	50
5.5.1 Анализа на невработеноста во РМ.....	51
5.5.2 Ниво на образование на невработените.....	52
6. ОДАНОЧУВАЊЕ И ФИНАНСИРАЊЕ НА МСП	53
6.1 ОДАНОЧУВАЊЕ НА МСП.....	53
6.1.1 Данок на додадена вредност (ДДВ).....	53
6.1.2 Данок на добивка.....	53
6.1.3 Персонален данок на доход.....	54

.....	54
6.1.4 Данок на имот.....	54
6.1.5 Данок на акциза.....	55
6.2 КРЕДИТИРАЊЕ НА МСП.....	55
6.2.1 Донаторски кредитни линии во РМ.....	56
6.2.2 Микрокредитирање.....	57
7 ФИНАНСИСКА СОСТОЈБА НА МСП.....	59
7.1 Добивка кај МСП.....	59
7.2 Загуба кај МСП.....	61
7.3 Средства од МСП за Данокот на Добивка.....	62
7.4 Просечна плата во РМ.....	63
8. МСП И СТАНДАРДИ, ИСТРАЖУВАЊЕ И РАЗВОЈ.....	65
8.1 Трошоци за истражување и развој.....	65
БИБЛИОГРАФИЈА.....	68

Вовед

Обсерваторијата за мали и средни претпријатија во Република Македонија започна со своите активности во 2004 година. Моментално, Обсерваторијата претставува дел од Агенцијата за поддршка на претприемништвото во Република Македонија. Главна цел на Обсерваторијата е надгледување на работата и активностите на малите и средни претпријатија во РМ. Покрај ова, другите поконкретни активности се:

- собирање на податоци и информации од примарните и секундарните институции и организации кои работата со секторот на МСП.
- создавање на база на податоци
- постојано ажурирање на базите на податоците
- спроведување на анкети помеѓу претприемачите во малите и средни претпријатија
- анализирање на собраните информации и податоци
- подготовка на годишен извештај, итн.

Оваа верзија на годишниот извештајот на Обсерваторијата, ја прикажува состојбата на МСП во РМ за 2004 година. Извештајот се состои од 8 дела кои обработуваат клучни области на МСП секторот и даваат слика на условите со кои МСП се соочуваат во нивната секојдневна работа. Овој извештај беше подготвуван во текот на 2005 година и како главни извори на информации беа користени податоците од Централен регистар, Државниот завод за статистика, Фондот за пензиско и инвалидско осигурување. Некои податоци добиени од одделни институции кои се активни во одредени области исто така се вклучени во Извештајот. Структурата на Извештајот е прикажана во прилог и секоја глава е разгледувана посебно.

Главата 1 од овој Извештај го прикажува **Маркоекономското опкружување** со кое се соочуваат МСП, како и ги потенцира најважните аспекти на економијата. Ситуацијата во реалната економија останува прилично стабилна во 2004 година. Реалниот пораст на БДП изнесуваше 2.9%, споредено со 2.8% во 2003 година, и исто така така овие достигнувања се на БДП се многу подобри од тие кога започна транзициониот период, исклучувајќи го периодот на безбедносната криза во 2001 година. Невработеноста бележи мало зголемување од од 37.&% во 2003 година,

на 37.2% во 2004 година, меѓутоа ова континуирано зголемување на невработеноста се бележи уште од периодот од 2001 година.

Податокот за инфлацијата во 2004 година која изнесува -0.4% е најдобар споредбено со претходните години, на пр. во 2000 година изнесувала 5.8%. Ова намалување во цените, позитивно влијае, и покрај намаленото индустриско производство и зголемувањето на невработеноста, на зголемување на примањата на вработените како и зголемување на купувачката моќ на потрошувачите.

Втората глава од Извештајот ги обработува темите поврзани со Правната Рамка во која претпријатија работат во РМ. Годишениот извештај дава осврт на усвојувањето на законите кои што имаат директен импакт на работата на претпријатијата. Како најважни меѓу нив би ги издвоиле:

- Законот за трговски друштва
- Законот за трговија
- Законот за вршење занаетчиска дејност.

Покрај усвојувањето нови закони, властите во РМ исто така работат на имплементирање на препораките кои се однесуваат на ЕУ практики. Реформите во правниот и судскиот систем остануваат еден од најважните приоритети на Владата на РМ.

Третата глава ги дефинира карактеристиките на МСП Секторот - неговата големина и структура, како и следниве области поврзани со МСП:

- број на регистрирани и активни претпријатија
- број на активни претпријатија по сектори
- број на претпријатија според структурата на сопственост.

На крајот на 2004 година, околу 50 000 претпријатија беа активни¹ во РМ. Овој податок е само 29% од вкупниот број на претпријатија кои биле регистрирани до 2005. (170 000 претпријатија).

Овој податок, за бројот на регистрирани претпријатија, е доста голем особено за земја која во минатиот период немала лесен и транспарентен начин за регистрација на претпријатија. Дел од ова може да се објасни преку даночните ослободувања кои се однесуваа за претпријатијата при регистрација, а не за самите претприемачи. Во изминатиот период се очекува да оваа разлика помеѓу регистрираните и активните претпријатија значително се намали. Во тој контекст,

---

¹ Активни - претпријатија кои имале некоја активност во изминатата година

многу би помогнало ако властите ги избришат од регистарот претпријатијата кои воопшто не постојат.

Останати важни карактеристики на динамиката кои се вклучени во МСП секторот се:

- секторот за трговија (големо и малопродажба) доминира претставувајќи 51% од сите претпријатија
- најголемата концентрација на претпријатија се наоѓа Скопје (34%)
- приватните претпријатија се најбројни во однос на другите видови претпријатија (99%).

Четвртата глава ја покрива трговијата со странство. Во тој дел, **МСП и трговијата**, се разгледува работата и можноста на македонските претпријатија да извезуваат, како и вредноста на увозот производи и услуги во земјата. Иако вредноста на извезените производи и услуги достигна 1.6 билиони УСД на крајот на 2004 година, трговскиот баланс останува ист, покажувајќи дека вредноста на увозот исто така се зголемува и во 2004 година изнесуваше 2.9 билиони УСД. Вкупно, вредноста на трговијата со странство во 2004 година изнесуваше 4.5 билиони УСД. Причината за разликата помеѓу вредноста на извозот и увозот лежи во нискиот квалитет на стандарди кои го поседуваат македонските претпријатија.

Што се однесува до дестинациите на македонскиот извоз, најважни се земјите од Југоисточниот европск ирегион, особено Бугарија и Србија и Црна Гора. Покрај овие, исто така Германија, Грција и Италија се исто така значајни дестинации. Помалку значаен е извозот во САД и Кина.

РМ исто така има потпишано бројни и доста значајни мулалатерални и билатерални договори за трговија. Помеѓу позначајните се:

- Договор за трговија со земјите членки на ЕУ (ДСА)
- Договор за трговија со земјите членки на ЕФТА
- Билатерални трговски договори со земјите од ЈИЕ регион.

Информација за **МСП и вработувањето** се содржи во петтата глава. Оваа глава дава еден поширок опис на вработувањето во претпријатијата. Во 2004 година, вкупниот број на вработени лица во македонските претпријатија изнесуваше 260 000 вработени. Просечниот број на вработени по претпријатие во 2004 година изнесуваше 6. Малите и средните претпријатија вработуваат најголем дел од вработените во РМ (80%).

Гледајќи во распределеноста на вработените по сектори, може да се каже дека производствениот сектор којшто исто така е најголем работодавац помеѓу малите и средните претпријатија, вработува околу 100 000 лица (или 40% од вкупниот број на вработени). Други важни сектори, кога станува збор за вработувањето се секторите за трговија (големо и мало продажба) и градежништво.

Анализата на вработувањето по градови покажува дека најголем број на вработени се наоѓаат во Скопје. Во сите други градови, бројот на вработени зависи или го следи бројот на жители.

На крај, кога станува збор за вработувањето, не е зачудувачки фактот дека претпријатијата од приватниот сектор креираат најголем дел од работните места во РМ за 2004 година.

Шестата глава ги обработува темите поврзани со **Даноците и финансирањето на МСП**. Главата започнува со преглед на даноците за претпријатијата:

- Данок на додадена вредност
- Данок на добивка
- Данок на имот
- Данок за акцизи
- Данок на личен доход
- Приоднеси за социјално и здравствено осигурување
- Царински стапки, итн.

Покрај ова, во оваа глава исто така се разгледуваат и условите за кредитирање како и финансиските шеми за поддршка на претпријатијата, со посебен осврт на:

- условите за кредитирање (каматните стапки, периодот на отплаќање, различните кредитни линии, итн.)
- потешкотии на банките кога станува збор за кредитирање на МСП
- потешкотии со кои се соочуваат МСП кога аплицираат за кредит
- рапидно развивање на пазарот за микро-финансирање во РМ.

Финансиската состојба на МСП претставува основа за седмата глава во Извештајот. Овој дел од Извештајот обработува теми кои се поврзани со профитабилноста на МСП. Од финансиските податоци презентирани во Извештајот, може да се заклучи дека вредноста на добивката кај малите претпријатија се зголемува од 200 година. Помеѓу МСП, најпрофитабилни сектори

се производствениот и секторот за трговија. Парадоксално е што овие сектори исто така имаат забележано најголеми загуби во РМ во изминатиов период.

Главата привршува со осврт на просечната месечна плата на вработените. Во 2004 година, таа варираше помеѓу 100 и 150 евра, во зависност од секторот на економијата.

Последната осма глава од Извештајот се однесува на инвестирањето во стандарди и Истражување & Развој (И&Р) активности. Иако овие активности сеуште не се добро етаблирани во РМ, тие остануваат важен фактор кој треба да допрво да се развива. Разочарувачки е фактот дека инвестирање во Р&Д се смета за трошок наместо на тоа да се гледа како долгорочна инвестиција за претпријатието.

Анализата на билансот на состојба кај сите активни претпријатија, за 2004 година, покажува дека само 2 мали, 21 средно и 31 големо претпријатие имаат инвестирано во И&Р активности² и вкупната вредност на оваа инвестиција изнесува 1 милион евра.

На крај, би сакал само да напоменам дека и во иднина Обсерваторијата за мали и средни претпријатија на РМ ќе продолжи со своите активности, и ќе се обиде да го подобри начинот на известување за работата на МСП во РМ. Кога станува збор за известувањето и презентирањето на податоците од Обсерваторијата, важно е да се напомене дека и во иднина ќе се задржи истиот професионален и објективен начин.

Владимир Сарач,
Директор на Агенцијата за поддршка
на претприемништвото во РМ

---

² Ако претпријатие ја внесле оваа вредност во соодветната колона во билансот на состојба (АОП 005)

Листа на табели

Табела 1-1 Општи макроекономски показатели	17
Табела 1-2 Бруто вредност на производството по сектори	19
Табела 1-3 Бруто вредност на производството по видот на претпријатијата	20
Табела 1-4 Додадена вредност по видот на претпријатијата	21
Табела 1-5 Додадена вредност по сектори	21
Табела 2-1 Класифицирање на претпријатијата	25
Табела 2-2 Трговци поединци по сектори на индустрија	29
Табела 3-1 Број на активни претпријатија по сектори	31
Табела 3-2 Број на обврзници во РМ	34
Табела 3-3 Стапка на раѓање на претпријатијата во РМ	36
Табела 3-4 Сопственост на претпријатијата во РМ	36
Табела 4-1 Земји во кои извезуваат македонските претпријатија	37
Табела 4-2 Увоз во Република Македонија од странски претпријатија	39
Табела 4-3 Договори за слободна трговија	40
Табела 4-4 Вредност на извозот и увозот во 2003 и 2004 година	42
Табела 5-1 Број на вработени во претпријатијата во РМ	43
Табела 5-2 Број на вработени во активните претпријатија во РМ	44
Табела 5-3 Број на вработени и број на население по градови	46
Табела 5-4 Број на вработени според сопственичка структура на претпријатијата	49
Табела 5-5 Трошоци за вработените во малите претпријатијата	49
Табела 5-6 Старосна структура на невработените	53
Табела 5-7 Ниво на образование на невработените	53
Табела 6-1 Донаторски кредитни линии за МСП во РМ	57
Табела 7-1 Нето добивка кај претпријатијата	61
Табела 7-2 Средства собрани по основ на Данок на добивка	64
Табела 7-3 Просечна плата по вработен	64
Табела 8-1 Средства издвоени по основ истражувачка и развојна дејност	66

Листа на графיקони

Графикон 2-1 Број на трговци поединци по градови	27
Графикон 3-1 Број на активни мали претпријатија по сектори	32
Графикон 3-2 Број на активни претпријатија по градови во 2004 година	33
Графикон 3-3 Број на активни мали претпријатија по број на жители	34
Графикон 4-1 Обем на трговска размена во Република Македонија	41
Графикон 4-2 Месечно движење на трговската размена	41
Графикон 5-1 Вработување по сектори	45
Графикон 5-2 Вработување по градови	48
Графикон 5-3 Трошоци за вработени кај малите и средни претпријатија	50
Графикон 5-4 Број на невработени лица	51
Графикон 5-5 Стапка на невработеност на земји во регионот за 2004 година	52
Графикон 7-1 Нето добивка кај малите претпријатија по сектори	61
Графикон 7-2 Загубата кај малите претпријатија по сектори	63

Акроними

ССА -	Спогодба за асоцијација и стабилизација
БРУ -	Бизнис Развојни Услуги
ЦР -	Централен регистар
ЗПП -	Завод за платен промет
ЕБРД -	Европска банка за Обнова и развој
ЕУ -	Европска унија
ФИАС -	Советодавни услуги за странски инвестиции
БДП -	Бруто домашен производ
БП -	Бруто производ
БИС -	Биро за интелектуална сопственост
МП -	Меѓуфазна потрошувачка
МБПР -	Македонска Банка за поддршка на развојот
МЕ -	Министерство за економија
МФ -	Министерство за финансии
МТСП -	Министерство за труд и социјална политика
НАЦЕ -	Општа индустриска класификација на економските активности во ЕУ
ОЕЦД -	Организација за економска соработка и развој
УЈП -	Управа за јавни приходи
ЈИЕ -	Југо-источна Европа
МСП -	Мали и средни претпријатија
ДЗС -	Државен завод за статистика
ДВ -	Додадена вредност
ДДВ -	Данок на додадена вредност
РМ -	Република Македонија
АППРМ -	Агенција за поддршка на претприемништвото во РМ
ММФ -	Меѓународен монетарен фонд
СТО -	Светска трговска организација
МКД -	Македонски денари
Курсна разлика 1 ЕУР = 61.5 МКД	

Хронологија

Година	Основни фактори кои што влијаат на бизнис опкружувањето и претприемништвото
1991	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Независност. Македонија објави независност од Југославија и се одвои од истата, единствена република која го стори тоа по мирен пат
1992	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Економска криза. Инфлација 1 780 %
1993	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Членство во ООН ▪ Формирана нова Влада, со учество на албанска партија ▪ Пад во економијата
1994	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Попис на населението ▪ Започнување на процесот на приватизација ▪ Воведување на Програмата на ММФ за подобрување на макроекономската стабилност
1995	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Трговско ембарго од Грција ▪ Санкции од ООН
1996	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Донесен е Закон за трговски друштва
1997	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Девалвација на денарот
1998	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Донесен Закон за занаетчиство ▪ Стратегија за привлекување СДИ ▪ Развој на финансискиот пазар ▪ Раст на реален БДП од 3.4% ▪ Извозот за прв пат од стекнувањето независност го надминува увозот, а странските инвестиции го надминаа износот на сите досегашни СДИ
1999	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Кризата во Косово предизвика прелевање на 360 000 жители од Косово ▪ Пораст на тензии ▪ Донесен е Закон за банки и хартии од вредност

<p>2000</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Донесен е Закон за додадена вредност ▪ Раст на реалниот БДП од 4.6%, со што се заокружи годишната континуирана економска експанзија ▪ Царинското законодавство стапува на сила со што се обезбедува усогласување со стандардите на Европската унија
<p>2001</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Безбедноста криза во државата. Конфликтот се иницирање во селото Танушевци на 18 Февруари ▪ Потпишувањето на Охридскиот рамковен договор и Спогодбата за демилитаризација ▪ Потпишување на Спогодбата за стабилизација и асоцијација ▪ Годишен пораст на БДП од -4.5%
<p>2002</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Попис на населението ▪ Парламентарни избори ▪ Измени на Законот за трговски друштва. Измените се однесуваа на процесот на регистрација на претпријатијата и измена на дефиницијата за правата И обврските на управителите И акционерите. ▪ Парламентот ја усвои “Е-Декларацијата” - заложба на Владата за забрзување на електронската трговија ▪ Владата ја донесува националната стратегија за МСП ▪ Донесен е Закон за банки за микрофинансирање ▪ Годишен пораст на БДП од 0.9%
<p>2003</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Република Македонија станува членка на Европската повелба за мали претпријатија ▪ Република Македонија станува членка на СТО ▪ Усвоен е Закон за Агенција за поддршка на претприемништво ▪ Потпишување на Stand-by аранжман со ММФ ▪ Намалување на данокот за ДДВ од 19% на 18% ▪ Усвојување на Законот за поттикнување на вработувањето ▪ Усвојување на Законот за државна помош. Поддршка ќе им биде доделена на МСП за договарање на консултантски услуги и обука за подобрување на нивното работење. ▪ Годишен пораст на БДП од 2.8%

2004

- Донесен е нов Закон за тровски друштва
  - Донесен нов Закон за трговија
  - Донесен нов Закон за вршење на занаетчиска дејност
  - Сключени неколку билатерални договори за слободна трговија со неколку земји
  - Целосна имплементација на Законот за перење пари
  - Екипирање на финансиската полиција
  - Преговори за нов аранжман со ММФ
  - Годишен пораст на БДП од 2.9%
  - 1 ЕУР = 61.5 МКД
-

1. Макроекономска состојба

1.1 Макроекономско опкружување во Република Македонија

Република Македонија како земја која претендира да стане дел од Европската Унија се залага во целост да ги примени препораките дадени од страна на Европската Комисија којашто секојдневно го надгледува напредокот на земјата во многу области. Макроекономската стабилност на државата игра важна улога при обезбедување на предусловите за приклучување на РМ во ЕУ. Клучните макроекономски показатели за периодот 1999 - 2004 година, се прикажани во табелата 1.1:

Табела 1-1 Општи макроекономски показатели

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
(%)						
Реален пораст на БДП	4.3	4.5	-4.5	0.9	2.8	2.9
Инфлација (трошоци на живот, просек)	-0.7	5.8	5.5	1.8	1.2	-0.4
Индустриско производство (стапки на пораст)	-2.6	3.5	-3.1	-5.3	4.5	-2.1
Пораст на вработеност	1	0.8	9	-6.3	-2.9	-4.1
Стапка на невработеност	32.4	32.1	30.5	31.9	36.7	37.2
(во милиони САД \$)						
БДП	3 409	3 855	3 814	3 979	4 133	4 220
Извоз	1 190	1 321	1 155	1 113	1 359	1 672
Увоз	1 686	2 011	1 682	1917	2 211	2 794
Трговски биланс	-496	-690	-526	-804	-852	-1 122
Девизни резерви	450	714	775	734	903	986
Надворешен долг	1 490	1 488	1 505	1 635	1 813	2 029
СДИ	32	175	439	77	97	150

Извор: Министерство за финансии

Во 2004 година, макроекономијата беше постаблина, споредбено со претходните години кога големи разлики на клучните показатели беа видливи.

Реалниот пораст на БДП, го достигна својот максимум во 2000 година достигнувајќи ниво од 4.5%. Меѓутоа, поради безбедносната ситуација во 2001 година во РМ, БДП се намали за 9.0%, достигнувајќи го нивото од -4.5% реален раст. Намалувањето на производствената активност беше присутно скоро во сите сектори, освен во јавниот сектор каде што Владината крајна потршувачка се зголеми за 29.7%. По 2001 година, ситуацијата започна да се стабилизира, преку зголемување на БДП од 0.9% во 2002 година и 2.8% во 2003 година. Релативно

високите очекувања за 2003 и 2004 година (3.2% и 3.8%) не беа реализирани и во 2004 реалниот раст на БДП изнесуваше 2.9%.

И покрај позитивното зголемување на аутпутот, реално гледано, индустриското производство се намали за 2.1% во 2004 година (во 2003 година беше 4.5%). Ова е загрижувачки развој којшто може да има сериозни ефекти на невработувањето и во периодот што доаѓа. Невработувањето претставува најсериозниот проблем со кој РМ се соочува. За периодот 2000 - 2004 година стапката на невработеност се зголемила од 32.1% на своето сегашно ниво од 37.2%. Ова зголемување на невработеноста може да биде резултат на големите промени кои настанаа со притатизирањето на државните претпријатија, „скришно вработување” и зголемување на бројот на регистрираните невработени лица.

Инфлацијата во РМ се намалува во изминатиов период, со стапка од 5.5% во 2000 година на 1.2% во 2003 година. Во 2004 година, намалување на цените од 0.4% беше забележано.

Трговијата со странство е секогаш добар барометар кој ја покажува јачината на макроекономијата. Во 2004 година, вредноста на извозот беше поголема споредено со претходните години и изнесуваше 1 672 милиони УСД. Сепак, државата бележи трговски дефицит од 1 122 милиони УСД. Ова е резултат од зголемената вредност на увозот во изминатиов период која во 2004 достигна 2 794 милиони УСД. Како последица на влошувањето на трговскиот баланс за периодот 2000-2004 година, надворешниот долг на земјата постојано се зголемува достигнувајќи вредност од 2 029 милиони УСД на крајот на 2004 година.

Една охрабрувачка макроекономска карактеристика е поврзана со вредноста на Странските директни инвестиции кои влегуваат во земјата. Во 2004 година, вредноста на овие инвестиции достигна 150 милиони УСД, споредбено со вредноста во 2002 година кога истата изнесуваше 77 милиони УСД. Меѓутоа, ова претставува само дел од вредноста на СДИ која во 2001 година изнесуваше 439 милиони УСД, меѓутоа драстично се намали во следните години поради безбедносната криза која беше присутна во земјата во 2001 година.

1.2 МСП и Бруто-вредност на производството (БП)

Бруто-вредност на производството претставува вредност на произведените стоки и извршените услуги во текот на една година, независно дали тие во целост се продадени (или дел од нив се ставени во залихи).

Табела 1-2. Бруто вредност на производството по сектори

	2000		2001		2002		2003	
(Основни цени, милиони МКД)	мали	средни	мали	Средни	мали	средни	мали	средни
Сектор								
Земјоделство, лов и шумарство	40 484	3 755	42 825	2 744	44 156	1 645	53 576	2 693
Рибарство	71	11	72	6	93	2	76	
Рударство	865	469	544	666	768	242	814	493
Производство	30 953	25 006	30 803	26 087	34 100	12 431	33 766	21 097
Производство и достава на електрична енергија, вода и гас	483	1 553	559	1 446	606	2 109	485	1 557
Градежништво	18 491	7 580	16 444	7 610	19 840	5 268	23 102	9 073
Големопродажба и малопродажба	31 490	6 325	29 559	9 089	32 480	5 841	32 494	7 166
Хотели и ресторани	3 640	1 505	4 080	889	4 791	691	4 711	1 649
Транспорт, складирање и комуникација	13 083	6 598	13 063	6 523	12 808	1 506	13 245	16 728
Финансиско посредување	39	-	100	-	401	-	464	16
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	10 573	1 784	11 740	1 981	12 806	547	12 458	2 174
Јавна администрација и одбрана	1 053	10	664	2	411	-	9 012	8 106
Образование	8 252	1 985	8 511	1 673	8 634	2 207	11 056	685
Здравство и социјална работа	3 867	4 745	4 717	6 376	5 490	4 515	4 503	4 964
Социјални и индивидуални услуги	6 171	1 449	6 523	1 291	6 700	1 528	6 606	1 489
Екстра-територијални организации и тела	3	-	9	-	-	-	-	-
Вкупно	169 518	62 775	170 213	66 383	184 084	38 532	206 368	77 890

Извор: Државен завод за статистика

Табелата 1.2 ја прикажува бруто-вредноста на производството кај малите и средните претпријатија во периодот 2000 - 2004³ година. Трендот на БП кај малите претпријатија е во постојан раст. Имено, споредбено со 2000 година, во 2003-та, БП кај овие претпријатија се зголемил за 21.7% или за 11.2% во однос на 2002 година. БП кај средните претпријатија покажува слични движења, со тоа што овој пораст низ годините не е постојан. Во 2002 година, бруто-вредноста на производството кај средните претпријатија изнесуваше 38.5 милиони денари, што е за 1.7 пати помала од вредноста во 2001 година и двојно помала споредбено со вредноста во 2003 година. Во 2004 година, вредноста на обртот кај МСП 353 503 милиони МКД (или 5 билиони ЕУР).

³ Бидејќи сеуште податоците за бруто-вредноста на производството не се објавени за 2004 година е земена вредноста за обртот на претпријатијата регистрирани според Законот за трговски друштва

Табела 1-3. Бруто вредност на производството по видот на претпријатијата

2003	
<i>(Основни цени, во милиони МКД)</i>	
Мали	206 368
Средни	77 890
Големи	146 809
Вкупно	431 068
<i>(%)</i>	
Мали	47.8
Средни	18.1
Големи	34.1
Вкупно	100.0

Извор: Државен завод за статистика

Бруто-вредноста на производството во 2003 година кај малите, средните и големите претпријатија и нивниот придонес е претставен во табелата 1.3. Оттука може да се забележи дека во 2003 година малите претпријатија најмногу допринеле во БП (47.8% од целокупниот придонес на сите претпријатија). Доприносот на средните и големите претпријатија, од друга страна, изнесува 18.1% и 34.1%.

1.3 МСП и Додадена Вредност

Додадената вредност (ДВ) кај претпријатијата претставува баланс помеѓу бруто вредноста на производството и меѓуфазната потрошувачка⁴. ДВ на претпријатијата во 2003 година се зголемила за 13 072 милиони денари во однос на 2002 година, односно за 6%. Ваквиот тренд на зголемување се бележи кај малите и средните претпријатија, додека кај големите се бележи опаѓање во однос на додадената вредност. За периодот 1999-2003 малите претпријатија ја зголемиле ДВ за 26%. Во 2003 година, средните претпријатија исто така ја зголемиле ДВ во однос на претходната година за 19 676 милиони денари, односно за 2.1 пати повеќе во однос на претходната година. Ова зголемување кај средните претпријатија не е континуирано, бидејќи во 2002 година се уште се чувствуваа последиците кои економијата ги претрпе поради политичката и безбедноста криза од 2001-та.

Табела 1-4. Додадена вредност по видот на претпријатијата

⁴ Деф. Меѓуфазната потрошувачка претставува вредност на производите и пазарните услуги што ги употребува производителот како инпути во процесот на производство исклучувајќи ја потрошувачката на фиксен капитал. БДП на Република Македонија. *Државен завод за статистика*. Скопје 2003.

	1999	2000	2001	2002	2003
<i>(Основни цени, милиони МКД)</i>					
Мали	76 648	83 792	86 586	90 767	103 410
Средни	23 756	26 433	28 615	18 182	37 858
Големи	74 333	81 806	74 135	83 011	63 764
Вкупно	174 737	192 031	189 336	191 960	205 032
<i>(%)</i>					
Мали	43.9	43.6	45.7	47.3	50.4
Средни	13.6	13.8	15.1	9.5	18.5
Големи	42.5	42.6	39.2	43.2	31.1
Вкупно	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Извор: Државен завод за статистика

Табела 1.5 ја прикажува ДВ по основни цени во однос на секторите на индустријата за 2003 година. Секторите земјоделство, лов и шумарство, трговија и производство допринесуваат најмногу во ДВ кај малите претпријатија (со 26.9, 19.3 и 15.0 милиони МКД). Наспроти малите, кај средните претпријатија тоа е секторот за Транспорт, складирање и комуникација со 8.9 милиони МКД. додека, производството и производството и достава на електрична енергија, вода и гас како сектори на индустријата допринесуваат најмногу во однос на ДВ по основни цени кај големите претпријатија со 17.4 и 10.5 милиони МКД.

Табела 1-5. Додадена вредност по сектори

2003			
<i>(Основни цени, милиони МКД)</i>			
Сектор	Мали	Средни	Големи
Земјоделство, лов и шумарство	26 954	633	1 084
Рибарство	27	-	-
Рударство	277	179	533
Производство	15 074	7 168	17 409
Производство и достава на електрична енергија, вода и гас	216	1 051	10 511
Градежништво	7 977	3 211	2 349
Големопродажба и малопродажба	19 307	4 231	4 743
Хотели и ресторани	3 170	1 065	418
Транспорт, складирање и комуникација	3 623	8 910	8 529
Финансиско посредување	52	-1	5 916
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	6 569	1 109	776
Јавна администрација и одбрана	4 895	6 061	6 028
Образование	9 133	303	-
Здравство и социјална работа	2 536	3 088	4 273
Социјални и индивидуални услуги	3 457	850	1 195
Екстра-територијални организации и тела	-	-	-

Извор: Државен завод за статистика

2. Правна рамка

2.1 Преглед на правната рамка во Република Македонија

По осамостојувањето на државата во 1991 година, законската рамка во целост беше наследена од Југословенската федерација. Меѓутоа, како резултат на потребата за побрзо интегрирање на кон „Европските“ практики, неопходни беа промени на веќе постоечката правна рамка. Оттука, Владата на Република Македонија се заложи да ги отстрани и смени овие аспекти во легислативата кои беа застарени со тие закони кои постојат во Европа, како чекор во процесот на хармонизација на легислативата и прифаќање на *acquis communautaire*.

2.2 Правната рамка за малите и средни претпријатија

Во Република Македонија, работењето и активностите на МСП се дефинирани во повеќе закони. Овие закони регулираат поделните активности на претприемачите и МСП, во некои случаи директно влијаат, а во други случаи индиректно. Постојат 65 закони кои ја дефинираат работата на претпријатијата. Меѓутоа, ниеден од нив не се однесува само за МСП. Дел од овие закони се однесуваат за финансиското работење на претпријатијата, други се однесуваат за вработувањето, човечките ресурси и работните односи, додека остатокот се однесува на правилно дефинирање на претпријатијата чекорите за регистрација и комерцијалните операции на претпријатијата.

2.3 Нови, изменети и дополнети закони за МСП

Во текот на 2004 година, дел од законите кои што се однесуваат на претпријатијата во Република Македонија беа целосно променети, а кај други, некои делови претпртеа мали измени и дополнувања. Осум закони и еден правилник беа целосно изменети, односно беа донесени нови закони, а кај други осум закони беа направени измени и дополнувања.

Закони кои беа во целост изменети во 2004 година, се следниве:

- Закон за трговски друштва (Службен весник бр. 28/04)
- Закон за вршење занаетчиска дејност (Службен весник бр. 62/04)
- Закон за трговија (Службен весник бр. 16/04)
- Закон за заштита на потрошувачи (Службен весник бр. 38/04)

- Закон за угостителска дејност (Службен весник бр. 62/04)
- Закон за туристичка дејност (Службен весник бр. 62/04)
- Закон за јавни набавки (Службен весник бр. 19/04)
- Закон за основање на Агенција за странски инвестиции (Службен весник бр. 37/04)
- Правилник за минимално-технички услови за деловни простории и простории во кои се врши трговија (Службен весник бр. 21/04)

Законите во кои беа извршени измени и дополнувања се:

- Закон за стечај (Службен весник бр.17/04)
- Закон за Народна банка на Република Македонија (Службен весник бр. 40/04)
- Закон за регистрирање на готовински плаќања (Службен весник бр. 40/04)
- Закон за данок на додадена вредност (Службен весник бр. 19/04)
- Закон за административни такси (Службен весник бр.61/04)
- Закон против ограничувања на конкуренција (Службен весник бр. 61/04)
- Закон за комунални дејности (Службен весник бр.16/04)
- Закон за индустриска сопственост (Службен весник бр.40/04)

2.3.1 Класификација на претпријатијата

Според Законот за трговски друштва, донесен во 2004 година, претпријатијата во Република Македонија треба да бидат регистрирани во една од следниве облици:

- Јавни трговски друштва
- Командитни друштва
- Друштва со ограничена одговорност
- Акционерски друштва
- Командитни друштва со акции

Во однос на горе наведената класификација најголем дел од претпријатијата во Република Македонија спаѓаат во класификацијата на друштва со ограничена одговорност. Во тој контекст, Друштво со ограничена одговорност може да биде основно од едно (ДООЕЛ) или повеќе физички или правни лица (ДОО), но нивниот број не треба да биде поголем од 50 содружници. Исто така, оснивачкиот влог на

претпријатието треба да изнесува 5 000 Евра во денарска против вредност и претставува збир од вложувањата на оснивачите.

Едношалтерскиот систем за регистрација на претпријатија беше развиен, меѓутоа сеуште не е оперативен. Тој ќе започне со работа во 2006.

Дефиницијата за претпријатијата исто така ја зема во обзир големината, обртот и активностите на претпријатијата, иако Законот за трговски друштва и Законот за сметководство, во однос на ова прашање имаат различни „гледништа“.

Табела 2-1 Класифицирање на претпријатијата

	ЕУ Дефиниција за претпријатија ⁵	Закон за трговски друштва (2004)	Закон за сметководство (1992), последна измена (2002) ⁶
<i>Во првата година од работењето неопходно мора да задоволат два од следниве критериуми</i>			
Микро	до 10 вработени	до 10 вработени	
	годишен обрт ≤ 2 милиони ЕУР вредоста на активата ≤ 2 милиони ЕУР	годишен приход < 50.000ЕУР најмногу 80% од бруто приходот да е остварен од еден клиент	
Мали	до 50 вработени	до 50 вработени	до 50 вработени
	годишен обрт ≤ 10 милиони ЕУР вредоста на билансот на состојба ≤ 10 милиони ЕУР	вкупниот обрт < 2.000.000 ЕУР вредноста на активата < 2.000.000 ЕУР	годишен приход < 8.000 просечни месечни плати по работник вредноста на активата < 6.000 просечни месечни бруто плати по работник
Средни	до 250 вработени	до 250 вработени	до 250 вработени
	годишен обрт ≤ 50 милиони ЕУР вредоста на билансот на состојба ≤ 43 милиони ЕУР	годишен обрт < 10.000.000ЕУР вредноста на активата < 11.000.000 ЕУР	годишен приход < 40.000 просечни месечни плати по работник вредноста на активата < 30.000 просечни месечни бруто плати по работник
Големи	сите кои не спаѓаат во горенаведената класификација	сите кои не спаѓаат во горенаведената класификација	сите кои не спаѓаат во горенаведената класификација

Класификацијата на претпријатијата во Законот за трговски друштва беше изготвена во согласност со дефиницијата која ја користи ЕУ. и во однос на бројот на вработени, е усвоена истата класификација. Меѓутоа, што се однесува до вкупниот обрт и вредноста на билансот на состојба, тоа не е случај. Само неколку претпријатија во РМ можат соодветно да се вклопат со Европската класификација. Ако се земат во обзир вредностите за обртот и вредноста на активата-пасивата кои се користат во ЕУ дефиницијата тоа било би не направило неспоредлива класификација во РМ (класи со неколку или во кои ќе нема ниедно претпријатие). За да се реши овој проблем, одговорните во државата ги прифатија овие вредности од ЕУ меѓутоа со намалена вредност од 1/4 или 1/5 од вредноста на ЕУ за обртот и билансот на состојба.

⁵ http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_en.htm

⁶ Формално повеќе не се користи

Покрај претпријатијата во Република Македонија се дефинирани и други правни облици на организирање, како на пример занаетчиите, трговците поединци и трговците од мал обем.

2.3.2 Занаетчија

Во Република Македонија во 2004 беше донесен Закон за вршење занаетчиска дејност кој во целост го замени истоимениот закон од 1998. Со овој закон се дефинирани лицата кои што вршат занаетчиска дејност како и нивните активности. Имено, според овој закон, занаетчија може да биде секое физичко лице кое е запишано во Регистарот на занаетчији. Занаетчијата за своите обврски со целиот свој имот. Решението за упис во Регистарот содржи:

- име, татково име, презиме и адреса на живеалиштето на занаетчијата,
- единствен матичен број на граѓанинот,
- занаетчиските дејности кои се вршат како и шифрите на дејностите, согласно Националната класификација на дејности, и
- фирма, скратена ознака на фирмата доколку ја има, седиште и адреса на просториите.

Престанокот за вршење на занаетчиска дејност по сила на закон може да настапи ако занаетчијата:

- засновал работен однос, се пензионира или отпочнал со вршење на друг деловен потфат,
- ако е на извршување на казна - затвор во траење подолго од 6 месеци,
- со правосилна судска постапка одлука или правосилно решение му биде изречена мерка за безбедност - забрането вршење на дејност подолго од 6 месеци,
- смрт и
- други случаи предвидени со закон.

Пред усвојувањето на новиот Закон за вршење на занаетчиска дејност, регистарот за занаетчиите беше воден од страна на подрачните единици на Министерството за економија. Меѓутоа, сега таа активност се доделува на комората на занаетчиите и нејзините подрачни комори во градовите во РМ.

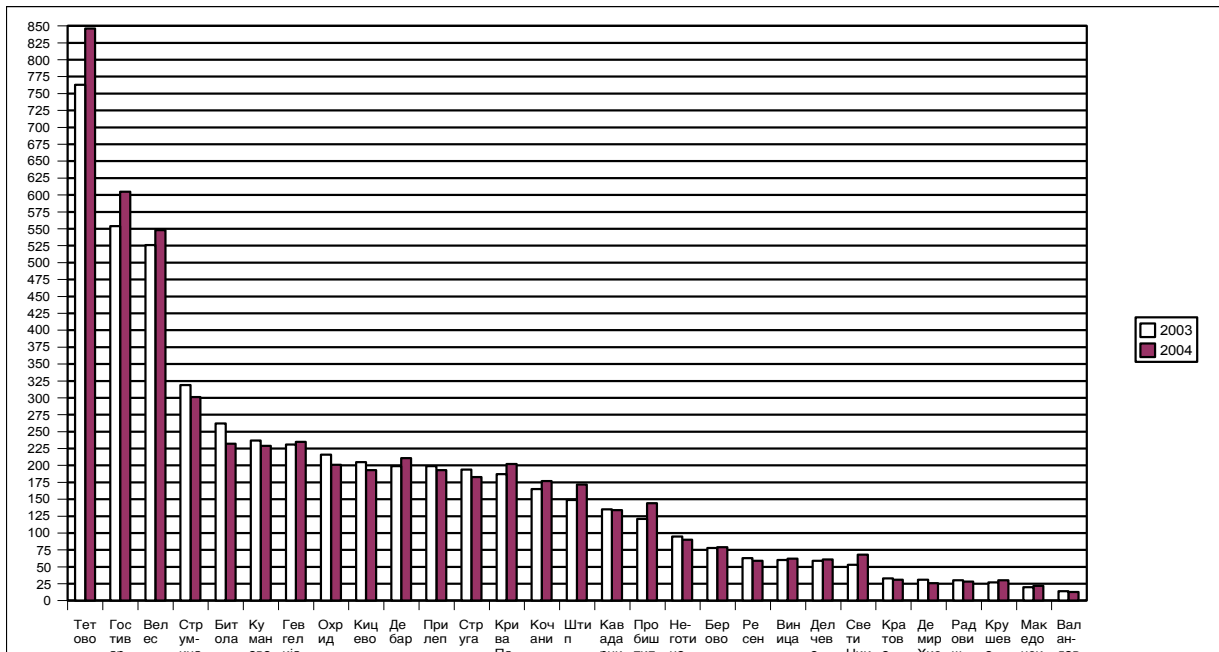
2.3.3 Трговец поединец

Работата и активностите на трговците поединци е регулирано со Закон за трговски друштва. Во голем дел, одредбите кои се однесуваат на трговските друштва (ДОО и ДООЕЛ) се применуваат и кај трговците поединци. Сепак, разликите помеѓу ДООЕЛ и трговецот поединец се во тоа што вториот одговара со сиот свој имот додека ДООЕЛ одговара само со капиталот на претпријатието. Исто така, трговецот поединец врши активности внатре во земјата, односно не врши увоз и извоз надвор од границите на државата.

Трговец поединец претставува:

- физичко лице, кое во вид на занимање, врши некоја од трговските дејности определени со Законот за трговски друштва;
- трговецот поединец одговара за своите обврски лично и неограничено со сиот свој имот;
- како трговец поединец може да се запише во трговскиот регистар секое деловно способно физичко лице со постојано место на живеење во РМ.

Графикон 2-1 Број на трговци поединци по градови⁷

Извор: Централен регистар

⁷ Градот Скопје не е презентирани во графиконот заради подобра презентација на ситуацијата во другите региони. Бројот на трговци поединци во Скопје во 2004 година изнесуваше 2662, или 70 помалку од 2003-та.

Графиконот 2-1 го прикажува бројот на трговците поединци по градови за 2004 година. Во некои градови овој број се зголемува, тоа значи дека бројот на трговци поединци се зголемил во однос на 2003 година. Најголемо зголемување на бројот на трговци поединци се бележи во Тетово и Гостивар (западниот дел на земјата), кадешто бројот на трговци поединци се зголемил за 83 и 51 соодветно. Во другите градови, бројот на трговци поединци бележи опаѓање во однос на претходната година. Најголемо опаѓање се бележи во градовите Скопје, Битола и Струмица, намалување од 70, 30 и 18 трговци поединци соодветно.

Долната табела го прикажува бројот на трговци поединци по сектори, за периодот 2002-2004. Бројот на трговци поединци во 2004 година беше скоро ист како во 2002 година, иако во 2003 година бројот беше намален за 1% споредбено со 2002 и 2004 година.

Сектор со најголем број на трговци поединци е секторот за големо и мало продажба со 3 602, или 45% од вкупниот број на трговци поединци. Покрај овој сектор други сектори со голем број на трговци поединци се секторите за недвижности, изнајмување и бизнис активности (со 1 182 т.п.) и производство (915 т.п.). Најголемото зголемување во бројот на трговци поединци во 2004 година, се бележи кај секторот недвижности, изнајмување и бизнис активности, кадешто зголемувањето беше 175 трговци поединци во однос на бројот во 2002 година. Процентуално гледано, најголемо зголемување се бележи во секторот земјоделие, лов и шумарство кадешто бројот на трговци поединци во 2004 година го надминал бројот на трговци поединци за 3 пати во однос на бројот на трговци поединци за 2002 година.

Намалување на бројот на трговци поединци се бележи во некои сектори. Секторот производство го бележи најголемото опаѓање на бројот на трговци поединци - 63 помалку во 2004 година споредбено со 2003-тата. Процентуално, најголемо намалување се бележи во секторот здравство и социјална работа, кадешто намалување од 19% се бележи за периодот 2002-2004. Во секторите рибарство, рударство и ископување, производство и достава на електрична енергија, гас и вода, како и во јавната администрација, трговци поединци не постојат.

Околу 295 трговци поединци го информирале Централниот регистар и Управата за јавни приходи дека во 2004 година истите не биле вклучени во никакви активности или трансакција. Оваа пракса на известување на релевантните институции е опишана со закон.

Табела 2-2 Трговци поединци по сектори на индустрија

	2002	индец(2002/2002)	2003	индец(2002/2003)	2004	индец(2002/2004)
<i>(сектори на издустрија)</i>						
Земјоделство, лов и шумарство	10	1.00	23	2.30	31	3.10
Производство	978	1.00	957	0.98	915	0.94
Градежништво	181	1.00	172	0.95	168	0.93
Големопродажба и малопродажба	3 634	1.00	3 565	0.98	3 602	0.99
Хотели и ресторани	901	1.00	873	0.97	873	0.97
Транспорт, складирање и комуникација	574	1.00	540	0.94	529	0.92
Финансиско посредување	2	1.00	1	0.50	2	1.00
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	1 007	1.00	1 077	1.07	1 182	1.17
Образование	25	1.00	21	0.84	21	0.84
Здравство и социјална работа	160	1.00	150	0.94	130	0.81
Социјални и индивидуални услуги	578	1.00	578	1.00	584	1.01
Total	8 050	1.00	7 957	0.99	8 037	1.00

Извор: Централен регистар

2.3.4 Трговец од мал обем

Трговец од мал обем е дефинирано според Законот за трговски друштва претставува физичко лице кое во вид на занимање, врши трговска дејност од мал обем и се регистрира кај надлежен орган на локалната самоуправа.

Трговците од мал обем не водат трговски книги, за разлика од другите трговци поединци или трговски друштва. Дејностите од мал обем како и начинот на регистрација ги утврдува Владата на Република Македонија.

3. МСП Сектор: Големина и структура

Малите и средни претпријатија ја претставуваат сржта на секоја пазарна економија и генераот за идни вработувања. Во 2004 година во Република Македонија бројот на МСП беше околу 50 000, што претставува 99% од вкупниот број на активни претпријатија за истата година.

3.1 Претпријатијата во РМ

Постои голема разлика помеѓу претпријатијата кои се регистрирани и тие кои се активни. Според дефиниција регистрирано претпријатие претставува претпријатието кое ги има исполнето сите законски обврски за регистрација на претпријатие (регистрација во суд, добивање матичен и даночен број, отварање на жиро сметка, итн). Меѓутоа, само мал дел од претпријатијата кои се регистрирани се активни. За активно претпријатие се смета претпријатието кое врши некоја активност во рамките на своите надлежности и обврски (остварува приход, вработува, врши плаќања, итн.) како и секоја година доставува завршна сметка во Управата за јавни приходи. Само мал процент од претпријатијата кои се регистрирани се операционални. На крајот на 2004 година бројот на регистрирани претпријатија го достигна бројот од 172 000 илјади, но само 29% од нив се активни (околу 50 000).

3.1.1 Активни претпријатија по сектори на индустријата

Секторската анализа дава една претстава за бројот на претпријатијата во секој сектор поединечно. Од табелата 3.1, може да се забележи дека најголемиот број на активни претпријатија се наоѓаат во секторот на Големопродажба и малопродажба. Исто така, половина од 50 000 МСП се активни во овој сектор. Потоа следат секторите производство, транспорт, кладирање и комуникација и градежништво.

Во 2004 година, според дефиницијата, само 430 средни претпријатија беа активни. Овие претпријатија се најповеќе активни во производствениот сектор (37%). Околу 26% од средните претпријатија се во секторот големо и мало продажба.

Големите претпријатија се најактивни во секторот за финансиско посредување.

Табела 3-1 Број на активни претпријатија по сектори

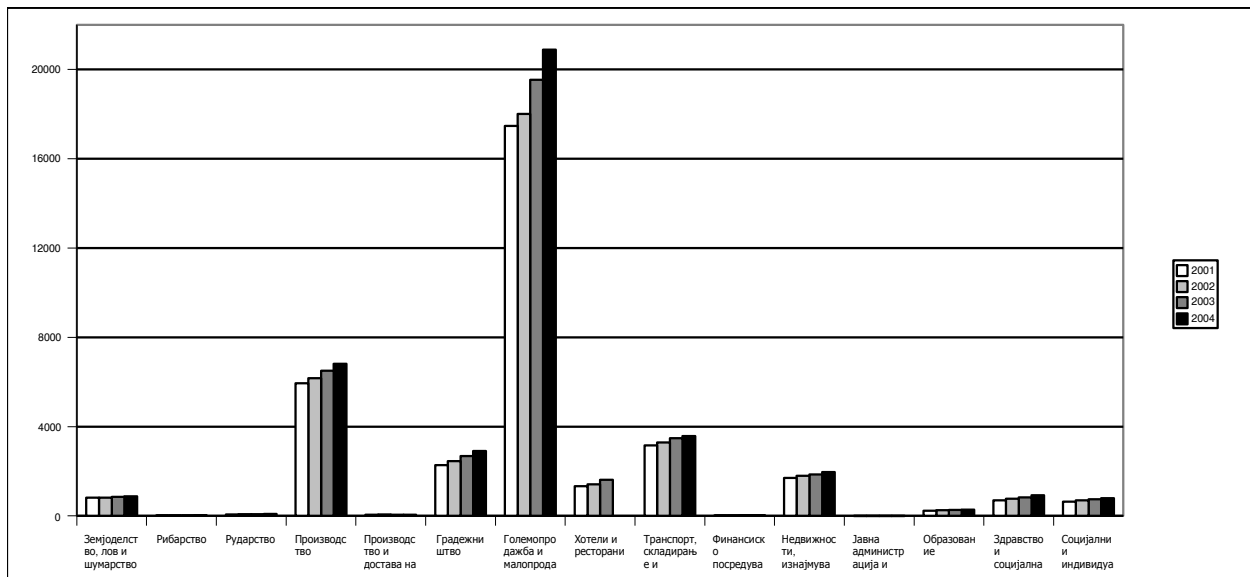
Сектор	Мали	Средни	Големи
Земјоделство, лов и шумарство	912	31	3
Рибарство	28	0	0
Рударство	85	5	1
Производство	7 731	157	40
Производство и достава на електрична енергија, вода и гас	57	16	3
Градежништво	3 077	40	6
Големопродажба и малопродажба	24 486	112	8
Хотели и ресторани	2 710	12	1
Транспорт, складирање и комуникација	4 110	24	7
Финансиско посредување	39	2	62
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	3 150	16	1
Јавна администрација и одбрана	22	1	0
Образование	413	0	0
Здравство и социјална работа	923	2	0
Социјални и индивидуални услуги	1 380	11	3
Вкупно	49 123	429	135

Извор: Централен регистар

Графиконот 3-1 го прикажува бројот на малите активни претпријатија во последните 4 години по сектори. Како што може да се забележи, нема сектор во кои бројот на малите претпријатија се намалува во последните 4 години. Од 2001 година се до 2004 година, бројот на мали претпријатија се зголемил за 16% во целост. Најголемо зголемување се бележи во секторот Големопродажба и малопродажба од 3 415 претпријатија за овој период.

Графикон 3-1 Број на активни мали претпријатија по сектори⁸

⁸ Претпријатија кои се регистрирани со Законот за трговски друштва, што значи бројот во графиконот не е еднаков со бројот на мали активни претпријатија од табелата 3-1.

Извор: Централен Регистар

3.1.2 Активни претпријатија по градови

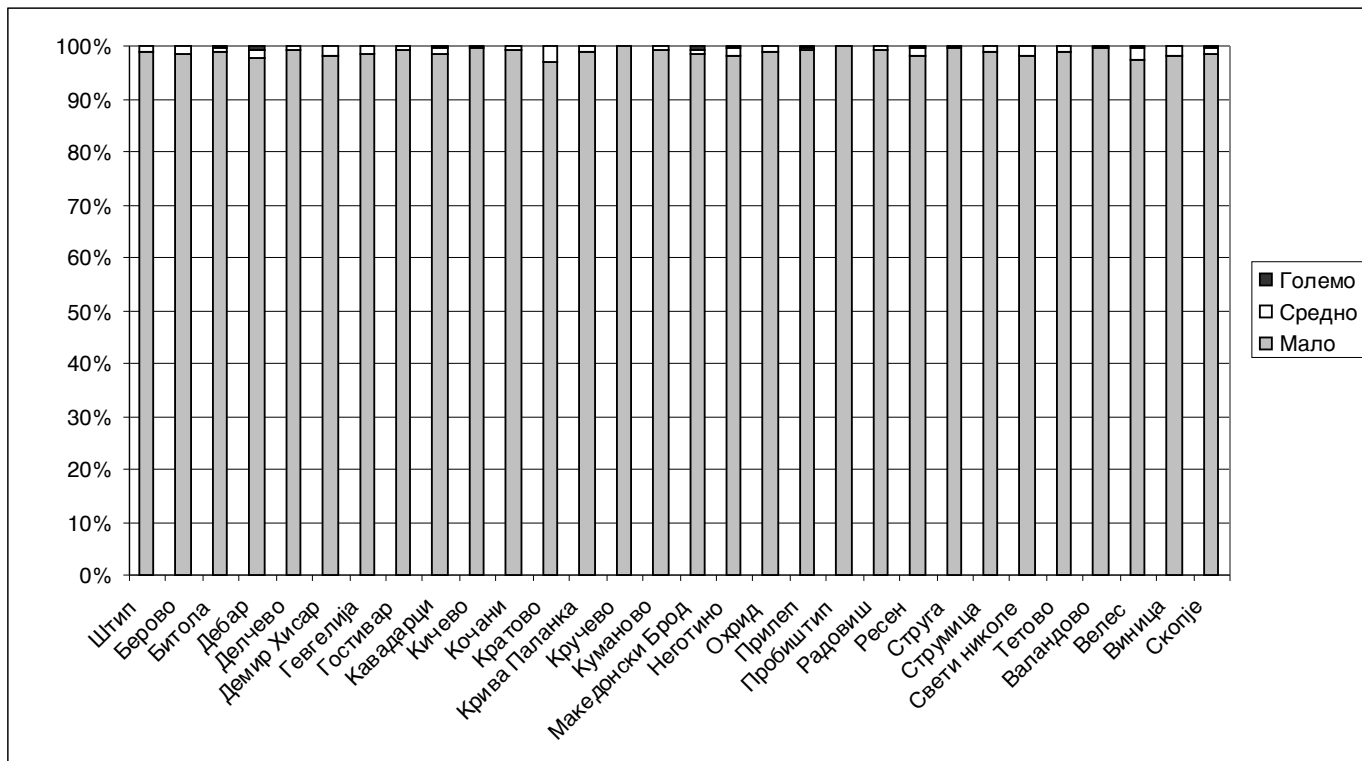
Покрај секторската анализа, регионланата е исто така важна. Преку разгледување на претпријатијата по региони може да се види во кој регион-град се наоѓа најголема концентрација на претпријатија. Графиконот 3-2 ја прикажува застапеноста на активните претпријатија, по големина за секој град во РМ. Во сите поголеми места, малите претпријатија се тие кои доминираат во однос на бројот, и во сите случаи мали претпријатија се најзастапени 97% во однос на вкупниот број на претпријатија.

Кратово е единствен град кадешто бројот на малите претпријатија е најмал во однос на средните претпријатија⁹. Во сите други градови процентот на застапеност на малите претпријатија е околу 98.0% или уште поголем. Крушево и Пробиштип се единствени градови каде процентот на малите претпријатија е 100.0%, односно средни и големи претпријатија воопшто не постојат. Меѓутоа, ова се градови со најмал број на жители исто така.

Графикон 3-2 Број на активни претпријатија по градови во 2004 година

⁹ Во Кратово нема големи претпријатија

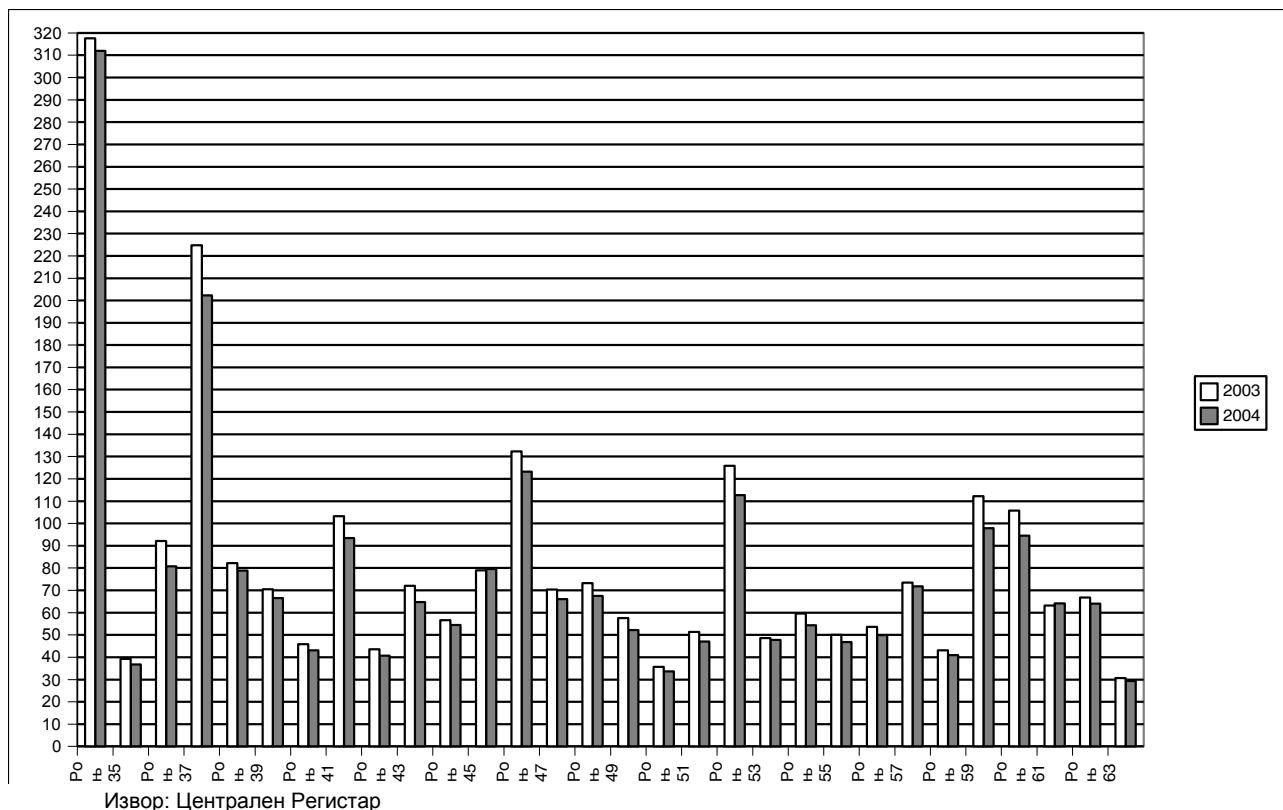
Извор: Централен Регистар

Графиконот 3-3 го прикажува бројот на малите претпријатија во 2003 и 2004 година по градови споредбено со населението во тие градови. Берово е град со најмал број на претпријатија во однос со жителите од тој град. На секој 312-ти жител, во 2004 година имало по едно претпријатие. Од друга страна, Скопје претставува град со најголема концентрација на претпријатија, односно по едно претпријатие на секој 30-ти жител.

Од истиот графикон може да се забележи дека во 2004 година, споредбено со 2003 година во сите градови освен во Крагово и Валандово бројот на претпријатија се намалил во однос на бројот на жители¹⁰.

Графикон 3-3 Број на активни мали претпријатија по број на жители

¹⁰ Бројот на жители е земен за константен од Пописот на населението во 2002

Според Заводот за пензиско и инвалидско осигурување во РМ (табелата 3-2), во РМ во 2004 година, имало вкупно 66 821 обврзници¹¹. Од нив, 7% се обврзници во кои нема осигуреници (пријавени работници). Обврзници, во кои бројот на вработени изнесува до 5, се најбројни односно 83% од вкупниот број на обврзници. Најмал е бројот на обврзници кои имаат вработени помеѓу 10 и 25 осигуреници. Нивниот број изнесува 1 423 обврзници. Обврзниците во Скопје се најбројни односно нивниот број изнесува 22 780, односно 34% од вкупниот број на обврзници.

Табела 3-2 Број на обврзници во РМ

2004					
Општина	Обврзници без осигуреници	Обврзници со <5 осигуреници	Обврзници со 5-10 осигуреници	Обврзници со 10-25 осигуреници	Обврзници со >25 осигуреници
Скопје	2 181	17 815	1541	592	651
Берово	59	549	45	17	26
Битола	236	3 274	247	64	117
Валандово	5	301	12	18	13
Тетово	201	3 321	167	48	90
Велес	90	1 409	71	45	59

¹¹ Обврзници се сите претпријатија, трговци поединци, занаетчи, трговци од мал обем, итн.

Виница	16	458	39	14	29
Гевгелија	98	1 267	84	53	64
Гостивар	163	2 986	106	42	54
Дебар	11	467	7	6	13
Делчево	35	523	41	14	27
Демир Хисар	30	209	13	8	9
Кавадарци	100	1 192	95	35	44
Кичево	54	1 174	56	22	32
Кочани	82	1 570	83	47	54
Кратово	6	198	6	5	14
Крива Паланка	38	586	32	16	17
Крушево	28	364	9	7	11
Куманово	239	2 413	164	57	74
Македонски Брод	42	228	16	9	8
Неготино	33	565	50	17	22
Охрид	223	1 813	175	75	84
Прилеп	178	2 431	180	48	85
Пробиштип	35	304	19	15	16
Радовиш	119	1 335	55	15	34
Ресен	35	510	29	12	20
Свети Николе	60	556	33	12	25
Струга	117	1 778	132	42	42
Струмица	162	5 607	202	68	76
Вкупно	4 676	55 203	3 709	1 423	1 810

Извор: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување

3.1.3 Стапка на раѓање на претпријатијата

Бројот на претпријатија во Република Македонија постојано се зголемува во последните 5 години. Овој раст е линеарен, меѓутоа за време на безбедносната криза немаше никаков раст воопшто. Спротивно од тоа, после таа ситуација бројот на претпријатија се зголеми за 17%. Бидејќи најголемиот дел од регистрираните претпријатија се микро и мали, истиот тренд може да се каже дека се однесува ин на МСП во РМ. Табелата 3.3 го прикажува овој тренд за периодот 2000-2004.

Табела 3-3 Стапка на раѓање на претпријатијата во РМ

	2000	2001	2002	2003	2004
Број на регистрирани претпријатија	123 072	123 696	149 386	158 091	172 297

	#	%	#	%	#	%	#	%	#	%
Годишна стапка на раст	12 072	10.88	624	0.50	25 690	17.20	8 705	5.51	7 886	4.99

Source: State Statistical Office

Годишната стапка на раст на претпријатијата претставува една дел од динамиката на МСП секторот, додека намалувањето на бројот на претпријатијата го прикажува другиот дел од динамиката. Според законот, ако претпријатието нема некои комерцијални активности за време на фискалната година, обврзано е да ја извести Управата за јавни приходи. Бројот на претпријатија¹² кои што приложиле вакво известување во 2004 година изнесува 2 987.

3.1.4 Структура на сопственост на претпријатијата

Структурата на сопственоста е доста важен показател кога станува збор за капиталот на претпријатијата (табела 3-3). Во РМ, во 2004 година, 97% од претпријатијата беа приватни и од нив 99% беа мали претпријатија. Други 750 претпријатија се регистрирани како мешовити, а 297 од претпријатијата беа државни (со општествен капитал). Малите претпријатија се најбројни во сите форми на сопственост кај претпријатијата.

Табела 3-4 Сопственост на претпријатијата во РМ

2004				
<i>Вид на сопственост</i>				
	Мали	Средни	Големи	Вкупно
Задружна	150	4	0	154
Мешовита	571	147	32	750
Непознато	25	2	0	27
Општествена	247	39	11	297
Приватна	48 130	237	65	48 432
Извор: Централен регистар				

¹² Регистрирани со Законот за трговски друштва.

4. МСП и надворешната трговија¹³

Владата на Република Македонија постојано работи на прашањето како да се намали трговскиот дефицит. Трговскиот дефицит на државата особено се зголеми со потпишувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација, кога голем број на производи кои беа произведени во земјите од ЕУ беа увезени во РМ без царина или царината беше минимална. Од друга страна, поради немање производи со висок квалитет, македонскиот извоз се ограничи само во земјите од регионот во кои стандардите за квалитет сеуште во целост не се применуваат.

4.1 Извоз од Македонија

Македонските производители многу често се соочуваат со проблеми кога станува збор за извоз на нивните производи. Еден од главните проблеми се однесува на квалитетот на македонските производи vis-a-vis барањата на потрошувачите и квалитетот на производите на странските конкуренти. Исто така, мал е бројот на македонските производи кои поседуваат сертификати за исполнување на меѓународните стандарди за квалитет или за стандардизација на производствените процеси, итн.

Други проблеми со кои се соочуваат македонските производители при извозот се недоволната едукација или неинформираност за настап на странски пазари, а тоа пред се подразбира немање информации за условите и можностите за извоз на наши производи во странство, достапноста за нови пазари, потребни документи, можните бариери, неопходни информации за поорганизиран и поцелисходен настап на пазарите низ светот.

Табела 4-1 Земји во кои извезуваат македонските претпријатија

	Извоз (во илјада \$)	% 2003	Извоз (во илјада \$)	% 2004	Индекс (2003/2004)
<i>Земја</i>					
Германија	278 854	20.4	315 576	18.9	1.31
Србија и Црна Гора	273 803	20.1	347 509	20.8	1.27
Грција	179 813	13.2	228 635	13.7	1.27
Италија	95 366	7.0	134 463	8.0	1.41
Русија	13 744	1.0	19 671	1.2	1.43
Бугарија	25 826	1.9	51 527	3.1	1.96
Словенија	21 293	1.6	27 209	1.6	1.28
Турција	32 809	2.4	53 955	3.2	1.65

¹³ Поради непостоење на податоци за МСП, претпријатијата во оваа глава се согледуваат во целина

Хрватска	66 096	4.8	80 158	4.8	1.21
Франција	54 725	4.0	77 323	4.6	1.41
САД	72 793	5.3	71 925	4.3	0.99
Холандија	46 788	3.4	47 286	2.8	1.01
Велика Британија	35 097	2.6	42 167	2.5	1.20
Кина	14 587	1.1	1 354	0.1	0.09
Австрија	7 678	0.6	8 514	0.5	1.11
Украина	1 784	0.1	2 157	0.1	1.21
Шпанија	21 275	1.6	23 034	1.4	1.08
Швајцарија	19 285	1.4	6 439	0.4	.033
Вкупно	1 363 252	100.0	1 673 487	100.0	1.23

Извор: Државен Завод за статистика

Како што може да се види од табелата 4-1 претпријатијата од Република Македонија најмногу извезуваат во земјите од ЕУ (56%), земјите од поранешна СФРЈ (28%), и во САД (4%).

Вкупниот извоз на Република Македонија во 2004 година во изнесуваше 1 363 милиони УСД, зголемување од 23% во однос на 2003 година. Најголем извоз на македонските производи се бележи кон Република Бугарија каде што вредноста на извозот се зголемила скоро за пати во однос на 2003 година. Вредноста на извозот на македонските производи во 2004 година се намалила во земјите САД, Кина и Швајцарија.

Најголем увозник на македонските производи во 2004 година беше Германија, каде од целокупниот извоз на нашата земја отпаѓаат 19%. Споредено со 2003-та (20%) тоа претставува пад за 2% Меѓутоа, претставено во вредносни показатели, извозот на РМ кон Германија во 2004 година (315 576 илјади УСД) во однос на 2003 година (278 854 илјади УСД) всушност пораснал за 13%. Од друга страна, Србија и Црна Гора од земјите на поранешна СФРЈ и натаму претставуваат најзначаен пазар каде што македонските производи наоѓаат свој пласман. Вредноста на извозот во Србија и Црна Гора во 2004 година изнесуваше 347 509 илјади УСД, или споредено со 2003 година намалување за 27%.

Од останатите земји со кои Македонија има развиени трговски врски и со кои има зголемен извоз во 2004 година се Грција 13%, Италија 8%, Хрватска 5%, и Франција 5% учество во вкупниот извоз на земјата.

Меѓутоа, РМ има и намалување на извозот вредносно гледано во 2004 година споредено со 2003. Меѓу нив има и такви кои претставуваат важни трговски партнери на Македонија како: Грција (пад за 0.5%), САД (пад за 1%), Кина (пад за 1%), итн.

4.2 Увоз во Македонија

Увозот исто така се зголемил во однос на претходните години, зголемување од 26% во однос на 2003 година или разлика од 603 514 илјади УСД. Најголемото зголемување во увозот доаѓа од Шпанија, Холандија и Швајцарија, во сите случаи двојно зголемување на вредноста на увозот. Намалување на увозот се бележи од земјите какошто се Грција, Украина и САД.

Табела 4-2 Увоз во Република Македонија од странски претпријатија

	Увоз (во илјада \$)	% 2003	Увоз (во илјада \$)	% 2004	Индекс (2003/2004)
<i>Земја</i>					
Германија	303 873	13.2	365 644	12.3	1.20
Србија и Црна Гора	212 631	9.2	243 217	8.4	1.14
Грција	300 206	13.1	280 568	9.7	0.93
Италија	122 573	5.3	168 159	5.8	1.37
Русија	177 828	7.7	251 515	8.7	1.41
Бугарија	148 980	6.5	208 818	7.2	1.40
Словенија	138 942	6.0	140 318	4.8	1.01
Турција	78 787	3.4	94 844	3.3	1.20
Хрватска	63 543	2.8	65 254	2.2	1.03
Франција	51 464	2.2	67 494	2.3	1.31
САД	56 246	2.4	47 881	1.6	0.85
Холандија	49 134	2.1	113 037	3.9	2.31
Велика Британија	38 621	1.7	56 891	2.0	1.47
Кина	48 279	2.1	54 684	1.9	1.13
Австрија	56 182	2.4	81 915	2.8	1.46
Украина	87 485	3.8	78 270	2.7	0.90
Шпанија	24 539	1.1	68 676	2.4	2.80
Швајцарија	27 133	1.2	74 101	2.6	2.73
Вкупно	2 299 921	100.0	2 903 435	100.0	1.26

Извор: Државен Завод за статистика

Во 2004 година, најповеќе се увезуваше од земјите на ЕУ и Балканскиот регион, особено Германија, Србија и Црна Гора, Грција, Италија, Русија, Бугарија и Словенија.

4.3 Договори за слободна трговија

Владата на Република Македонија силно верува во моќта на договорите за слободна трговија и тоа претставува манифест во големиот број на вакви договори

што РМ ги има потпишано. Владата на РМ, има склучено Договор со ЕУ - (преку Спогодбата за стабилизација и асоцијација), со земјите членки на ЕФТА, како и членство во Светската Трговска Организација. Покрај овие договори, РМ има потпишано и осум билатерални договори со земјите од регионот.

Табела 4-3 Договори за слободна трговија

Договор за слободна трговија или друг преференцијален аранжман	Дата на стапување на сила
Спогодба за трговија со Сојузна Република Југославија	Октомври 1996
Договор за слободна трговија со Република Хрватска	Јули 1998
Договор за слободна трговија со Република Бугарија	Јануари 2000
Договор за слободна трговија со Република Турција	Ноември 2000
Временска спогодба за трговија согласно ССА со земјите членки на ЕУ	Јуни 2001
Договор за слободна трговија со ЕФТА државите	Мај 2002
Договор за слободна трговија со Босна и Херцеговина	Јули 2002
Договор за слободна трговија со Република Албанија	Јули 2002
Членство во Светска трговска организација	Април 2003
Договор за слободна трговија со Украина	Јули 2003
Договор за слободна трговија со Романија	Јануари 2004

Извор: УСАИД

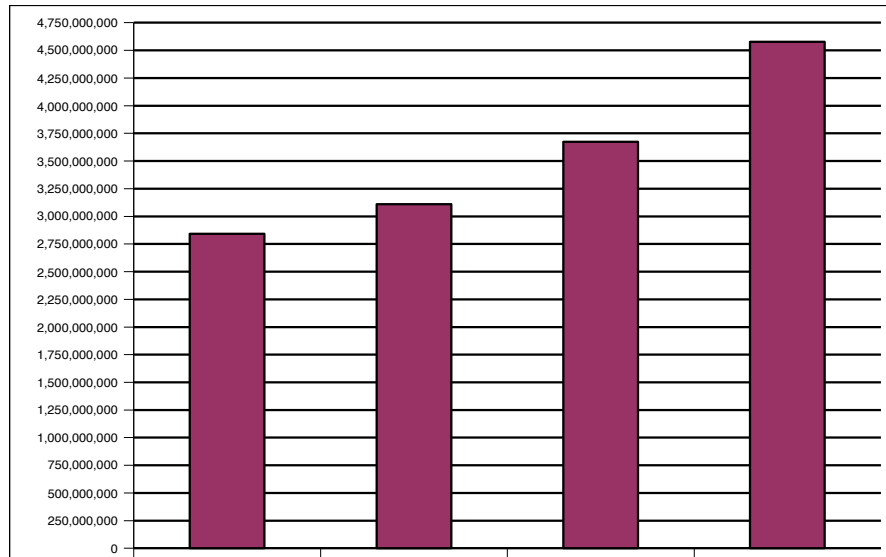
4.4 Билансот на трговијата

Вредноста на увозот на странски производи и услуги во Република Македонија секогаш го надминува извозот на домашните производи уште од осамостувањето. Иако со години вредноста и количеството на извезени производи се зголемува, сепак и вредноста и количината на производите кои се увезуваат се зголемува.

Во 2004 година, вредноста на обемот на размена на извезени и увезени производи изнесуваше 4 577 милиони УСД. Меѓутоа, вредноста на увозот е за 1 230 милиони долари поголемо од вредноста на извезените стоки. Од вкупниот обем на размена во просек 64.0% припаѓаат на увозот, додека само 36.0% се однесува на извозот на стоки и производи од Република Македонија за 2004 година.

Графикон 4-1 Обем на трговска размена во Република Македонија

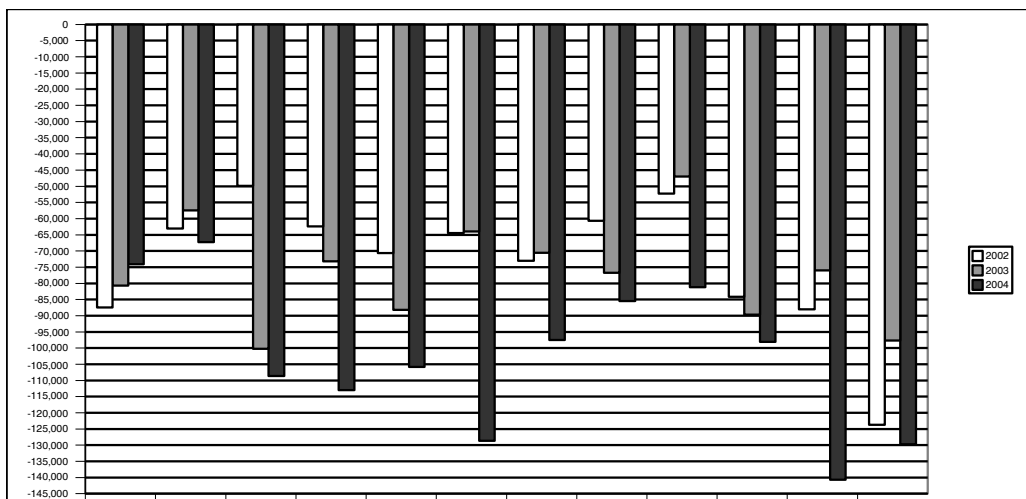

Извор: Државен завод за статистика

Меѓутоа, анализата по месеци покажува дека трговската размена не е подеднаков во текот на годината. Графиконот 4.2, го прикажува месечното движење на трговската размена на производите кои се увезуваат и извезуваат од Република Македонија во периодот од 2002-2004 година. Најголемиот трговски дефицит се јавува во 2004, особено во месеците Јуни, Ноември и Декември, додека во месеците Февруари и Септември дефицитот се намалува. Сличен тренд се забележува и во 2002 и 2003 година.

Графикон 4-2 Месечно движење на трговската размена

Извор: Државен завод за статистика

Во табелата 4-4, е прикажан извозот од и увозот во Република Македонија по неколку основни сектори за изминативе неколку години. Во 2004 година, извозот се зголемил за 23%, додека увозот за зголемил за 73.0%.

Табела 4-4 Вредност на извозот и увозот во 2003 и 2004 година

	2003		2004	
	Извоз	Увоз	Извоз	Увоз
<i>(милиони \$)</i>				
Сектори				
Земјоделски производи	245.5	360.9	272.1	444.3
Минерални суровини	137.5	361.3	111.8	444.0
Производство	977.6	1128.5	1286.2	1677.7
Производи неklasификувани по вид	3.6	451.9	3.5	337.4
Вкупно	1364.2	2302.6	1673.5	2903.4

Извор: УСАИД

Од горенаведената табела може да се согледа дека најголемиот дел од извозот и увозот на производи се должи на секторот Производство, односно 77% од целокупниот извоз и 58% од увозот.

5. МСП и вработување

Вработувањето е важен елемент бидејќи тоа обезбедува средства за задоволување на личните потреби и потребите на домаќинството. Повеќето од економистите и политичарите се сложуваат дека намлувањето на невработеноста е примарна макроекономската цел. Иако со големи напори, Република Македонија непрестано се обидува да ја достигне стапката и условите за работа на вработените како тие во земјите на ЕУ, сепак, на тој пат се соочува со многу проблеми.

5.1 Вработување според големина на претпријатија

Како едни од најважните институции - извори на информации за вработените во Република Македонија претставуваат Државниот Завод за статистика и Централниот регистар. Вработеноста во Македонија изнесува 34.5%¹⁴, што претставува однос на вработените со целокупното активно способно население во државата. Споредбено со меѓународните просеци, овој процент е многу мал.

Интересно е да се напомене дека додека вкупниот број на вработени се намалува, бројот на вработени во малите претпријатија е во постојан раст. Оваа состојба се јавува поради отпуштени работници од големите фирми кои сами започнале со свој сопствен мал бизнис, или поради тоа што големите претпријатија претртеле реконструкција и биле поделени во повеќе помали единици.

Табела 5-1. Број на вработени во активните претпријатија во РМ¹⁵

Вид на претпријатие	2002	2003	2004
<i>(Реална вредност)</i>			
Мало	110 373	124 840	140 511
Средно	144 654	137888	61 239
Големо			48 683
Вкупно	255 027	262 728	250 433
<i>(%)</i>			
Мало	43.28	47.52	56.11
Средно	56.72	52.48	24.45
Големо			19.44
Вкупно	100.00	100.00	100.00

Извор: Централен регистар

Според податоците од Централниот регистар бројот на вработени во претпријатијата во Република Македонија во 2004 година изнесуваше 250 433.

¹⁴ Вредноста е за 2003 година

¹⁵ Број на вработени кои работат во претпријатијата регистрирани со Законот за трговски друштва

Според овој извор на податоци, бројот на вработени е намален за 12 295 вработени во однос на 2003 година и 4 594 вработени за 2002 година.

Бројот на вработени кај малите претпријатија е во континуиран раст и во 2004 година го дистигнува својот максимум. Од 2002 година, бројот на вработени се зголемува константно до 2004 година, во просек 12%. секоја година. Во 2004, година бројот на вработени кај МСП изнесуваше 80% од целокупниот број на вработени во претпријатијата во РМ.

Покрај претпријатијата кои се регистрираат според Законот за трговски друштва, Обсерваторијата за МСП исто така има информации за претпријатијата кои се регистрираат со други закони (Законот за банки, Законот за осигурителни компании, итн.). Овие информации се вклучени во табелата 5.2:

Табела 5-2 Број на вработени во активните претпријатија во РМ

2004	
<i>(Реална вредност)</i>	
Мали	148 548
Средни	61 239
Големи	54 945
Вкупно	264 732
<i>(%)</i>	
Мали	56.11
Средни	23.13
Големи	20.76
Вкупно	100.00

Извор: Централен регистар

Во однос на горе наведените информации, малите претпријатија вработуваат 56% од вкупниот број на вработени, средните 23%, додека големите претпријатија останатите 21% од вработените за 2004 година.

5.2 Вработување по сектори

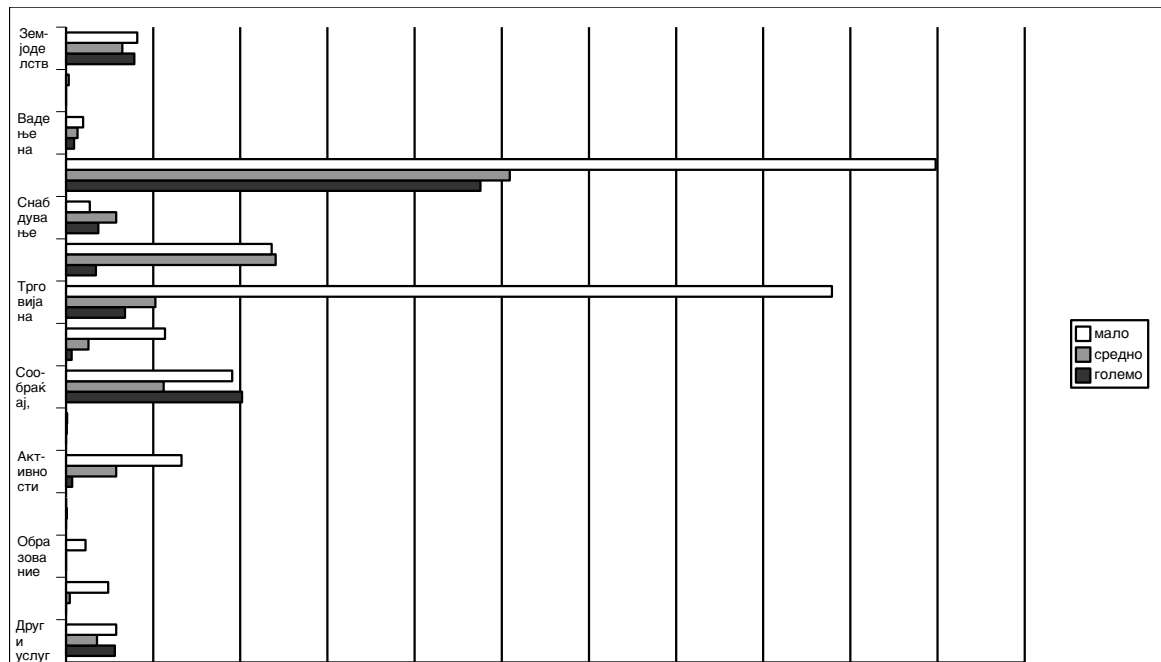
Во 2004 година, преработувачката индустрија претставува најголемиот работодавец. Бројот на вработени во овој сектор изнесува 99 126 вработени, што претставува 40% од целокупниот број на вработени кај активните претпријатија за 2004 година. Други сектори кои следат по преработувачката индустрија се трговијата (со 21% од вкупниот број на вработени), градежништвото (со 10%), итн.

Вработеноста кај малите претпријатија го следи истиот тренд. Имено, секторот на преработувачка индустрија, во 2004 година, имал 49 896 вработени, што претставува 36% од вкупниот број на вработени кај малите претпријатија. Следат секторите трговија со 51 970 вработени и градежништво со 11 794 вработени. Овие три сектори, вработуваат 75% од сите вработени кај малите претпријатија.

Кај средните претпријатија, преработувачката индустрија вработува најголем број на работници, односно 25 456, или изразено во проценти 42% од вкупниот број на вработени кај средните претпријатија. Меѓутоа, што се однесува до другите индустрии, тие не го следат трендот како кај малите претпријатија. По преработувачката индустрија следат градежништвото со 12 018 вработени и секторот на сообраќај, складирање и врски со 5 598 вработени.

Просечно земено, едно активно претпријатие во 2004 година во РМ има 6 вработени. Кај малите претпријатија овој просек изнесува 3.4 вработени, кај средните 143 вработени, додека кај големите просечниот број на вработени е 667.

Графикон 5-1 Вработување по сектори

Извор: Централен регистар

5.3 Вработување по региони

Табелата 5-3 го прикажува бројот на вработените во претпријатијата по градови. Скопје како главен град, и место во кое што живее најголемиот број на население во државата, ја содржи најголемата концентрација на вработени, или вкупно 114

660 вработени. Споредбено со бројот на населението кое живее во Скопје¹⁶, 23% од населението било вработено во 2004 година.

Штип претставува втор град по големина РМ кој вработува најголем број на лица кај малите претпријатија. Интересно е да се напомене, дека овој град во 2004 вработувал најголем број од населението или 24%, што е дури поголем и од односот вработени - население во Скопје. Гледано од аспект на број на население Штип го зазема тринаесетото место. Во Тетово и Гостивар, вработувањето во однос на жителите е многу мал 2.4% и 3.3%.

Најголем број од вработените кај малите и средните претпријатија, се наоѓаат во Скопје. Овој град во 2004 година, имал 79 124 вработени, или 38% од целокупниот број на вработени кај МСП. Следи Битола со 14 103 и Штип со 12 576 вработени во МСП.

Табела 5-3 Број на вработени и број на население по градови

Град	2004			2002
	Број на вработени			Број на население ¹⁷
	мало	средно	големо	
Берово	1 362	755	0	87 652
Битола	9 596	4 507	3 556	106 955
Дебар	510	239	163	24 275
Делчево	1 853	1 229	0	25 643
Демир Хисар	496	168	0	9 521
Гевгелија	4 801	1 833	1 033	35 262
Гостивар	3 497	1 217	157	117 156
Кавадарци	3 050	1 727	1 231	43 165
Кичево	2 858	612	0	56 831
Кочани	4 487	763	0	48 895
Кратово	514	429	0	10 509
Крива Паланка	1 196	317	0	25 006
Крушево	556	0	0	11 883
Куманово	5 616	1 975	968	138 871
Македонски Брод	523	5	467	11 790
Неготино	1 670	531	695	23 807
Охрид	7 089	2 643	1 463	61 791
Прилеп	6 898	1 525	2 912	95 174
Пробиштип	860	0	0	16 233
Радовиш	2 297	656	356	31 805
Ресен	1 256	338	610	16 916
Скопје	52 343	26 781	35 536	476 727
Струга	4 380	334	747	65 983

¹⁶ Попис на населението во Република Македонија. Државен завод за статистика. Скопје 2002

¹⁷ Попис на населението во Република Македонија. Државен завод за статистика. Скопје 2002

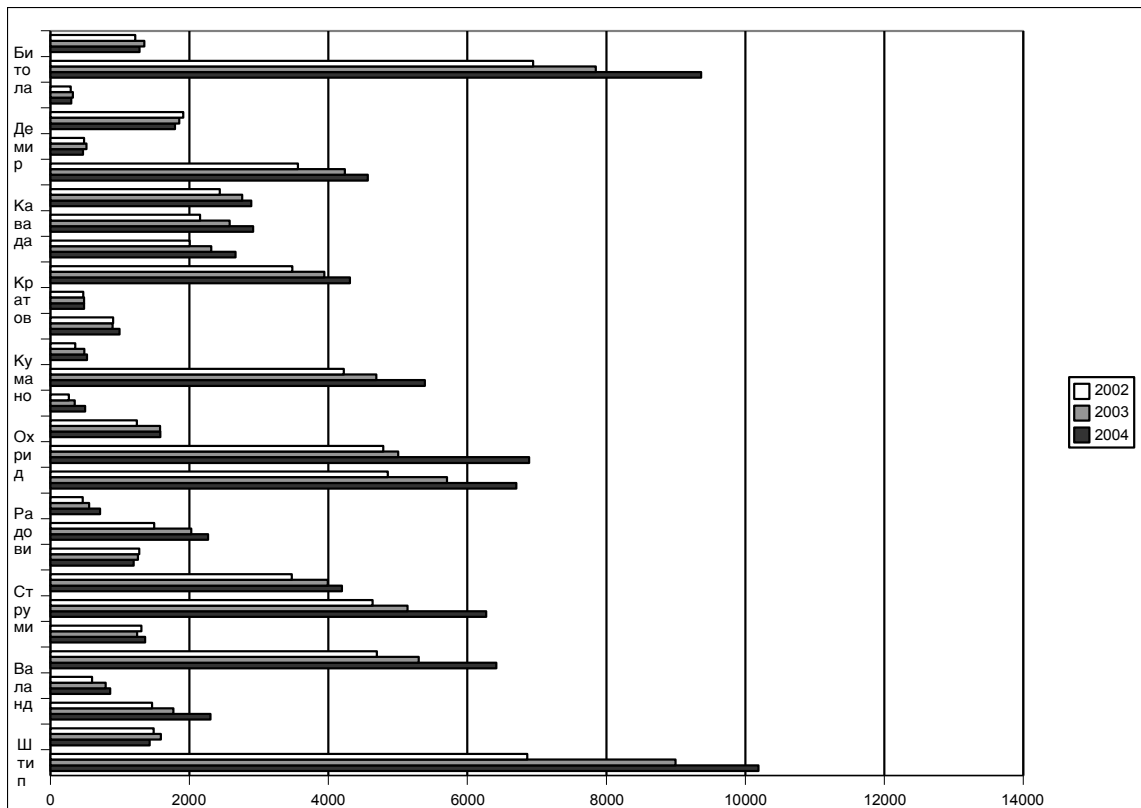
Струмица	6 572	2 758	422	92 807
Свети Николе	1 430	1 243	0	21 393
Тетово	7 261	2 656	3 013	190 235
Валандово	873	14	0	11 936
Велес	2 853	2 761	1 419	66 842
Виница	1 489	1 008	0	19 969
Штип	10 361	2 215	97	52 113
Вкупно	148 548	61 239	54 945	1 997 145

Извор: Централен регистар

Генерално, бројот на вработените кај малите претпријатија е во постојан раст во последните неколку години. Истиот тренд може да се забележи и на регионално ниво. Најголемо зголемување на вработените кај малите претпријатија во 2004 година се бележи во Скопје и тоа 10% во однос на 2003 година и 21% за 2002 година. Во Битола, исто така се бележи зголемување на бројот на вработените кај малите претпријатија, и тоа, во однос на 2003 и 2002 година зголемување од 19% и 35% следствено.

Во поголемите градови се бележи зголемување на бројот на вработени во малите претпријатија, во помалите, како што се Берово, Дебар, Демир Хисар и (повеќето во источниот дел на РМ) Виница и др. бројот на вработени во 2004 се намалува во однос на 2003 и доаѓа на бројот на вработени како во 2002 година. Бројот на вработените во малите претпријатија во градовите Делчево и Ресен е во постојан пад од 2002 година.

Графикон 5-2 Вработување по градови

Извор: Централен регистар

Табелата 5-4 ја прикажува вработеноста во различните видови на претпријатија во однос на сопственичката структура во 2004 година. Како што може да се забележи, најголем број на вработени се бележат кај претпријатијата кои се во приватна сопственост или 65% од вкупниот број на пријавени вработени во 2004 година. После следат вработените кои работат во мешовитите претпријатија односно 64 239 вработени (24%). Вработени кај странски претпријатија воопшто нема.

Малите приватни претпријатија исто така имаат најголем број на вработени во однос на другите претпријатија. Тој број изнесува 131 515 вработени. Потоа следат вработените во малите претпријатија со мешовит капитал.

Што се однесува до вработеноста кај средните претпријатија, податоците за 2004 година покажуваат дека најголем број вработени се кај мешовитите претпријатија (52% од вкупниот број на вработени кај средните претпријатија). Потоа следат вработените кај приватните претпријатија или 22 038 вработени.

Табела 5-4 Број на вработени според сопственичка структура на претпријатијата

2004

Вид на сопственост	Вид на претпријатие			Вкупно
	Мало	Средно	Големо	
Државна	3 846	6 691	16 545	27 082
Задружна	522	136	0	658
Приватна	131 515	22 038	18 708	172 261
Мешовита	12 527	32 020	19 692	64 239
Непознато	138	354	0	492
Странски капитал	0	0	0	0

Извор: Централен регистар

5.4 Трошоци за вработените

Вкупната вредност која е одвоена за вработените кај малите претпријатија по основ нето плати и придонеси, за 2004 година, изнесуваше 322.5 милиони ЕУР. Се бележи зголемување во однос на 2003 година за 19%. Секторот на големо и мало продажба и во 2003 и во 2004 година издвојува најповеќе средства за вработените. Имено, 31%, односно 32%, од вкупните средства за трошоци за вработените во економијата во 2003 и 2004 година биле платени од страна на овој сектор. Друг сектор кој издвојува исто така големи средства по основ на трошоци за вработените, е секторот производство. Вредноста на нето платите и придонесите за вработените во 2003 и 2004 година изнесувала 31% и 30% од вкупната вредност на трошоци платени за вработените во државата за тие години. Овие два сектори допринесуваат повеќе од 60% по основ трошоци за вработените. Во зависност од бројот на вработените во одреден сектор, вредноста на трошоците за вработените се зголемува пропорционално.

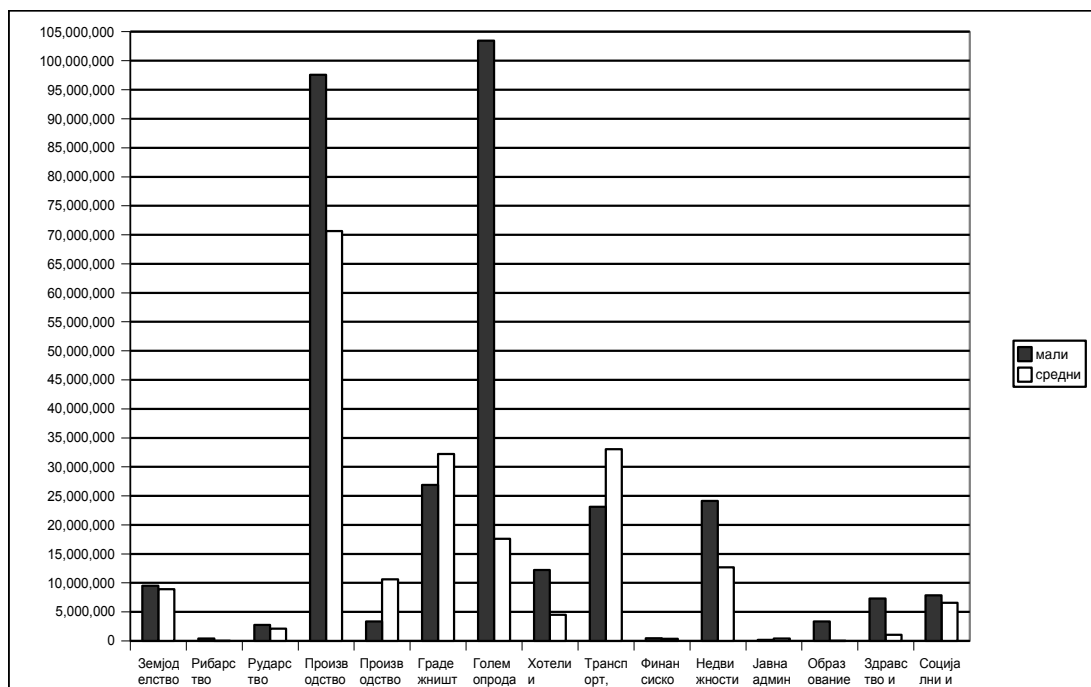
Табела 5-5 Трошоци за вработените во малите претпријатијата

Сектор	2003	2004
<i>(Реална вредност во евра)</i>		
Земјоделство, лов и шумарство	8 735 792	9 518 721
Рибарство	412 705	405 062
Рударство	2 563 498	2 730 557
Производство	82 597 933	97 576 408
Производство и достава на електрична енергија, вода и гас	3 300 771	3 357 981
Градежништво	23 256 189	26 855 856
Големопродажба и малопродажба	83 466 169	103 478 886
Хотели и ресторани	9 441 132	12 214 225
Транспорт, складирање и комуникација	20 512 388	23 125 378
Финансиско посредување	255 883	433 227

Недвижности, изнајмување и бизнис активности	19 266 267	24 116 765
Јавна администрација и одбрана	35 698	157 217
Образование	2 769 919	3 340 261
Здравство и социјална работа	6 578 876	7 314 457
Социјални и индивидуални услуги	6 886 726	7 841 756
Екстра-територијални организации и тела	0	0
Вкупно	270 079 947	322 466 756

Извор: Централен регистар

Графикон 5-3 Трошоци за вработени кај малите и средни претпријатија

Извор: Централен регистар

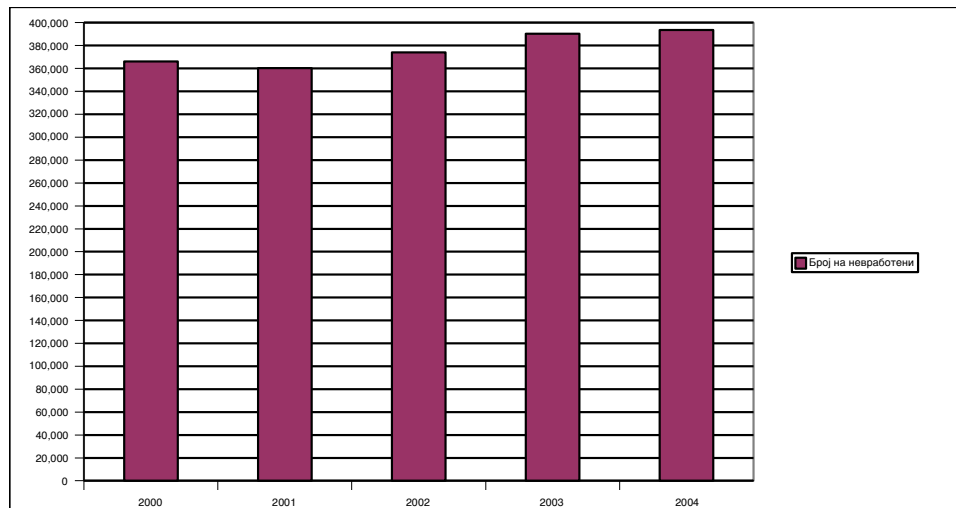
Графиконот 5-3 го прикажува трошокот за вработените кај малите и средни претпријатија во 2004 година. Од вкупната вредност на трошокот кај МСП кој изнесува 523.2 милиони ЕУР, 62% претставува вредност на трошокот кој се плаќа од страна на малите претпријатија, додека 38% доаѓа од средните претпријатија. Најголема разлика помеѓу вредноста на трошокот за вработените кај малите и средни претпријатија се јавува во секторите големопродажа и малопродажа и производство. Во овие сектори трошокот подмирен од страна на малите претпријатија е поголем во однос на средните претпријатија и тоа за 85.9 и 26.9 милиони евра за овие два сектори соодветно.

Трошокот кај средните претпријатија за вработените е поголем во однос на малите претпријатија во секторите, Производство и достава на електрична енергија, вода и гас, Градежништво и Транспорт, складирање и комуникација.

5.5 Невработеност

Невработеноста претставува еден од најголемите проблеми во земјите во транзиција. Од ваквата констатација не изостанува ни Република Македонија, каде што проблемот на растечката невработеност, кој во последните години се одржува континуирано и претставува сериозен проблем воедно е и вистински предизвик со кој се соочуваат креаторите на економските и социјални стратегии и политики. Иако во текот на изминативе години беа направени бројни напори, малку од нив вродија плод и не беа постигнати некои позначајни резултати.

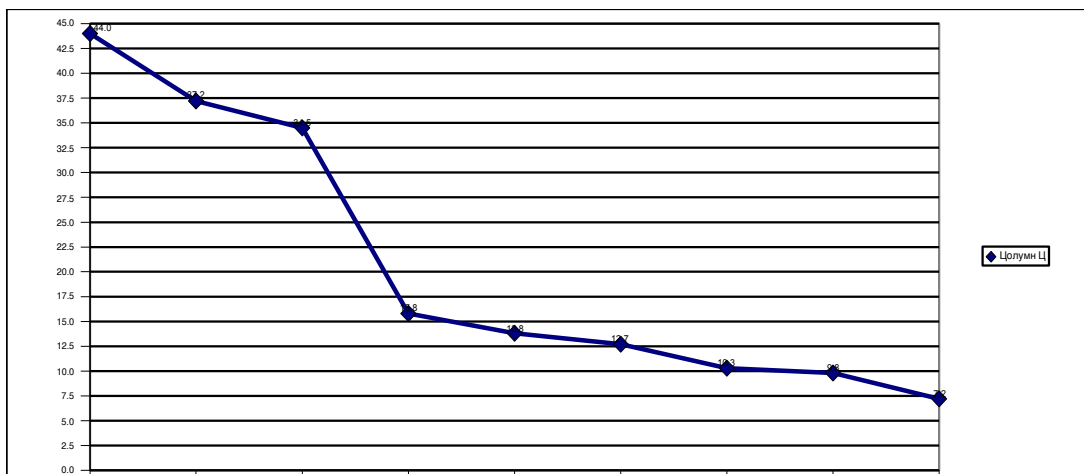
Графикон 5-4 Број на невработени лица

Извор: Агенција за вработување на РМ

Графиконот 5-4 ја прикажува состојбата со невработените лица во Република Македонија во последните пет години, која говори во прилог на погоре изречената констатација дека невработеноста од година во година се зголемува, а бројката од 393 536 невработени лица во 2004 година повторно ја става нашата земја во редот на оние земји кои имаат најголема невработеност. Споредбено со другите земји од регионот, Република Македонија, покрај Босна и Херцеговина е земја со најголема стапка на невработеност од 37%. Земји со најмала официјална стапка на невработеност се Словенија (10%), Грција (9.8%) и Романија (7%).

Графикон 5-5 Стапка на невработеност на земји во регионот за 2004 година

Извор: Макроекономски податоци од секоја земја

5.5.1 Анализа на невработеноста во РМ

Анализата на структурата на невработените во последните пет години според основните показатели: старост, пол и образование покажува дека според возраста најзасегната група се токму младите и работоспособни луѓе на возраст од 18 до 40 години. Ваквиот тренд во последните две години е стопиран, па така оваа старосна група во вкупниот број на невработени лица во 2003 и 2004 година учествува со 36% во однос на 2000 и 2001 година кога учеството било и над 40%.

Заклучокот кој може да се изведе е дека состојбата со младите невработени луѓе до 30 год. се подобрува, додека луѓето пред крајот на својот работен век, помеѓу 40-50 години најчесто остануваат без работа. Тоа уште би значело дека општеството, решавајќи го проблемот со младите невработени лица, од друга страна се лишува од придонесот на дел од населението кое покрај тоа што е сеуште работоспособно уште е и старосна група која во себе има акумулирано и најголемо работно искуство и знаење, кое останува неискористено.

Табела 5-6 Старосна структура на невработените

Година	до 30		30-40		40-50		над 50	
	Вредност	%	Вредност	%	Вредност	%	Вредност	%
2000	162 864	44.0	95 430	26.0	62 406	17.0	45 511	12.0
2001	152 927	42.0	95 189	26.0	63 896	17.0	48 328	13.0

2002	148 226	40.0	99 822	27.0	71 901	20.0	54 195	15.0
2003	132 895	36.0	105 174	29.0	82 156	22.0	70 136	19.0
2004	133 604	36.0	105 651	29.0	83 008	23.0	71 273	19.0

Извор: Агенција за вработување на РМ

5.5.2 Ниво на образование на невработените

Покрај возраста, и новото на образование исто така допринесува на невработеноста. Најголемиот дел од невработените се или со основно образование или без образование воопшто. Во 2004 година, оваа група претставувала 70% од вкупниот број на невработени. Како што расте образованието така опаѓа бројот на невработените. Па така втора група на невработени се тие со средно и/или стручно образование или 24% од вкупниот број на невработени. На крај тие со завршен факултет или постдипломски студии се најмалце застапени со само 6%.

За време на периодот 2000-2004, нивото на образование на невработените не се промени. Претходно, во 2001 и 2002 година, првата група на невработени со основно или без никакво образование се зголеми за 4%, додека учеството на втората група се намалило за овие години.

Табела 5-7 Ниво на образование на невработените

Ниво на образование на невработените	2000		2001		2002		2003		2004	
	Апсолутна вредност	%	Апсолутна вредност	%	Апсолутна вредност	%	Апсолутна вредност	%	Апсолутна вредност	%
Основно или без образование	261 020	71.28%	550 073	76.33%	572 032	76.45%	273 129	69.97%	275 429	69.99%
Средно или стручно	86 315	23.57%	150 925	20.94%	157 178	21.01%	95 370	24.43%	95 919	24.37%
Факултет	18 809	5.14%	19 603	2.72%	18 982	2.54%	21 769	5.58%	22 088	5.61%
Постдипломски	56	0.02%	58	0.01%	66	0.01%	82	0.02%	89	0.02%
Професори	11	0.00%	21	0.00%	30	0.00%	11	0.00%	11	0.00%
Вкупно	366 211	100.00%	720 680	100.00%	748 288	100.00%	390 361	100.00%	393 536	100.00%

6. Оданочување и финансирање на МСП

Оваа глава дава осврт на оданочувањето на претпријатијата во Република Македонија како и финансиите достапни до МСП.

6.1 Оданочување на МСП

Во Република Македонија не постои закон кој што го регулира оданочувањето на оделни видови на претпријатија. Сите претпријатија подлежат на ист вид на оданочување. Меѓутоа, даноците кои се применуваат се регулираат со посебни закони, како и тоа дека Министерството за финансии претставува едно од главните министерства кое одговорно за донесување и спроведување на даночната политика во државата.

Даноците кои што го регулираат финансиското работење на претпријатијата се:

- Данок на додадена вредност,
- Данок на добивка,
- Данок на имот,
- Данок за акциза,
- Персонален данок на доход,
- Социјалните доприноси,
- Царинските давачки, итн.

6.1.1 Данок на додадена вредност (ДДВ)

Данокот на додадена вредност беше воведен во Април 2000 година, кој го замени Данокот на промет. Стандардната стапка на овој данок до април 2003 година изнесуваше 19.0%, кога истата се замени со стапка од 18%. Покрај стандардната стапка, во РМ постои преферирана стапка на ДДВ од 5% која се применува кај некои прехрамбени и земјоделски производи.

Микро и малите претпријатија, имаат можност да одлучат дали ќе бидат обврзници на ДДВ или не, ако нивниот годишен обрт е помал од 22 000 евра. Данокот на додадена вредност, во зависност од вредноста на обртот на претпријатието, може да се плаќа месечно, квартално, полугодишно или годишно.¹⁸

6.1.2 Данок на добивка

---

¹⁸ Закон за Данок на додадена вредност

Законот кој го дефинира Данокот на добивка во РМ беше донесен 1993 година. Меѓутоа, оттогаш неколку пати беше менуван. Последната измена беше во 2003 година. Стапката на оданочување на овој данок изнесува 15% и се применува кај сите видови на претпријатија. Се со цел да се пријавува реалната добивка од страна на претпријатијата, се воведени неколку даночни ослободувања во однос на овој данок. Имено, според овој закон, обврзникот има право на намалување на даночната основа за износот на инвестициите во движен и недвижен имот, до 100 000 евра во денарска противвредност, во тековната година. Ако износот на инвестиции во движен и недвижен имот ја надмине вредноста од 100 000 евра во денарска противвредност, тогаш даночната основа му се намалува и до 30.0%, по претходно искористеното ослободување, но не повеќе од остатокот на неискористениот дел од инвестицијата¹⁹.

6.1.3 Персонален данок на доход

Персоналниот данок на доход се усвои и стапи на сила во 1993 година и оттогаш па се до 2002 година овој закон неколку пати беше ревидиран. Последната измена беше направена во 2002 година. Имено персоналниот данок на доход се плаќа годишно на збирот на нето приходите од сите извори. „Обврзник на данокот на доход е физичко лице - трговец, трговец поединец, физички лица кои се занимаваат со земјоделска и занаетчиска активност како и лица кои вршат услуги или слободни занимања²⁰. Данокот на доход се плаќа по прогресивни стапки 15% до 5 850 евра на годишна даночна основа, и 880 евра + 18% на делот на доходот над 5 850 евра. Во 2004 година, се воведо последната измена кај овој закон, при што беше воведена највисоката стапка на персонален данок од 24% и тоа само на делот на доходот кој надминува износ од 1 000 евра.

6.1.4 Данок на имот

Данокот на имот се плаќа на сопственоста на недвижен имот. Тоа значи дека данокот на имот се пресметува и на деловни простории во кои претпријатијата ги вршат своите активности. Меѓутоа, покрај тоа што овој данок се приманува за недвижнини, истиот се пресметува и на подвижен имот за лична употреба и тоа на:

¹⁹ Закон за Данок на добивка

²⁰ Закон за Персоналниот данок на доход

автобуси, товарни моторни возила, камиони, итн. Стапката на имот се пресметува пропорционално и изнесува 0.1%.

6.1.5 Данок на акциза

Во зависност од дејноста со која се занимаваат претпријатијата, некои од нив имаат обврска да плаќаат акциза. Според законот за акцизи кој беше донесен во 2001, а во 2003 беше изменет, производитите како што се минерални масла, алкохол и алкохолни пијалаци и тутунски добра плаќаат акциза. Во зависност од производот, според тарифните ознаки, вредноста на акцизата се пресметува различно.

6.2 Кредитирање на МСП

Финансирањето на МСП секторот е од големо значење за нивниот понатамошен развој. Без финансиска поддршка, ретко кое претпријатие, особено микро или мало, би можело да ги реализираат своите активности во бизнис опкружувањето. Оттука доаѓа големото и важно значење на кредитирањето во земјите кои се развиваат.

Во развиените економии кредитирањето, примарно, се врши од страна на комерцијалните банки. Во Република Македонија, комерцијалните банки не се толку активни, кога станува збор за кредитирање, во споредба со повеќето други Европски земји. Ова е доказ за постоењето на донаторските кредитни линии кои под одредени услови исто така даваат кредити за претпријатијата. Овие кредитни линии се достапни до претпријатијата преку комерцијалните банки.

Иако во последно време, ситуацијата со финансирањето на МСП станува потранспарентна, правејќи ги условите за кредитирање подостапни за претприемачите, сепак во повеќе случаи, банките сеуште не превземаат голем ризик кога станува збор за финансирање на МСП. Исто така нивните одлуки се базираат врз основа на поднесените документи од страна на претпријатието без да се согледа вистинската состојба и реалните услови во кои претпријатијата работат.

Како најважни проблеми кои се однесуваат на кредитирањето на МСП се следниве:

- големиот ризик кој е присутен при финансирање на МСП;

- недостаток на доволно обезбедување (колатерала) од страна на МСП при аплицирање за кредит;
- мал процент на вратени кредити од страна на МСП поради високите оперативни трошоци;
- недостаток на обучен кадар за манаџмент и претприемачки вештини;
- сиромашни и соодветни финансиски извештаи кој што го прави финансиското оценување на претпријатијата тешко и несоодветно,
- неповолни банкарски стратегии за кредитирање кои што не се во согласност со потребите на МСП.

6.2.1 Донаторски кредитни линии во РМ

Во 2004 година, вредноста на кредити обезбедени од страна на странските донатори во РМ изнесуваше 95.9 милиони евра. Меѓутоа, во зависност од кредитната линија и условите под кои се издаваат кредитите, некои кредитни линији беа целосно искористени за разлика од други.

Табела 6-1 Донаторски кредитни линии за МСП во РМ

Кредитна линија	Опис на кредитната линија	Вредност во мил. ЕУР	Издадени во мил. ЕУР	%
1 - MBPR Извоз	Извозно кредитни претпријатија	10.0	4.1	40.5
2 – KMB	Кредитна линија за средно-рочни заеми за МСП – KfW	15.0	15.1	100.0
3 – Oprema od Italija	Кредитна линија за набавка на опрема - Влада на Италија	12.7	8.1	63.6
4 - KfW	Кредитна линија за микро и мали заеми од страна на KfW	6.7	6.7	100.0
5 - DEG	Германско - македонски фонд - KfW	5.1	1.1	21.6
6 - Holandija-MRFP	Фонд од Холандија во соработка со Македонска развојна фондација за претпријатија	7.0	7.0	100.0
7 –SEDF (SOROS)	Програма за земјоделство - СОРОС Економски развоен фонд	0.8	0.4	53.5
8 - IFAD I	Обединети нации - Фонд за Земјоделски кредити - Транша I	5.0	1.7	34.3
9 - IFAD II	Обединети нации - Фонд за Земјоделски кредити - Транша II	6.5	2.7	42.0
10 - МСП Фонд	Фонд за кредитирање на МСП финансиран од УСАИД	1.1	0.6	55.3
11 - СОРОС Набавка	Програма за набавка на актива - СОРОС Економски развоен фонд	0.3	0.2	75.0
12 - ЕИБ	Европска Инвестициона Банка APEX Global Loan за среднорочни заеми за МСП	15.0	7.6	50.3

13 - ФАРЕ	Фонд на ЕУ за среднорочни инвестициони заеми за МСП - ФАРЕ Програма	10.8	3.9	36.0
Вкупно/просек (%)		95.9	59.1	61.7

Извор: Донаторски кредитни линии во РМ - Министерство за економија

Како што може да се забележи од горе наведената табела, во РМ постојат повеќе донаторски организации кои преку директно финансирање се обидуваат да им помогнат на МСП. Некои од нив, помагаат во одделни сектори како што се земјоделството или занаетството.

Искористеноста на овие кредити во 2004 беше 62% или 59,1 милиони ЕУР. Условите кај секоја од кредитните линии се различни, како што веќе напоменавме. Имено, што се однесува до вредноста на кредитите тие варираат од 1 000 до 2 милиони ЕУР. Во однос на каматните стапки и рок на исплата, тие се движат помеѓу 7% и 18%, а периодот на враќање може да биде од неколку месеци до 10 години.

6.2.2 Микрокредитирање

Микро кредитирањето во Република Македонија во последно време зазема се позначајно место. Микро финансирањето во повеќето од случаите се поврзува со кредитирањето на микро и малите претпријатија. Овие претпријатија многу често доаѓаат во ситуација кога поради проблеми со ликвидноста не можат да продолжат со вршење на своите активности.

Микрокредитните шеми имаат различни процедури во споредба со тие на комерцијалните банки и тие разлики се однесуваат на:

- Разлики во барањата за обезбедување, како на пр. подвижен имот, жиранти, итн.;
- Одобрување на кредитот не само врз основа на финансиските извештаи на претпријатието;
- Постојана посета и супервизија на претпријатието кое има земено кредит;
- Рок на донесување кредитна одлука од 1 до 14 дена во зависност од големината на кредитот,
- Повисоки каматни стапки од вообичаени кредити од другите банки.

Кредитите кои се издаваат со микрокредитните шеми се до 15 000 ЕУР и периодот за враќање изнесува од 1 до 48 месеци.

Во 2004 година, вкупната вредност на одобрените кредити од микро финансиските институции изнесуваше околу 1.38 милиони евра. Бројот на одобрени кредити изнесува околу 23 000.

7 Финансиска состојба на МСП

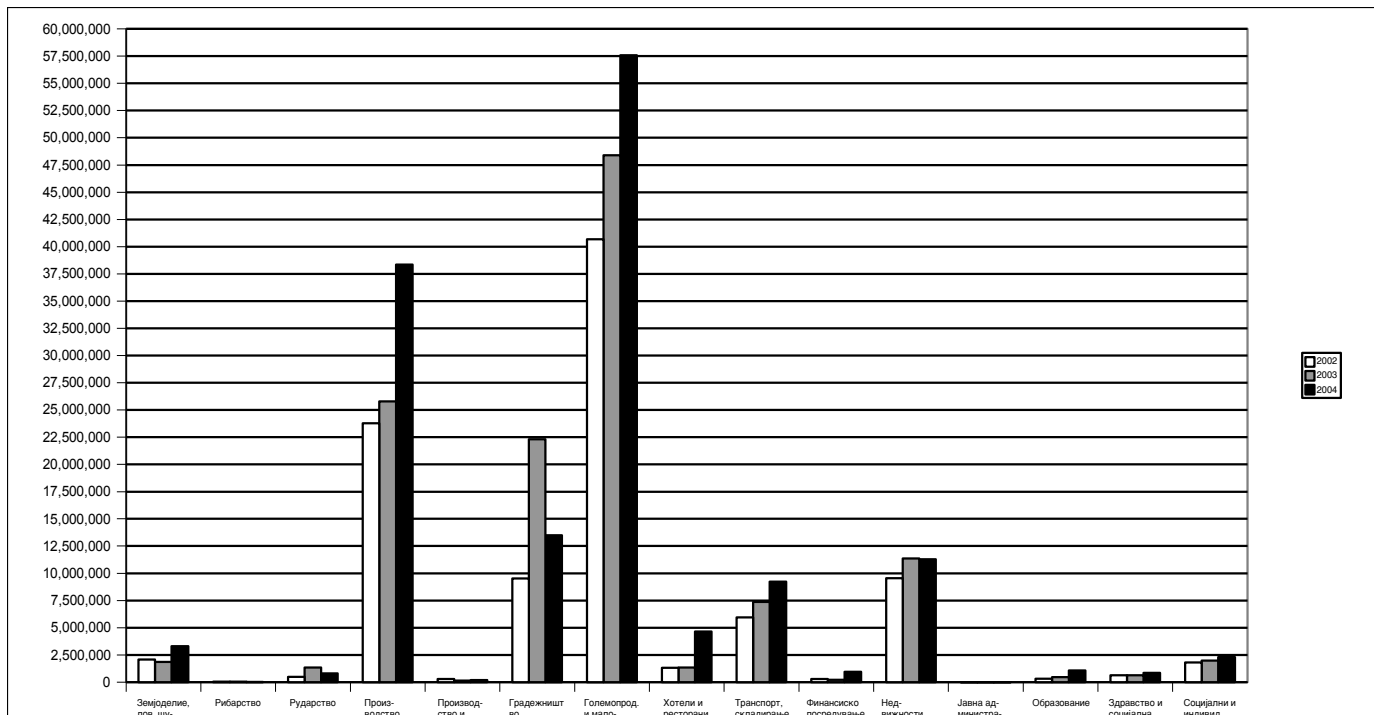
Добивката е еден од најзначајните фактори за понатамошен развој на едно претпријатие. Сепак, доста често се случува поради не остварување на добивка, претпријатијата се приморани да престанат со своите активности. Оттука може да се заклучи зашто профитабилноста е важен елемент за од работењето кај МСП.

7.1 Добивка кај МСП

Финансиската состојба на малите претпријатија во последните години по константно се подобрува. За периодот 2002 - 2004 година овие претпријатија покажуваат зголемена добивка. Вкупната нето добивка кај малите претпријатија во 2004 година изнесуваше 144 милиони ЕУР. Во однос на 2003 година добивката е поголема за 17%, а споредбено со 2002 година добивката е поголема дури за 49%.

Секторот на големопродажба и малопродажба, кај малите претпријатија остварува најголема добивка односно, во 2004 година истата изнесувала 57.6 милиони ЕУР. Во просек, по 8.5 милиони ЕУР по година, почнувајќи од 2002 година. Покрај секторот трговија, други сектори кај малите претпријатија кои имаат остварено значителна нето добивка се секторите производство, градежништво и недвижности, изнајмување и бизнис активности со 38.4, 13.5 и 11.3 милиони ЕУР, соодветно (графикон 7-1).

Графикон 7-1 Нето добивка кај малите претпријатија по сектори

Извор: Централен регистар

Табелата 7-1 ја прикажува остварената добивка кај различните видови на претпријатија за 2004 година. Вкупната нето добивка за оваа година изнесуваше 485.2 милиони ЕУР, од кои, 30% е добивка остварена кај малите, 45% кај средните и 25% добивка кај големите претпријатија.

Најголема добивка кај малите претпријатија има остварено секторот на големопродажба и малопродажба, со 57.6 милиони евра, додека кај средните претпријатија тоа е секторот на производство 88.9 милиони евра. Добивката е пропорционално поврзана со бројот на претпријатијата во одреден сектор. Колку повеќе претпријатија во тој сектор толку поголема вкупна вредност на добивката за тој сектор.

Табела 7-1 Нето добивка кај претпријатијата

2004			
<i>(Реална вредност во евра)</i>			
Сектор	Мали	Средни	Големи
Земјоделие, лов, шумарство	3 298 087	4 071 337	3 085 132
Рибарство	19 914	0	0
Рударство	806 794	3 177 438	3 045 631
Производство	38 356 844	88 854 993	70 001 997
Производство и достава на ел.енергија	203 541	3 047 141	2 240 405
Градежништво	13 489 771	5 595 405	150 428

Големопродажба и малопродажба	57 581 570	21 412 556	6 066 726
Хотели и ресторани	4 648 373	1 646 148	1 620 758
Транспорт, складирање	9 233 342	61 189 485	34 569 003
Финансиско посредување	953 412	203 931	0
Недвижности, изнајмување, бизнис активности	11 278 843	28 444 897	1 706 906
Јавна администрација	0	0	0
Образование	1 070 540	0	0
Здравство и социјална работа	850 804	262 861	0
Социјални и индивидуални услуги	2 292 176	465 284	246 056
Вкупно	144 084 011	218 371 476	122 733 037

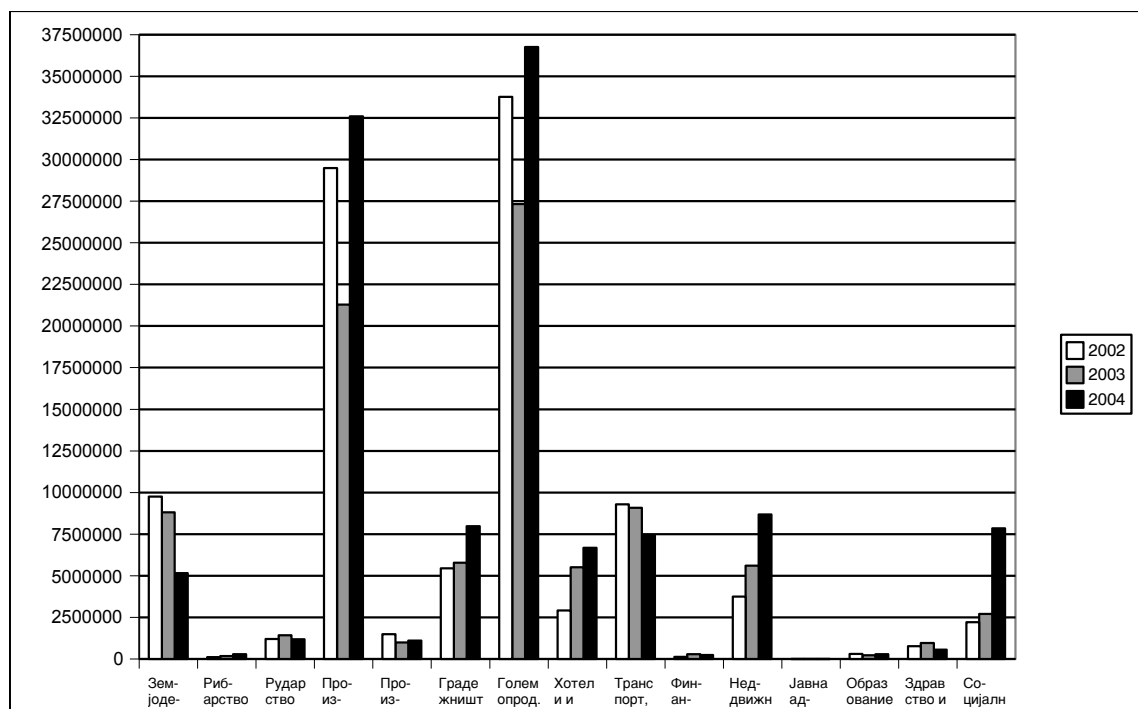
Извор: Централен регистар

7.2 Загуба кај МСП

Графиконот 7-2 ја прикажува вредноста на загубата остварена кај малите претпријатија за периодот 2002 - 2004 година. Загубата остварена од работата во 2004 година изнесувала 116.8 милиони ЕУР, што е за 29% поголема од загубата остварена во 2003 година (кога вредноста на загубата кај овие претпријатија изнесувала 90.2 милиони ЕУР) и за 19% поголема од загубата во 2002 година. Иако во 2003 година загубата кај малите претпријатија се намалила во однос на 2002 година, сепак во 2004 таа драстично се зголемила, достигнувајќи максимална вредноста за последните неколку години.

Во 2002 година, загубата кај малите претпријатија ја надминала добивката за 3.9 милиони ЕУР (добивката изнесувала 96.8 милиони евра, додека загубата била 100.6 милиони ЕУР). Меѓутоа, во 2003 и 2004 година вредноста на добивката кај малите претпријатија ја надминува загубата.

Графикон 7-2 Загубата кај малите претпријатија по сектори

Извор: Централен регистар

7.3 Средства од МСП за Данокот на добивка

Како што беше напоменато во главата 6 од овој Извештај, Данокот на добивка во повеќе случаи изнесува 15%. Вредноста по основ на овој закон која малите и средни претпријатија ја платиле во 2003 и 2004 година е прикажана во табелата 7.2.

Во 2004 година, износот кој го платиле МСП по основ - Данокот на добивка изнесуваше 37.7 милиони ЕУР, што е за 1.7% поголем од износот платен во 2003 година. Учеството на малите претпријатија во данокот на добивка во голема мера зависи и од бројот на претпријатија во тој сектор. Најголема популација кај малите претпријатија се бележи во секторот трговија. Во тој контекст, малите претпријатија кои работат во секторот големо продажба и мало продажба, допринесуваат најмногу кога станува збор за данокот на добивка. Вредноста на износот од Данокот на добивка се зголемува од 13.6 милиони ЕУР во 2003 година, на 16.2 милиони ЕУР во 2004 година. Кај средните претпријатија овој износ се намалува од 23.4 милиони ЕУР во 2003 година, на 21.5 милиони ЕУР во 2004 година.

Табела 7-2 Средства собрани по основ на Данок на добивка

Сектор	2003		2004	
	Мали	Средни	Мали	Средни
<i>(Реална вредност во евра)</i>				
Земјоделство, лов и шумарство	168 361	507 517	252 411	597 467
Рибарство	12 017	0	1 843	0
Рударство	78 508	18 004	82 935	429 044
Производство	2 728 605	9 299 772	4 238 397	9 090 382
Производство и достава на електрична енергија, вода и гас	78 000	386 972	44 552	559 451
Градежништво	1 607 300	680 630	1 652 154	589 641
Големопродажба и малопродажба	6 231 589	2 659 671	6 964 639	3 083 770
Хотели и ресторани	178 235	389 488	241 102	93 017
Транспорт, складирање и комуникација	1 021 628	8 563 402	946 417	5 834 196
Финансиско посредување	34 415	0	26 629	78 358
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	1 133 514	493 782	1 355 551	753 217
Јавна администрација и одбрана	0	0	0	0
Образование	53 350	0	84 062	0
Здравство и социјална работа	111 183	824	136 110	29 618
Социјални и индивидуални услуги	158 289	445 000	153 711	353 549
Вкупно	13 594 994	23 445 063	16 180 513	21 491 708

Извор: Централен регистар

7.4 Просечна плата во РМ

Придонесите што работодавците ги плаќаат за вработените изнесуваат (во повеќето случаи) околу 47.0%, додека останатите 53.0% од средствата (трошоците) за вработените претставуваат платите. Просечната плата во РМ во 2004 година кај малите претпријатија во приватниот сектор изнесуваше 8 062 МКД. Сектор со најголема просечна плата е секторот финансиско посредување со вредност на плата по вработен 20 813 МКД. Следат секторите недвижности, изнајмување и бизнис активности со 9 974 МКД и здравство и социјална работа. Сектор со најниска просечна плата по вработен претставува секторот производство со 5 355 МКД.

Табела 7-3 Просечна плата по вработен

2004				
Сектор	Трошоци за вработени (МКД)	Број на вработени	плата (53%)	Просечна плата (МКД)
Земјоделство, лов и шумарство	9 518 721	4 084	5 044 922	6 382
Рибарство	405 062	163	214 683	6 805
Рударство	2 730 557	978	1 447 195	7 645
Производство	97 576 408	49 896	51 715 496	5 355
Производство и достава на електрична енергија, вода и гас	3 357 981	1 367	1 779 730	6 727

Градежништво	26 855 856	11 794	14 233 604	6 235
Големопродажба и малопродажба	103 478 886	43 933	54 843 810	6 450
Хотели и ресторани	12 214 225	5 681	6 473 539	5 887
Транспорт, складирање и комуникација	23 125 378	9 526	12 256 450	6 648
Финансиско посредување	433 227	57	229 610	20 813
Недвижности, изнајмување и бизнис активности	24 116 765	6 621	12 781 885	9 974
Образование	3 340 261	1 113	1 770 338	8 218
Здравство и социјална работа	7 314 457	2 421	3 876 662	8 273
Социјални и индивидуални услуги	7 841 765	2 875	4 156 135	7 469

Извор: Централен регистар

8. МСП и стандарди, истражување и развој

Стандардите се доста важен елемент за работењето на претпријатијата особено кога станува збор за извозно ориентираните претпријатија. Стандардите можат да бидат многу важен елемент особено кога станува збор за извезување на меѓународните пазари. Предност имаат претпријатијата кои поседуваат стандарди и сертификати за своите производи. Трендот и потребата за поседување на овие стандарди во РМ започнаа пред неколку години кога претпријатијата од државата започнаа да ги чувствуваат се поголемите побарувања, од страна на странските партнери, за поседување на овие стандарди.

8.1 Трошоци за истражување и развој

Трошоците за истражување и развој за секое претпријатие, а особено за малите и средните претпријатија претставува значителна ставка во билансот. Имено, се повеќе претпријатија, свесни за многукратната корист и потребата од ваквите истражувања и покрај сложената економска ситуација која не им дозволува постојано и во потребниот износ истите да ги спроведуваат, одвојуваат дел од своите средства за истражување и развој.

Од табелата 8.1, може да се констатира дека само мал број од малите претпријатија во 2003 и 2004 одвоиле средства за истражување и развој (само две во целата земја). Иако бројот на средните и големите претпријатија кои одвоиле средства за Р&Д е значително поголем (31 и 21 соодветно), сепак генерално гледано вредноста издвоена за Р&Д е сепак многу мала.

Табела 8-1 Средства издвоени по основ истражувачка и развојна дејност

Град	2003	2004	Број на претпријатија
<i>Реална вредност (МКД)</i>			
<i>Мали претпријатија</i>			
Прилеп	0	1 459 519	1
Пробиштип	545 496	545 496	1
Вкупно мали	545 496	2 005 015	2
<i>Средни претпријатија</i>			
Битола	152 618	96 482	1
Гевгелија	0	451 067	1
Кочани	4 205	4 205	1
Куманово	26 637	0	2
Прилеп	2 058 888	0	1

Скопје-Чаир	839 890	534 478	2
Скопје-Центар	19 067 622	2 034 601	4
Скопје-Гази Баба	2 443 687	1 882 362	2
Скопје-Карпош	3 090 249	6 001 096	2
Скопје-Кисела Вода	217 171	0	1
Свети Николе	62 453	62 453	1
Тетово	4 711 215	3 955 246	2
Велес	1 937 198	1 406 731	1
Вкупно	34 611 833	16 428 721	21

Големи претпријатија

Кавадарци	29 315	8 351 990	2
Охрид	283 110	107 786	1
Прилеп	66 085 231	44 997 653	1
Скопје-Центар	2 915 849	2 595 754	2
Скопје-Гази Баба	0	1 229 182	1
Скопје-Кисела Вода	371 500	376 330	1
Вкупно	69 685 005	57 658 695	8

Сите претпријатија

Вкупно	104 842 334	76 092 431	31
--------	-------------	------------	----

Извор: Централен регистар

Вкупно, во Република Македонија во 2004 година потрошени се 76 092 431 денари за потребите за истражување и развој на претпријатија.

Мали претпријатија кои инвестирале средства по однос на оваа ставка се вкупно две. Овие претпријатија за оваа намена потрошиле 2.6 милиони МКД, Гледано по години, во 2004 година биле потрошени скоро четири пати повеќе средства во однос на минатата година.

Средните претпријатија за потребите на истражување и развој во 2004 година потрошиле 16.4 милиони МКД, што е за 52% помалку во однос на 2003 година. Од табелата може претпријатијата од Тетово вложиле најголеми средства за развој. Што се однесува до средните претпријатија во скопските општини, во 2003 година по основ на истражувачки и развојни активности најмногу се инвестирало од страна на претпријатија лоцирани во општина Центар 25.6 милиони МКД, додека во 2004 година, средните претпријатија од општината Карпош вложиле најмногу по овој основ или 10.5 милиони МКД.

Само осум големи претпријатија кои одвоиле средства за истражување и развој, од кои четири се лоцирани во скопските општини (Центар, Гази Баба и Кисела Вода), две во Кавадарци и по едно во Прилеп и Охрид. Вкупниот износ на инвестираните средства во 2004 година изнесува 57.7 милиони МКД и во однос на 2003 година (кога вредноста за истражување и развој изнесувала 69.7 милиони МКД претставува намалување за 17%.

Библиографија

Даллаго, Б. (2003), *Важноста на малите и средни претпријатија за економиите во транзиција*, Публикација на ОН.

Државен завод за статистика (2001), *Бруто домашен производ на Република Македонија 1999*, Скопје

Државен завод за статистика (2002), *Бруто домашен производ на Република Македонија 2000*, Скопје

Државен завод за статистика (2003), *Бруто домашен производ на Република Македонија 2001*, Скопје

Државен завод за статистика (2004), *Бруто домашен производ на Република Македонија 2002*, Скопје

Државен завод за статистика (2005), *Бруто домашен производ на Република Македонија 2003*, Скопје

Државен завод за статистика (2002), *Истражување на пазарот на работна сила Април 2002*, Скопје

Државен завод за статистика (2003), *Истражување на пазарот на работна сила Април 2003*, Скопје

Донаторски кредитни линии за МСП во Македонија, *Проект за поддршка на Министерството за економија управуван од Европска агенција за реконструкција. Септември 2004*, Скопје

Европска Повелба за мали и средни претпријатија (2003), *Национален извештај 2003*, Скопје

Европска Повелба за мали и средни претпријатија (2004), *Национален извештај 2004*, Скопје.

Европска Комисија (2004), *Извештај за имплементација на Европската Повелба за мали и средни претпријатија во земјите од западен Балкан*, Брисел

Завод за платен промет (2000), *База на податоци за мали и средни претпријатија* 1999, Скопје

Закон за сметководство (Службен весник на РМ бр. 42/93, 48/93, 6/95, Уставен Суд бр. 247/95, 248/95, 271/95, 304/95, 3/96, 32/98, 39/99 и 70/01)

Закон за трговски претпријатија (Службен весник на РМ бр. 28/96 Амандмани објавени во Службен весник бр. 7/97, 21/98, 37/98, 63/98, 39/99, 81/99, 37/00, 31/01, 06/02 и 61/02)

Закон за занаетчиска дејност (Службен весник на РМ бр.

Институт за преприемништво и раководење со мал бизнис (декември 2000), *Slovene Entrepreneurship Observatory 2000*, Марибор

Канцаларија за заштита на интелектуални права (2000), *Студија на податоци од анкетата на терен 571 претпријатие во Република Македонија во врска со активностите на проектот за формирање центар за технолошко набљудување*, Скопје.

Македонска банка за поддршка на развојот (2002), *Годишен Извештај 2001*, Скопје

Македонска банка за поддршка на развојот (2003), *Годишен Извештај 2002*, Скопје.

Министерство за економија (2003) Серија на законодавни документи кои се однесуваат на претпријатијата, Скопје

Министерство за финансии на Република Македонија (2003), Билтен 11-12, Скопје.

Народна Банка на Република Македонија (2004), *Годишен Извештај 2003*, Скопје.

Обсерваторија за МСП во Македонија (2002), *Годишен Извештај 2002*, Скопје.

Обсерваторија за МСП во Македонија (2002), *Годишен Извештај 2003*, Скопје.

Обсерваторија на Европските МСП бр. 2 (2002), *МСП во Европа, вклучувајќи и првичен осврт на кандидатите земји за членство во ЕУ*, Луксембург.
ОЕЦД Конференција на министерствата за мали и средни претпријатија (2004), *МСП статистика: кон посистематски статистички мерења на однесувањето на МСП*, Истанбул.

ОЕЦД - ЕБРД (септември 2003), Југоисточен европски регион - *Регионална оцена на политиката за претпријатија*, ОЕЦД, Париз.

ОЕЦД - ЕБРД (октомври 2003), Р. Македонија - *Регионална оцена на политиката за претпријатија*, ОЕЦД, Париз.

Пендев, Д. *ет ал. Малите претпријатија во развојот на стопанството на Република Македонија* (2002), Економски Институт, Астра Арт, Скопје.

Регионална агенција за развој на претпријатија, Прилеп, Истражување за МСП во регионот на Прилеп, Прилеп.

Руски истражен центар за МСП (2002), *Руски Извештај за Обсерваторијата на МСП 2001*, Москва.

СЕЕД (2002), Побарувачката на услуги за развој на бизнисот на малите и средни пратпријатија во Македонија, Скопје.

Тхусс, Холгер Ј. (2003), Улогата на МСП во вкупната економија. 7-ми Форум на експерти во Македонија, Скопје.

ФИАС (2003), Административни процедури за бизнис во Македонија, Скопје.

Фондација за развој на претпријатијата во Македонија (2002), *Активности за мали и средни претпријатија во Македонија*, Скопје.

Централен регистар (2001), *База на податоци за домашни сметки и правни лица 2000*, Скопје.

Централен регистар (2002), *База на податоци за домашни сметки и правни лица 2001*, Скопје.

Централен регистар (2003), *База на податоци за годишни сметки и правни лица 2002*, Скопје.

Централен регистар (2004), *База на податоци за годишни сметки и правни лица 2003*, Скопје

Централен регистар (2005), *База на податоци за годишни сметки и правни лица 2004*, Скопје

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

**ЕВРОПСКА ПОВЕЛБА ЗА МАЛИ
ПРЕТПРИЈАТИЈА**

НАЦИОНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ 2005

**Министерство за економија
Национален координатор
Блерим Златку**

ВОВЕД

Националниот извештај за 2005 година претставува трет документ од вако вид, по освојувањето на Повелбата за мали претпријатија од страна на Република Македонија на самитот во Солун во 2003 година. Со превземањето на оваа обврска, РМ се обврза дека ќе работи на остварување на постојан напредок на во областите опфатени со Повелбата и дека ќе соработува со другите земји од регионот и пошироко, за остварување на поставените цели, преку оценка на напредокот и размена на позитивни искуства и практики.

Иако оваа година е последна година кога се подготвува Повелбата за мали претпријатија, бидејќи од наредната година се воведуваат прирачниците за интегрирање на Лисабонската политика, тоа не значи дека земјите членки на Повелбата не треба да се придржуваат кон обрските во однос на Повелбата и целите зададени во нивните Национални извештаи.

Националниот извештај за 2005 година се состои од три дела. Во првиот се прикажуваат постигнатиот прогрес и резултати во однос на приоритетите зададени во минатогодишниот Национален извештај. Со други зборови, кои приоритети се целосно остварени односно имплементирани, како и кои приоритети сеуште не се остварени и кои се причините и пречките за нивното одлагање. За секој од овие приоритети беа формирани работни групи од различни министерства и организации кои работеа за побрза реализација на зададените цели.

Во вториот дел од Националниот извештај за 2005 година се прикажува моменталната состојба на малите претпријатија во земјата, во однос на 10 области на Повелбата.

Третиот дел од Националниот извештај ги задава глобалните приоритетите кои треба да бидат реализирани во наредниот период¹. Овие приоритети беа дефинирани на двете работилници кои Министерството за економија ги организираше во однос на ова прашање. Првата работилница се одржа во рамките на самото Министерство за економија и сектори кои работат во него, додека втората работилница беше организирана со претставници од различни министерства.

---

¹ Насоки по кои ќе се продолжи да се работи и во иднина се со цел поддршка на малите бизниси во РМ.

НАЦИОНАЛЕН ИЗВЕШТАЈ 2005

Дел 1. Реализација на приоритетите дефинирани во Националниот извештај од 2004 година

Приоритет 1. Област на Повелбата - Образование и тренинг за претприемништво

Цел:

Зајакнување на претприемачките вештини во средните училишта

Мерило:

Формирање на виртуелни и реални фирми во 30 училишта

Вид на мерки што треба да се превземат:

Реорганизација:

Промена на наставната програма и создавање на услови за спроведување на мерката

Резултати:

Реорганизација:

Во РМ, постојат две програми кои работат на подобрување и зголемување на вештините на учениците во средното образование преку формирање на виртуелни и реални претпријатија во средните училишта:
- Junior Achievement (JA), и
- Проектот на УСАИД - Активности во средното образование (СЕА).

Преку програмата JA во неколку средни училишта во РМ се формирани секции (како факултативна настава) чија главна цел е подобрување на претприемачките вештини кај учениците преку отварање на виртуелни фирми во рамките на овие часови. Учениците се запознаваат со реалните состојби на пазарот, кои активности треба да бидат превземени, како да се настапи на пазарот и каде да се пласира производот, итн.

Од друга страна, проектот на УСАИД - СЕА исто така започна со имплементација на виртуелни училишни компании во 7 економски училишта. Обучени се по 3 наставници од секое училиште за работа во виртуелни училишни компании, а СЕА проектот опреми и по една училишница со неопходната компјутерска опрема и обезбеди интернет приклучок.

Досега виртуелните компании од СЕА училиштата учествуваа на првиот национален саем на виртуелни компании одржан во месец Февруари, 2005 во Скопје, на шестиот интернационален саем на виртуелни фирми одржан во април во Загреб и на националниот саем на виртуелни фирми во Монтана, Бугарија.

Покрај реалните фирми, СЕА проектот имплементира реални училишни компании во 44 средни стручни училишта во Македонија. Целта на оваа активност е учениците да се здобијат со искуства околу тоа како функционира една реална компанија и да добијат реална слика што е она што ги очекува кога ќе се вработат. Притоа учениците ќе бидат ангажирани во активности кои се однесуваат на маркетингот, производството, продажбата, однос со потрошувачите, набавка на материјали итн. Со тоа ќе се поттикне и претприемачкиот дух кај младите луѓе и ќе почнуваат се повеќе да размислуваат и за можностите за самовработување.

Сите училишта аплицираа до СЕА проектот со конкретна бизнис идеја која сакаат да ја реализираат. Потоа СЕА проектот организираше обука за изработка на Бизнис план на која учествуваа по 2 наставника од секое училиште. Овие Бизнис планови беа ревидирани и одобрени од обучувачите и сега во тек е набавка на опрема во вредност од 15000 \$. Досега се опремени 23 училишта, а се очекува до почетокот на наредната учебна година сите 44 училишни компании да бидат опремени и да започнат со работа.

Во тек е и обука за деловно работење во која се опфатени по два наставника од секоја компанија. Со оваа обука се настојува на учениците да им се пренесе знаење за тоа како треба да се води компанија и кои се оние информации кои треба да се следат за да се добие слика за работата на компанијата.

Приоритет 2. Област на Повелбата - Образование и тренинг за претприемништво

Цел:

Креирање на високостручни кадри со претприемачки вештини

Мерило:

Кофинансирање на пост-дипломски студии од областа на претприемништвото (најмалку 20 кандидати)

Вид на мерки што треба да се превземат:

Реорганизација:

Дополнување на наставните програми на универзитетите за пост-дипломски студии

Резултати:

Реорганизација:

Во соработка со Економскиот институт од Скопје, АППРМ врши кофинансирање на студенти кои се запишани на пост-дипломски студии од областа на Претприемништвото на овој Институт. Имено, АППРМ, кофинансира 50% од вредноста на студиите.

Во 2004 година почна реализација на оваа иницијатива. Во буџетот за АППРМ за 2005 година исто така се планирани средства за оваа намена. Се очекува кон крајот на 2005 и почетокот на 2006 за магистрираат првите постдипломци (магистри) финансирани преку оваа програма.

Приоритет 3. Област на Повелбата - Поефтин и побрз почеток

Цел:

Поедноставување на процедурите за отпочнување со работа

Мерило:

Изработка на подзаконски акти за воведување на едношалтерскиот систем.

Вид на мерки што треба да се превземат:

Легислатива:

Воведување на подзаконски акти преку кои би се остварила целта

Резултати:

Легислатива:

Започнувањето на работата на едношалтерскиот систем за регистрација на претпријатијата беше одложен Јануари 2006. Студијата што беше подготвена во соработка со Централниот регистар и UNDP, предлага решенија за воспоставување на едношалтерскиот систем. Едношалтерскиот систем ќе биде воспоставен во рамките на Централниот регистар. Во прилог дел од законите кои беа усвоени или треба да бидат усвоени од страна на Владата на РМ.

- Закон за едношалтерски систем
- Закон за задруги
- Закон за трговски друштва
- Закон за централен регистар
- Закон за трговски комори
- Закон за водостопанствата
- Закон за здруженија на граѓани и фондациите
- Закон за установите
- Закон за заштита на децата
- Закон за водните заедници
- Закон за здравствена заштита
- Закон за социјална заштита
- Закон за основното образование
- Закон за средното образование
- Закон за високото образование
- Закон за јавните набавки
- Закон за спортот
- Закон за културата

Овие амандмани се очекува да бидат прифатени во септември или октомври месец.

Приоритет 4. Област на Повелбата - Достапност на вештини

Цел:

Подобрување на претприемачките вештини

Мерило:

Кофинансирање на специфични тренинг програми за определени целни групи преку воведување на ваучер систем

Утврдување на критериуми за определување на консултанти ангажирани

Вид на мерки што треба да се преземат:**Други активности:**

Обезбедување на финансиски средства (дел од буџетот и од странски донатори) за реализација на овие проекти

Резултати:

Се подготви Физибилити студија за работата на ваучер системот. Сите документи се подготвени за опочнување со работа (правилници, планови, итн.). Во тек е подготовка на листа на консултанти. Како пилот проекти ќе бидат земени Скопје и Струмица, кадешто ваучерот ќе биде имплементиран за прв пат. Целосно опочнување со работа на ваучерот системот се очекува од Ноември-Декември 2005 година. Имплементацијата на ваучер системот беше помогната од ЕАР. Земено е искуството од Словенија како најдобар пример. АППРМ ќе биде задолжена за имплементација на ваучер системот.

Приоритет 5. Област на Повелбата - Поголемо искористување на придобивките од единствениот пазар**Цел:**

Промоција на малите претпријатија на странските пазари

Мерило:

Отварање на 4 канцеларии за трговска и инвестициона промоција

Резултати:

Од неодамна започнаа со работа три трговско-инвестициони канцеларии на РМ во Русија, Италија и Србија и Црна Гора. Нивна главна цел ќе биде промовирање на македонското стопанство во земјите во кои работат, како и привлекување странски директни инвестиции во РМ.

Приоритет 6. Област на Повелбата - Зајакнување на технолошкиот капацитет на малите претпријатија**Цел:**

Поттикнување на иноваторството и научните истражувања

Мерило:

Програма за кофинансирање на иновациите и проекти на млади научници

Вид на мерки што треба да се превземат:

Други активности:

Обезбедување на финансиски средства (дел од буџетот и од странски донатори) за реализација на овие проекти

Резултати:

Во текот на 2005 година, Министерството за образование и наука распиша редовен годишен јавен конкурс за доделување финансиски средства за софинансирање развојно-истражувачки и иновациски проекти за субјектите на технолошкиот развој дефинирани со Законот за поттикнување и помагање на технолошкиот развој. На Конкурсот се пријавени 42 развојно-истражувачки и иновациски проекти. Во тек е постапка за избор на проекти за чие софинансирање се обезбедени средства во вкупен износ од околу 10.000.000,00 денари (162.600 евра). (Министерството за образование и наука софинансира до 30% од вредноста на предложениот проект, а 70% е задолжително учество на носителот на проектот). Во однос на 2004 година, средствата за оваа намена се зголемени од 4.500.000,00 денари (73.100 евра) на 10.000.000,00 денари (162.600 евра).

Дел 2. Сутиацијата во 2005

1. ЕДУКАЦИЈА И ТРЕНИНГ ЗА ПРЕТПРИЕМНИШТВО

1.1 Основно образование (7-14 години)

Основните училишта се меѓу првите институции во кои децата се запознаваат со процесот на образование. Преку предметите кои се изучуваат во овие образовни институции, уште од најмала возраст учениците се запознаваат со одредени области кои во иднина претставуваат област во која тие ќе продолжат да работат. Затоа е важно, предметите кои се изучуваат во основно-образовните институции да ги покриваат сите области од општествениот, социјалниот, економскиот и другите сектори од животот на луѓето.

Поради тоа, изучувањето на претприемништвото треба да биде вклучено во образовните програми на учениците уште од најмала возраст.

Претприемништвото во РМ, во основното образование се изучува преку програмата - Junior Achievement (JA). Оваа програма е присутна во 110 земји во светот со околу 5.5 милиони ученици. JA програмата во РМ е основана во 1997 со цел да го поттикне претприемачкиот дух меѓу учениците. Od 1997 koga ovaа programa zapo~na da работи па се до денес бројот на u~enici кои u~estvuvat во ovaа programa iznesuva 24.000. Cel na programata Junior Achievement e u~enicite da gi spoznaat svoeto mesto i uloga, da gi identifikuvaат ekonomskite aktivnosti {to gi pravat во текот на denot i da ja sogledat ulogata i va`nosta на ekonomijata.

Бројот на основни училишта кои се вклучени во оваа програма изнесува 43 (13% од вкупниот број на основни училишта), од кои 25 се во Скопје, додека бројот на активни ученици е околу 11.000 (5% од учениците во основното образование).

JA програмата во РМ е поддржана од страна на неколку донаторски организации кои се активни во државата, како на пример СОРОС-Фондација Институт отворено општество Македонија (ФИОМ), Европска агенција за реконструкција (ЕАР), Светска банка, Американската амбасада во РМ, Швајцарската амбасада, како и Македонската развојна фондација за претпријатија (МРФП).

Линкови: www.jaintl.org
www.jamacedonia.org.mk
www.soros.org.mk

1.2 Средно и стручно образование (14-18 години)

Претриемништвото станува дел од редовната наставна програма со цел да ги охрабри учениците за отпочнување на сопствен бизнис, со помош на обуката добиена во училиштата. Исто така со релеванти програми кои се обезбедени во одредени училишта спонзорирани од разни донатори ги прави младите ученици свесни за потребата на бизнисот како и за правото на одлука, конкуренција, трошоците.

Цел на изучување на претриемништвото е да се развие свесноста на младите за советување преку обука. Преку ваквиот тип на програми младите се оспособуваат да донесуваат рационални деловни одлуки, стимулирајќи ги резултатите од нив и интерпретирајќи ги релевантните економски индикатори во опкружувањето. Впрочем, главната замисла е да се едуцираат во областа на економијата во редовниот образовен систем да се обезбеди кадар кој ќе донесе вистински промени насочени кон пазарната економија. Воспоставување на претприемачки дух како и развивање на општествената свест за новите вредности на пазарниот систем, човечките способности и потребите на бизнисот во глобализираната економија се главните цели на воведување на претприемништвото во образовниот систем.

Во средното општо и стручно образование постојат повеќе програми за вовед во претприемништво:

- Предходно со спомената Junior Achievement програма опфаќа 42 средни училишта со специјално адаптирана наставна програма;
- 56 средни училишта низ Македонија учествуваат во Vocational Education Program - BET1, BET2 и BET3 од ФАРЕ програмата, која има цел да го реструктурира образовниот систем и претприемничките вештини во општеството. Учениците имаат можности да го изберат предметот претприемништво како дополнителна настава, но за тоа ќе треба да платат;
- Економските средни училишта го имаат предметот Основи на претриемништво;
- Неколку средни училишта планираат да започнат проекти во кои учениците ќе работаат виртуелни или реални фирми/бизнис идеи;
- Проектот ГТЗ-ВЕТ има цел да го реструктурира стручниот образовен систем преку реформирање на наставни планови и програми и воведување на дуално образование. Експерименталната настава за првпат ќе се имплементира во учебната 2005/06 за првата пилот генерација (210 ученици во 7 училишта).
- Британскиот совет ја реализира програмата „Бизнис без Граници“. Во оваа програма ученици од 10 средни училишта и студенти од Машинскиот факултет се вклучени (околу 200 учесници). Учесниците следат 7 дневен тренинг и подоцна тие изработуваат бизнис план за своите идеи.
- Проектот на УСАИД - Активности во средното образование, преку формираните Центри за кариера (до крајот на септември 50 училишта ќе бидат покриени), и училишни компании (виртуелни или реални) во училиштата кои се вклучени на овој проект, има за цел да ги подобри личните и стручните компетенции на учениците

за подобрување на нивната вработливост. Досега се опремени 23 училишта.

Линкови: www.jamacedonia.org.mk
www.gtz.com.mk
www.mon.gov.mk
www.usaid.org.mk

1.3 Факултетско образование (18-24 години)

Развитокот на факултетското образование во РМ го продолжува трендот од последните неколку години. Имено, преку отварање на повеќе приватни факултетски институции, секторот на високото образование во РМ, студентите имаат се поголем избор при избор на високо образовната институција, во која сакаат да го продолжат своето школување.

Покрај трите државни универзитети, кои функционираат во РМ, Скопскиот, Битолскиот и Тетовскиот, во државата постојат и неколку други приватни универзитети, кои повеќето од нив претставуваат некои универзитети од други земји. Вакви универзитети се Универзитетот на Југоисточна Европа, Њујорк Колеџот, ММ Колеџот, Факултетот за општествени науки (ФОН), и др. Овие институции се претежно специјализирани во бизнис-ориентирани едукативни курсеви.

Сите овие образовни институции, во својата програма за до-дипломски студии го имаат интегрирано претприемништвото како предмет во некои од економските студии за Бизнис Администрација. Меѓутоа, сеуште не постојат посебни додипломски програми за претприемништво. Претприемништвото се изучува само во економските предмети на факултетско ниво. Покрај економските факултети, исто така во до-дипломската програма на Машинскиот факултет во Скопје предмет Претприемништво се изучува од 1996.

ГТЗ веќе две години по ред организира натпревар помеѓу 250 студенти на 7 факултети од Универзитетите Св. Кирил и Методиј и Св. Климент Охридски, за најдобро подготвен бизнис план - ИНОМАК 2005.

СИНТЕФ Македонија во рамки на проектот YES (youth entrepreneurial service) кој се реализираво соработка со ФОСИМ, предвидува основање на бизнис инкубатор за млади претприемачи на возраст од 18 до 28 години од областа на Информатичката технологија. Пилот проектот беше реализиран во 2004 година со изработка на сеопфатна fact finding студија, која послужи како основа за дефинирање на концептот на бизнис инкубаторот. Идејата на проектот е да се поддржат млади луѓе со идеи за отпочнување на сопствен бизнис. Проектот е финансиран (делот на СИНТЕФ) преку билатерална помош која се обезбеди од Кралството Норвешка во соработка со Секторот за Европски интеграции, а истиот е поддржан од Министерството за економија, Агенцијата за поддршка на претприемништвото во РМ, Министерството за труд и социјална политика, градот Скопје и неколку други универзитетски институции.

Линкови: www.ukim.edu.mk
www.seeu.edu.mk
www.tfb.uklo.edu.mk

1.4 Пост-дипломско образование (една до две години)

Иако бројот на универзитетски институции се зголемува во државата, сепак претприемништвото во овие установи се изучува само како предмет, а не како пост-дипломски студии во областа на претприемништвото.

Освен Економскиот Институт, ни една друга образовна институција нема формирано програма за пост-дипломски студии со која се станува магистар по претприемништво.

Линкови: www.ek-inst.ukim.edu.mk

1.5 Други иницијативи

Покрај формалното образование во РМ постојат и други иницијативи за продолжување на образовниот процес, надвор од овие институции, особено во областа на претприемништвото.

Некои од овие програми и курсеви се финасирани од самата Влада на РМ, некои се самоиницијативни, додека некои се иницирани од донаторските организации кои работат во РМ.

Поддршката од Владата на РМ главно се фокусира во однос на образовните програми кои се составен дел во државните образовни институции во државата. Се разбира, при подготовката на овие програми покрај Министерството за образование и наука се вклучени и други образовни институции кои работат во определена област се со цел да придонесат за подобра изработена наставна програма.

Исто така, во РМ постои и Работнички универзитет со неколку канцеларии ширум земјата, преку кои се овозможува тренинг и обука за сите заинтересирани лица во различни области. Во својата програма покрај курсеви во одредени области на занаетчиството, Универзитетот нуди обука за невработени лица, преку едукативни програми за возрасни, во согласност со потребите на пазарот.

Агенцијата за поддршка на претприемништвото во соработка со Министерството за економија обезбеди 32.520 евра за стипендирање на пост-дипломски студии за претприемништво, а исто така Агенцијата има буџет од 32.520 Евра за обука на претприемачи.

Во последно време во РМ, е во тренд принципот (доживотно школување) чија идеја е поддржана од страна на повеќе министерства и други владини и невладини организации и институции.

Во Министерството за образование и наука веќе е формирано одделение за пост-средно образование и истото работи на подготовка на

законска основа за неформално образование. Во фаза на изработка е Закон за доживотно учење (со финансиска и експертска поддршка од ЕТФ). За прв пат во РМ е подготвен нацрт Закон за стручно образование, во фаза на реализација е План за акција во рамките на национални квалификации на РМ 2005-2008. Сите овие наведени активности се во контекст на донесената Национална програма за развој на образованието 2005-2010 г.

Во Рамките на ГТЗ проектот, се планира да се отворат тренинг центри за обука во рамките на занаетчиските комори.

Како еден од позначајните донаторски проекти кои се однесува на подобрување на образовниот систем во РМ и воведување на нови програми за претприемништво се издвојува СОРОС - ФИОМ организацијата под чии закрила започна да работи и ЈА програмата. Во последно време, исто така оваа организација имплементира неколку програми за поддршка на ромите и жените во секторот на претприемништво преку организирани програми за обука од оваа област.

Со цел порационален и поефективен дијалог за зајкнување на обуката во претприемништвото во 2005 година неформално се основаше Партнерство за Обука во претприемништвото во кое се вклучени Владини институции, стопанска комора, факултети и НВО (ЕТФ поддршка). Целта на оваа иницијатива е зголемување на транспарентност и вклучување на приватниот и невладиниот сектор во процесот на предлагање на соодветна политика, мерки и инструменти кои ќе најдат своја ефикасна примена за економски раст и развој на МСП во РМ.

Линкови: www.soros.org.mk
www.apprm.org.mk

2. ПОЕФТИН И ПОБРЗ ПОЧЕТОК

2.1 Класифицирање на претпријатијата

Според Законот за трговски друштва, кој стапи на сила во 2004 година, претпријатијата во Република Македонија според формата, без оглед на тоа дали вршат трговска или некоја друга дејност можат да бидат:

- Јавни трговски друштва
- Командитни друштва
- Друштва со ограничена одговорност
- Акционерски друштва
- Командитни друштва со акции

Во однос на горе наведената класификација најголем дел од претпријатијата во Република Македонија спаѓаат во класификацијата на друштва со ограничена одговорност. Во тој контекст, друштво со ограничена одговорност може да биде основано од едно или повеќе физички или правни лица, но нивниот број не треба да биде поголем од 50 содружници.

Покрај оваа класификација, според видот на претпријатието, истите се делат и според нивната големина се со цел да одреди обемот на нивната работа и на активностите кои што овие претпријатија ги превземаат. Во однос на ова прашање, постојат два закони, Закон за Трговски друштва и Закон за сметководство², кои што прецизно ги дефинираат критериумите за ваквата класификација.

	Закон за трговски друштва (2004)	Закон за сметководство (1993), измена (2002)
<i>Во првата година од работењето неопходно мора да задоволи два од следниве критериуми</i>		
Микро	до 10 вработени	
	годишен приход < 50.000ЕУР	
	најмногу 80% од бруто приходот да е остварен од еден клиент	
Мали	до 50 вработени	до 50 вработени
	вкупниот приход/обрт да е < 2.000.000 ЕУР	годишен приход < 8.000 просечни месечни плати по работник
	вредноста на активата < 2.000.000 ЕУР	вредноста на активата < 6.000 просечни месечни бруто плати по работник
Средни	до 250 вработени	до 250 вработени
	Годишен приход < 10.000.000ЕУР	годишен приход < 40.000 просечни месечни плати по работник
	вредноста на активата < 11.000.000 ЕУР	вредноста на активата < 30.000 просечни месечни бруто плати по работник
Големи	Сите кои не спаѓаат во горенаведената класификација	Сите кои не спаѓаат во горенаведената класификација

Класификацијата на претпријатијата во Законот за трговски друштва беше изготвена во согласност со дефиницијата која ја користи ЕУ. Во

² Кои формално не постои

однос на бројот на вработени, се користени истите вредности, односно, не се направени посебни адаптации за РМ. Меѓутоа, што се однесува до вкупниот обрт и годишниот приход што го остваруваат претпријатијата, тие вредности се намалени за 4 пати во однос на остварувањата на претпријатијата во ЕУ. Сепак, ако овие прилагодувања на беа направени ќе беше многу тешко да се вклопат претпријатијата во РМ според критериумите на другите Европски земји.

Во РМ, во 2004 година бројот на активни претпријатија се зголемил за околу 2.400 во однос на 2003 година. Бројот на активни претпријатија во 2004 година беше околу 41.500 претпријатија.

Покрај претпријатијата во Република Македонија се дефинирани и други облици на правно работење, како на пример занаетчиите, трговците поединци и трговците од мал обем.

Линкови: www.economy.gov.mk

2.2 Регистрација на нови претпријатија

Процедурата за регистрација на претпријатијата во однос на минатата година не е сменета. Иако во текот на изминатата година беа направени многу напори за поедноставување на процесот на регистрација, сепак до подготовка на овој извештај процедурите и постапки се останати во истата претходна форма.

Во РМ, за да се регистрира претпријатие, потребни се пет неопходни чекори кои треба да бидат превземени. Со други зборови, во пет различни институции треба да бидат доставени потребните документи, по следниов редослед:

Прв чекор: Поднесување на документите во суд. (Документите се поднесуваат во трите регистрациони судови, се разбира во зависност од седиштето на фирмата, кои се воодено и основни, судови во Скопје, Битола и Штип).

- Изјава, договор или статут од оснивачите (акционерите) во зависност од видот на претпријатието кое се регистрира.

Втор чекор: Изработка на печат. Откако ќе се подигне решението за упис на претпријатието во трговскиот регистар, една копија се доставува до печаторежач кој е одговорен за изработка на печатот за вашето претпријатие.

Трет чекор: Упис на претежна дејност. Следен чекор е упис на претежна дејност во Државниот завод за Статистика. Според законот, претпријатието треба да има една главна дејност, бидејќи таа шифраматичен број (добиена од Државниот завод за статистика) подоцна ќе се користи за пресметување на нето-плата и придонесите што ова претпријатие ги плаќа за вработените во фирмата.

Четврт чекор: Добивање на даночен број. Даночниот број се добива од страна Управата за јавни приходи.

Петти чекор: Отварање на жиро-сметка. Жиро сметка се отвара во било која деловна банка која работи на територијата на РМ.

Покрај овие чекори, а во зависност од активностите на претпријатието и дали тоа има вработени или нема, потребни се дополнителни чекори кои треба новоформираното претпријатие да ги превземе.

- Решение за исполнети минимално технички услови за деловното седиште (или за друг објект во состав на фирмата - дуќан, магацин и друго)
- Запишување на регистарски број во Фондот за пензиско и инвалидско осигурување
- Пријавување на управителот и други вработени во Агенцијата за вработување
- Пријавување во Фондот за здравствено осигурување
- Решение за упис на друштвото со добивање матичен број за вршење надворешно трговски работи
- Пријавување странска директна инвестиција

Но ниту една од горенаведените чекори не ја стоира постапката за отпочнување со работа.

	Процедура при регистрација (вообичаено Стопанската комора)		Додатни процедури/ папирологија (царини, статистики, даночна управа, труд/здравствено осигурување)		Лиценцирање/дозволи (за градење, конструкција, санитариија)	
	Минимум во оптимални услови (пр. точна апликација) или според закон	Пресметка на реалниот просек	Минимум во оптимални услови (пр. точна апликација) или според закон	Пресметка на реалниот просек	Минимум во оптимални услови (пр. точна апликација) или според закон	Пресметка на реалниот просек
Број на чекори	5	7	4	4	1	1
Време (во работни денови)	7	7-10	5	5	1	1
Трошоци во евра исклучувајќи го вложувачкиот капитал	160	200	10	15	10	15

Линкови: www.apprm.org.mk
www.stat.gov.mk

2.3 Едношалтерски систем и он-лајн регистрација

Едношалтерскиот систем за регистрација на претпријатија ќе започне да функционира на почетокот на 2006 година. Едношалтерската регистрација на претпријатијата ќе биде воведена во рамките на Централниот регистар. На секое претпријатие ќе му биде издаден единствен број по кој тоа претпријатие ќе биде водено во базата на Централниот регистар. Со воведувањето на едношалтерскиот систем четири од петте горе наведени чекори ќе бидат процесирани во Централниот регистар (само изработката на печат ќе биде должност на претприемачот сам да ја изврши).

Потребната законска и подзаконска регулативе е веќе усвоена или во скоро време ќе биде усвоена на Влада.

Во моментот, он-лајн регистрација на претпријатие во РМ сеуште не е достапна. Меѓутоа, за да почне да функционира он-лајн регистрацијата, прво едношалтерскиот систем треба да почне да функционира. Највероватно, Централниот регистар ќе го превземе и раководењето со он-лајн регистрација, бидејќи капацитетите на оваа институција го дозволуваат ова. За започнување со он-лајн регистрација се чека усвојување на подзаконски акти во неколку закони.

Линкови: www.crm.org.mk

3. ПОДОБРА ЛЕГИСЛАТИВА И РЕГУЛАТИВА

3.1 Приоритети на Владата за МСП

Во РМ постојат неколку документи кои го дефинираат развојот на МСП секторот. Како е еден од најважните документи претставува Стратегијата за мали претпријатија. Овој документ беше донесен во Јули 2002 година и неговата важност е 10 години. Како главни приоритети кои треба да се реализираат се зголемување на вработувањето, како и зголемување на Бруто Домашниот Производ (БДП), преку зголемување на учеството на МСП во БДП. Исто така, Стратегијата за МСП ги дава насоките кои треба да се следат за да се остварат овие цели.

Покрај Стратегијата, Владата на РМ подготви четиригодишна Програма на мерки и активности. Овој документ всушност претставува имплементаторна алатка во однос на целите зацртани во Стратегијата за МСП. Главни области кои се зададени како приоритетни во Програмата и за кои одредени мерки и активности се превземаат за нивна реализација се:

- Создавање на институционална инфраструктура за промоција на претприемништвото и конкурентноста
- Воспоставување на поволно бизнис опкружување и ниво на економска слобода во координација со моменталното ниво на развој на економијата
- легислатива и услови за отпочнување и вршење на бизнис активност
- Не-финансиски форми за поддршка на претприемништвото
- Финансиски форми за поддршка на претприемништвото.

Програмата успешно се реализира преку АППРМ и секторот за СМП во Министерството за економија.

Во моментот се работи на остварување на останатиот дел на активности кои сèуште не се реализирани. Програмата на мерки и активности важи до крајот на 2006 година, кога треба да биде донесена и усвоена друга Програма која ќе продолжи да ги остварува целите во Стратегијата.

Исто така, годишните програми на Министерството за економија кои се во согласност со Програмата на мерки и активности се реализираат според зацртаните рокови.

Покрај овие два документи, неодамна Владата на РМ усвои Економска програма. Во делот на МСП секторот, Владата планира да ги подржи сите нови мерки и инструменти кои во оваа област ги применуваат земјите со пазарна економија, во комбинација со постојната програма на Министерството за економија за поддршка на претприемништвото и малите и средните претпријатија од сите области. Овие активности би биле во координација и би се реализирале преку Агенцијата за поддршка на претприемништво во РМ (АППРМ).

Исто така, Проектот за развој на МСП, (ЕАР проект) развие неколку проект предлози за поддршка на МСП секторот кои се очекува да бидат реализирани во блиска иднина и кои ќе бидат финансирани од различни извори.

Целокупната економска програма на владата за 2005 година, веќе е имплементирана во Министерството за економија. Исто така, Министерството за економија подготвува годишни програми за работа, кои во целост се следат и се имплементираат.

Линкови: www.gov.mk
www.economy.gov.mk
www.covekovi-prava.gov.mk

3.2 Оценување на ефектите од новата бизнис легислатива

Во РМ сеуште не постојат активности поврзани со оценување на ефектите од бизнис легислативата. Во тек е иницијатива за реализација на проект на Светската банка за оценка на влијанието на легислативата (BERIS Proektot).

Проблемот може да се согледа од два аспекти. Како прво, непостоење на врската помеѓу донесувачите на политиките и приватните сектор. Со други зборови, недоволно адаптирање на законската рамка во согласност со потребите на МСП секторот. Второ, немање на добро одредени и дефинирани индикатори за оценување на правната рамка, врз основа на кои покасно би се направило оценување на политиките и ефектите од легислативата за МСП. Важно е да се напомене дека Комората, Синдикатот и другите организации, во зависност од нивната поврзаност со правната регулатива, даваат мислење и предлози за легислативата која се усвојува, и доста често нивните мислења и коментари се имплементираат.

Линкови: www.worldbank.org.mk

3.3 Вклучување на деловната заедница во постапката на донесување нови правни прописи

Искуството покажува дека вклучувањето на приватниот сектор при донесувањето на нова законска рамка, во голема мера придонесува за решавање на дел од проблемите и пречките со кои претпријатијата се соочуваат, поради фактот, дека истите ќе бидат надминати преку заеднички дијалог.

Во РМ, на ова поле во изминатиов период големи промени не забележуваат. Националниот совет за претприемништво и конкурентност (НСПК) претставува врска помеѓу приватниот сектор - Владата и министерствата.

Неодамна се формира и тим од економски советници кај Премиерот на Владата, кои доаѓаат од приватниот сектор, а нивната задача е да

создадат подобра бизнис клима за функционирање на бизнис секторот, под претпоставка дека и тие доаѓаат од него.

Во тој контекст, важно е да се спомене и тоа дека АППРМ исто така при своите активности поврзани со малите претпријатија една страна, и како Владино тело од друга страна, помага при креирањето на политиките кои се однесуваат за МСП секторот во земјата.

Линкови: www.mca.org.mk

4. ДОСТАПНОСТ НА ВЕШТИНИ

4.1 Ситуацијата во земјата и постигнат успех

PM може да се пофали, што се однесува до достапноста на вештини и обуки кои се нудат за претпријатија во PM. Постојат домашни провајдери на овие услуги, но исто така, во државата постојат иницијативи кои се реализираат од страна на странски донаторски организации, како што се Светска банка, БАС Програмата, ГТЗ, итн.

Покрај, генералните обуки, од областа на сметководството, маркетингот и менаџментот, кои во најголем дел се нудат на пазарот, во PM постојат и поконкретни и поспецијализирани тренинзи, кои од ден на ден стануваат се побарани на пазарот, особено обуките за стандарди како што се ISO, HACCP, итн. Поседувањето на овие стандарди исто така допринесува за побрзо интегрирање на македонските производители на европските пазари, особено кога станува збор за стандардите поврзани со производството. Сепак, на оваа проблематика уште многу ќе се работи наредните години, зашто до сега во PM постојат само неколку претпријатија кои целосно ги имплементирале одредени стандарди.

Од домашните иницијативи важно е да се напомене дека од минатата година започна да функционира Мрежата на македонските обучувачи (ММО) чија главна цел е промоција на консултанските услуги во државата и подобрување на пазарот за овие услуги. Исто така, организацијата МЦА2000 врши обука на тренери кои подоцна се здобиваат со престижниот сертификат (Certified Management Consultants). Досега во PM има 16 консултанти сертифицирани со овој меѓународно признат сертификат. Во однос на ова прашање, Хрватска го следи македонското искуство.

АППРМ во соработка со проект финансиран од ЕУ, а раководен од ЕАР, врши подготовки за започнување со работа на ваучерот системот кој ќе помага за решавање на конкретни проблеми кај претпријатијата.

Од меѓународните проекти, кои функционираат на територијата на PM, значајни се да ги споменеме канцеларијата за Развој на претприемништвото во Југоисточна Европа (SEED) која организира најразлични обуки и семинари за претприемачите во PM (која во 2005 година има организирано околу 80 обуки од различни области кои истите ги следеле помеѓу 700 и 900 претприемачи), како и БАС Програмата која преку ко-финансирање на 50% од трошоците на претпријатието, помага при решавање на конкретни проблеми со кои претпријатието се соочува, преку воведување на стандарди за квалитет и производство како што се HACCP и ISO. Досега од своето постоење 143 претпријатија биле поддржани од страна на БАС програмата од кои само 43 во последната година - 2005. СИНТЕФ Македонија преку реализација на SME ART проектот, врши обука на тренери. Во целната група се опфатени студенти, пост-дипломци, тренинг организации, вработени во претпријатија. Би го споменале и проектот на ЕАР - Human Resource Development Fund (HRDF), кој што има за цел да осова Фонд за тренери

кои понатаму ќе вршат обуки во МСП во РМ. Исто така во рамките на овој проект се вршат обуки на менаџери во МСП во државата.

Линкови: www.worldbank.org.mk
www.basprog.com.mk
www.gtzpsp.com.mk
www.mca2000.org
www.apprm.org.mk
www.ifc.org
www.sintef.no

4.2 Центри за поддршка на малите претпријатија

Покрај консултанските организации, во РМ постојат центри за поддршка на претприемништвото. Нивната главна цел е обезбедување потребна поддршка за развој на претпријатија во области кои се наоѓаат, според можностите на самите центри. За услуги кои бараат дополнителни истражувања и дополнителна работа, овие центри наплаќаат за овие услуги.

Во земјата постојат пет регионални центри за поддршка на претпријатијата (РЦПП), три центри за поддршка на претприемништвото (ЕСА), седум бизнис инкубатори (во тек е отварање на нов), како и една Агенција за развој на претпријатијата во регионот на Прилеп (ПРЕДА).

РЦПП беа основани во 1999 година од страна на ФАРЕ програмата. Истите беа финансирани до 2002 година, кога престана нивната финансиска поддршка. После овој период, тие работат и се финансираат од услугите кои ги обезбедуваат за претпријатијата. Во 2004 година, Агенцијата за поддршка на претприемништвото во Република Македонија (АППРМ), обезбеди средства од буџетот на државата и финансиски ги поддржа овие центри, но за возврат секој од РЦПП изработи проект. Во моментот овие центри се поврзани во мрежата на АППРМ од кои се добиваат информации за претпријатија од регионот во кој работат РЦПП. РЦПП се наоѓаат во Скопје, Куманово, Велес, Битола и Струмица.

Покрај РЦПП, во државата постојат ЕСА чија што цел е исто така поддршка и развој на претприемништвото. Овие агенции во РМ беа основани од страна на DFID во 1999 година. Како и РЦПП по 2002 година тие станале самоодржливи организации, односно своите приходи ги остваруваат од услугите кои ги споредуваат за претпријатијата. Овие агенции, за разлика од РЦПП нудат поголем број на услуги, а во последно време започнаа со организирање на семинари за имплементација на меѓународни стандарди. Како и РЦПП, и ЕСА врз основа на реализирани проекти доби финансиска поддршка од АППРМ.

ПРЕДА е агенција за поддршка на претприемништвото за регионот на Прилеп и е основана од страна на Швајцарската влада. За разлика од другите центри и агенции ПРЕДА се уште нејзините активности се финансиски поддржани од страна на Швајцарската агенција за развој.

Во РМ, исто така од страна на Светска банка во 1997 година се формираа седум бизнис инкубатори. Нивната цел е да им сае помогне на претпријатијата почетници (start-ups). Дел од овие инкубатори добро се снајдоа и создадоа претпријатија кои денеска се едни од најконкурентните на пазарот (на пр. инкубаторот Гица од Охрид од кој само во последнава година има излезено 3 претпријатија кои се занимаваат со производство). Во просек на годишно ниво од 1 до 2 претпријатија излегуваат од секој инкубатор и започнуваат самостојно да работат. Во тој контекст, важно е да се напомене дека СИНТЕФ Македонија во тек е со реализација на проектот за отварање на инкубатор во ТЕТЕКС Тетово.

Според Законот за децентрализација, локалните власти се очекува да превземат поголеми обврски нивниот економскиот развој. Од декември 2003 година, UNDP ги поддржува канцелариите за локален економски развој (ЛЕР) во општината Кичево и Штип/Карбинци регионот. Овие ЛЕР канцеларии успеаа да создадат силна врска помеѓу приватниот и јавниот сектор, како и НГО секторот и општеството. ЛЕР тимовите подготвија стратегии за локален економски развој во овие региони/општини. Главна задача на вработените во овие ЛЕР канцеларии во иднина ќе биде да подготвуваат релевантни информации за бизнисите во тие региони и да го зајакнат учеството на заинтересираните страни во стратешките одлуки на локалните власти. Проект ќе продолжи во уште 8 други региони/општини.

Проект на ЕУ за Развој на МСП, во рамките на своите активности, организира 7 семинари-работилници со Организации за поддршка на бизнисот, Регионалните центри, Агенциите за поддршка на претприемништвото како и со другите релевантни организации. Целта на овие семинари е да се зајакне институционалната инфраструктура на овие организации.

АППРМ исто така во рамките на своите активности и програма на работа врши обуки и тренинг за претприемачите во малите претпријатија. Во годишната програмата на Агенцијата за 2005 година 3.2 милиони денари (52.500 евра) беа предвидени за не-финансиска поддршка на малите претпријатијата што подразбира разновидни обуки и тренинзи за претприемачите како и воведување на ваучер системот. Во 2005 година, Агенцијата оддржала обуки за ХАЦЦП во 12 претпријатија. Исто така во соработка со Холандската - Академска Тренинг Асоцијација, АППРМ организира најразлични обуки, истражувања и други активности поврзани со претприемачите.

5. ПОДОБРУВАЊЕ НА ПРИСТАПОТ КОН ИНТЕРНЕТ МРЕЖАТА

5.1 Достапност на он-лајн информации за мали претпријатија

Брзиот развојот на Информатичката технологија (IT) во светски рамки, го иницира развојот во оваа сфера и во РМ. Во споредба со минатата година, напредокот кој е остварен во оваа област е навистина голем.

Овој напредок може да се согледа во неколку сфери. Прво, скоро сите институции и организации, кои работат со претпријатијата, имаат веб страна на која се прикажани активности на истите. Исто така, во последно време, многу од барањата, формуларите, законите и други видови на документација која им е потребна на претпријатијата за нивната работа. Тука треба да се напомене Управата за јавни приходи, Министерството за финансии, Министерството за економија, Министерството за образование и наука итн.

И покрај овој напредок, одредени проблеми се сеуште присутни. Од гледна точка на институциите, најчести пречки со кои тие се соочуваат се ненавремено ажурирање на информациите на нивните веб страни, сеште некои институции немаат веб страна, не функционирање на веб страната, проблеми при „симнување“ на одредени документи од страната, итн.

Линкови: www.dtk.gov.mk

5.2 Употребата на он-лајн услугите од страна на претпријатијата

Бројот на претпријатијата кои користат Интернет услуги, исто така од година на година се зголемува. Се разбира, поголем е бројот на претпријатија кои ја користат електронската пошта како начин за комуницирање, додека бројот на претпријатијата кои имаат веб страни е доста помал.

Проблемите и пречките со кои се соочуваат претпријатијата се истите од претходните години. Како прво, дел од претпријатијата сеуште не можат да го согледаат позитивниот аспект од користењето на Интернетот што се должи на менталитетот на дел од претприемачите и нивното тешко привикнување на промени. Исто така, цените на Интернет услугите се сеуште скапи, што не дозволуваат поголема искористеност на мрежата. Цените за изработка на веб страна, хостирање и навремено ажурирање на страна се исти така високи во споредба со земјите кадешто Интернетот е доста развиен. Продажбата на производи и услуги преку Интернет до помош на кредитни и дебитни платежни картички сеуште е во почетниот стадиум од развојот.

5.3 Значајни иницијативи и добра пракса како пример за подобрување на он-лајн пристапот

Во последно време, и Владата на РМ се повеќе се вклучува во проектите поврзани за информатичката технологија и мрежното поврзување како сектор на кој во иднина му се предава големо значење.

Здружението на ИТ компании во РМ (МАСИТ) во голема мера помага при намалување на пречките за употреба на ИТ услугите, преку голем број активности поврзани со промоција, изработка на закони, трансфер на искуства и знаење од развиени земји, итн. Исто така, се формираше и стратегија за ИТ во РМ.

Со поддршка на UNDP, се подготви Национална стратегија за развој на Информатичкото општество. Оваа иницијатива беше поддржана од Парламентот и Владата.

Проект спонзориран од УНДП основа ИТ центри во 20 македонски општини. Овие ИТ центри организираат курсеви за ИТ за локалното население и бизнисите. Осум од нив се трансформирани во фондации и се очекува сами да ги финансираат своите активности во иднина. Здружение на ИТ фондации е воспоставена и е лоцирана во Скопје. Фондациите исто така ќе играат улога на 'Пристапни Точки за Населението' и ќе овозможуваат услуги за населението користејќи е-технологии.

Линкови: www.masit.org.mk

6. ПОГОЛЕМО ИСКОРИСТУВАЊЕ НА ПРИДОБИВКИТЕ ОД ЕДИНСТВЕНИОТ ПАЗАР

6.1 Достигнат напредок во поголемото искористување на придобивките од единствениот пазар

Во изминатиов период РМ направи голем чекор во промовирање на своите производи и услуги надвор од границите на државата. Дел од овој успех се должи на Договорот за стабилизација и асоцијација, членството на РМ во Светската трговска организација како и неколкуте билатерални договори за соработка што РМ ги има потпишано со неколку земји. Од друга страна, овој напредок се должи и на самите производи и нивниот квалитет и цена со кои се доста конкурентни на странските пазари.

Меѓутоа, со потпишувањето на овие договори за соработка, РМ зема обврска дека во целост ќе ги почитува стандардите за извоз и за квалитет, а воедно и ќе ги промовира истите во рамките на домашниот пазар. Иако овие стандарди можеби претставуваат трошок за претпријатието во прво време, сепак придобивките кои се бележат се многу поголеми во иднина. Имајќи ги овие стандарди и сертификати, по автоматизам не значи дека тој што ги има слободно може извезува, и *vice versa*. Во секој случај, поседувањето на меѓународен стандард е голема предност во споредба со тие што не го поседуваат.

Покрај домашните институции кои работат на оваа проблематика, во РМ постојат и неколку странски донаторски иницијативи, како што се Владата на Холандија, ГТЗ, БАС Програмата, УСАИД, СИНТЕФ Македонија, итн.

Стандардите се само дел, кога станува збор за искористување на придобивките од единствениот пазар. Искуството покажува дека отварањето на канцеларија за трговска промоција во различни земји исто така помага при промовирањето на домашните производи во другите земји, исто така и промовирање на странските производи на домашниот пазар. Со остварување на овие контакти сите инволвирани страни искусуваат некоја придобивка. Од аспект на претпријатијата, тие ги нудат своите производи и услуги на други пазари. Од аспект на потрошувачите, тие имаат пристап до повеќе производи, тоа значи зголемување на конкуренцијата а со тоа и поседување на производи со поголем квалитет и пониска цена.

Во земјата постојат неколку канцеларии и проекти кои работат во оваа сфера.

- ИЦЕ - Италијанска канцеларија за трговска промоција. Покрај промоција на македонските и италијанските производи во двете земји, оваа канцеларија врши Matchmaking на претпријатија од двете земји, организирање на саеми, остварување на контакти и средби помеѓу претпријатијата, итн.

- СИНТЕФ Македонија - Канцеларија за норвешко-македонска стопанска соработка. Оваа канцеларија преку реализација на Matchmaking програмата, обезбедува поврзување на македонски со норвешки претпријатија. Искуството покажува дека македонските фирми им е потребна помош во пристапот на странски пазари и соработка со странски пазари. Типот на соработката не е условен, значи може да станува збор за увозни зделки, заеднички вложувања, заеднички настап на трети пазари (партнерства на меѓународни тендери) итн.

- СИППО - канцеларија на Швајцарската амбасада чија главна цел е промоција на македонските производи во Швајцарија и другите земји на ЕУ.

- МЦА - УСАИД - Целта на Проектот за конкурентност на Македонија е да им помогне на македонските претпријатија да обликуваат визија и акции што ќе резултираат во нивна поголема конкурентност на домашниот, регионалниот и меѓународниот пазар. Овој проект работи со македонските претпријатија од сите големини и им помага да создадат и пласираат комплексни производи и услуги. Преку овој проект беа креирани пет кластери (за туризам, за ИТ, за јагнешко и сирење, за вино и за текстил).

- ДИХК - Германска стопанска комора за меѓународна соработка - Проект на Германската стопанска комора чија цел е остварување на што поголема соработка помеѓу македонските и германските претпријатија, организирање саеми, итн.

Владата на РМ преку надлежните институции исто така реализира свои проекти за промоција на македонските производи и услуги во и надвор од државата. Меѓу позначајните би ги издвоиле Сонце на годината - проект за најдобар македонски производ. Исто така од неодамна за почнаа со работа три трговско-инвестициони канцеларии на РМ во Русија, Италија и Србија и Црна Гора. Нивна главна цел ќе биде промовирање на македонското стопанство во земјите во кои работат, како и привлекување странски директни инвестиции во РМ.

Исто така, Министерството за економија, во рамките на програмата за промоција на МСП, покрива дел од трошоците за учество на претпријатија на саеми во државата и надвор и неа. Во тој контекст, соработката на АППРМ со Агенција на Република Словенија, овозможува поврзување на многу македонски и словенски претпријатија. АППРМ преку BSN - Мрежата како и мрежата за деловна соработка (Б2Б) исто така овозможува поврзување на МСП од овие две земји.

Линкови: www.usaid.org.mk
www.ice.it/estero2/skopje
www.sippo.ch
www.sintef.no
www.dmwv.org.mk
www.economy.org.mk
www.apprm.org.mk
www.borza.org

6.2 Иницијативи за подобрување на состојбата

Области на кои треба да се работи и во иднина, се со цел подобра промоција на македонските производи и услуги се следниве:

- Промовирање и организирање на кампањи за македонските производи надвор од земјата.
- Трансфер на искуства од земјите од ЕУ и надминување на проблемите со кои тие се соочуваат при промоција на домашните производи
- Остварување на повеќе контакти со стопански комори и здруженија од други земји
- Отварање на повеќе канцеларии за трговско-инвестициона промоција во повеќе земји од ЕУ.

Линкови: www.economy.gov.mk

7. ОДАНОЧУВАЊЕ И ФИНАНСИСКИ ПРАШАЊА

7.1 Даноци и даночни ослободувања за малите претпријатија

Во Република Македонија не постојат закони кои што го регулираат оданочувањето на оделни видови на претпријатија. Сите претпријатија подлежат на ист вид на оданочување. Меѓутоа, во однос на нивниот обрт, приход, добивка која што ја остваруваат различни даночни мерки се превземаат. Министерството за финансии претставува едно од главните министерства кое одговорно за донесување и спроведување на даночната политика во државата.

Даноците кои се однесуваат на претпријатијата во РМ се следниве:

- Данок на додадена вредност,
- Данок на добивка,
- Данок на имот,
- Данок за акциза,
- Персонален данок на доход³.

Некои од овие даноци директно се поврзани со претпријатијата и со активностите кои тие ги превземаат, додека другите се однесуваат за нивните вработени, опремата и ресурсите со кои располагаат, итн.

- **Данокот на додадена вредност**

Данокот на додадена вредност изнесува 18%. Покрај ова стапка, за одредени производи од прехранбената и земјоделската индустрија се применува преферирана стапка од 5%. Претпријатијата чии што годишен обрт е помал од 22.000 евра, може да одлучат дали ќе бидат даночни обврзници или не. Данокот на додадена вредност, во зависност од вредноста на обртот на претпријатието, може да се плаќа месечно, квартално, полугодишно или годишно.

- **Данок на добивка**

Стапката на оданочување на данокот на добивка изнесува 15%. Се со цел да се промовира реалното прикажување на добивката од страна на претпријатијата, во овој закон се воведени некои даночни ослободувања. Имено, на обврзникот му се намалува даночната основа за износот на инвестициите во движен и недвижен имот, до 100 000 евра во денарска противвредност, во тековната година. Ако износот на инвестициите во движен и недвижен имот ја надмине вредноста од 100 000 евра во денарска противвредност, му се намалува даночната основа до 30,0%, по претходно искористеното ослободување, но не повеќе од остатокот на неискористениот дел од инвестицијата.

- **Данок на имот**

Данокот на имот се плаќа на сопственоста на недвижен имот. Тоа значи дека данокот на имот се пресметува и на деловни простирии во кои претпријатијата ги вршат своите активности.

³ персоналниот данок на доход се плаќа годишно на збирот на нето приходите од сите извори. Обврзник на Данокот на доход е физичко лице - трговец, трговец поединец, физички лица кои се занимаваат со земјоделска и занаетчиска активност како и лица кои вршат услуги или слободни занимања

- **Данок за акциза**

Во зависност од дејноста со која се занимаваат претпријатијата, некои од нив имаат обврска да плаќаат акциза. Според законот за акцизи кој беше донесен во 2001, а во 2003 беше изменет, производите како што се минерални масла, алкохол и алкохолни пијалаци, тутунски добра и возила плаќаат акциза. Во зависност од производот, според тарифните ознаки, вредноста на акцизата се пресметува различно.

Линкови: www.finance.gov.mk

7.2 Достапност до финасии преку банките и другите финансиски институции

Условите за кредитирање на претпријатијата во РМ, секоја година се подобрува. Ова подобрување се гледа од повеќе аспекти. Поголема искористеност на кредитите од страна на банките и штедилниците, намалени каматни стапки, помали барања за обезбедување, итн.

Покрај средствата што самите банки ги издвојуваат за кредитирање на претпријатијата во РМ постојат и кредитни линии од донатори и странски финансиски институции. Во прилог се кредитните линии од страна на различните организации кои се присутни во РМ.

Кредитна линија	Опис на кредитната линија
1 - КМБ	Кредитна линија за средно-рочни заеми за МСП - KfW
2 - Опрема од Италија	Кредитна линија за набавка на опрема - Влада на Италија
3 - KfW	Кредитна линија за микро и мали заеми од страна на KfW
4 - DEG	Германско - македонски фонд - KfW
5 - Холандија-МРФП	Фонд од Холандија во соработка со Македонска развојна фондација за претпријатија
6 - СЕДФ (СОРОС)	Програма за земјоделство - СОРОС Економски развоен фонд
7 - ИФАД I	Обединети нации - Фонд за Земјоделски кредити - Транша I
8 - ИФАД II	Обединети нации - Фонд за Земјоделски кредити - Транша II
9 - МСП Фонд	Фонд за кредитирање на МСП финансиран од УСАИД
10 - СОРОС Набавка	Програма за набавка на актива - СОРОС Економски развоен фонд
11 - ЕИБ	Европска Инвестициона Банка АРЕХ Глобал Лоан за среднорочни заеми за МСП
12 - ФАРЕ	Фонд на ЕУ за среднорочни инвестициони заеми за МСП - ФАРЕ Програма

Сепак, во секторот за кредитирање постојат уште проблеми кои треба да бидат надминати. Ограничувањата кај банките во однос на кредитирањето на претпријатијата се:

- високи трошоци за малите кредити,
- недостаток на банкраска експертиза за кредитирање засновано на паричен тек,
- информативни проблеми (финасии, пазари, итн.)

- исклучувањето на start - up бизнисите како потенцијални кредиткорисници
- одлуки базирани на финансиски извештаи, итн.

Од друга страна, ограничувањата кај МСП се однесуваат на:

- не можност да се понуди бараното обезбедување
- мал број на квалитетни проекти и бизнис планови
- ранливи на ненадејни економски промени
- слабо финансиско известување
- немаат кредитен историјат
- недостиг од современи познавања за технологијата и менаџментот
- недостиг на добро обучен мотивиран кадар.

7.3 Микрофинансирање

Микрофинансиите завземаат важен дел кога станува збор за финансирањето на малите претпријатија. Овој сектор во РМ во последно време започна да се развива што значи директна конкуренција на кредитите кои банките ги нудат за МСП.

Во државата микрокредитирањето се врши преку една банка и неколку штедилници. Иако каматните стапки се доста големи и вредноста на микрокредитите е доста мала, сепак, одобрувањето за некои кредити трае и до 24 часа што е доста корисно, особено кога претпријатието се соочува проблеми со ликвидноста и не е во можност да продолжи да ги врши секојдневните активности поради немање финансиски средства.

Како и кај банкарскиот сектор и во овој сектор треба да се направат некои измени се со цел подобро да почне да функционира и најважно од се, овој сектор да биде достапен за своите потенцијални корисници.

Области кои треба да се подобрат во иднина се (заклучоците се во релација со студијата што ја изработи проектот за развој на МСП):

- воспоставување на регистар на нерформалните бизниси
- подобри услови да се даваат на претпријатијата почетници, иако се сметаат доста ризична група.
- дозвола на МБПР да работи и со штедилниците за подобро искористување на кредитните линии
- развој на секторот за Бизнис развојни услуги (БРУ).

Едни од позначајните иницијативи во оваа област би ги напоменале SME Fund, Хоризонти, (проектите на УСАИД), Можности, Прокредит Банка итн. Меѓутоа, од неодамна и сите други комерцијални банки започнаа со издавање на микро кредити.

7.4 Гарантен Фонд

Во моментот, во РМ постојат два Гарантни фонда, ГФ (финансиран од страна на Шведската агенција за развој) и ГФ на Македонската развојна фондација за претпријатија (МРФП).

Поради немање на правна рамка за работа на ГФ, веќе постоечките фонда се регистрирани како невладини организации.

Во тек се подготовки за отварање на Државен ГФ, кој ќе работи во склоп на МБПР. Средствата за овој фонд ќе бидат обезбедени од страна на буџетот на РМ, меѓутоа и други организации и институции можат да учествуваат во формирањето на капиталот на фондот. Отварањето на ГФ е во координација со економската програма на Владата. Овој фонд се очекува да започне со работа во септември 2005 година. Во моментот се работи на измени и дополнувања на законот на Основање на МБПР, зашто активностите на ГФ ќе бидат дефинирани во склоп на овој закон. Во тој контекст, важно е да се напомене дека ЕАР проектот за развој на МСП подготви физибилити студија за ГФ. Многу од тие резултати и заклучоци беа користени во подготвителната фаза за ГФ што се очекува да започне со работа.

Линкови: www.mrfp.org.mk
www.gfund.com.mk

8. ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ТЕХНОЛОШКИОТ КАПАЦИТЕТ НА МАЛИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

8.1 Програми за промоција на трансферот на технологијата

Зајакнувањето на технолошките капацитети кај претпријатија може да донесе само придобивки кај нив. Како една од најважните придобивки би ги споменале на зголемува ефикасноста и ефективноста на претпријатијата, намалување на трошоците, зголемување на квалитетот на производите, итн.

Во РМ, постојат повеќе проекти кои работат за промоција и зајакнување на трансферот на технологијата.

Во рамките на Министерството за образование и наука (МОН), постои Одделение за поддршка на технолошки развој и техничка култура, кое во рамките на своите активности доделува финансиски средства за поддршка на развојно-истражувачки активности, поттикнување на иновациското творештво и развој на технолошката инфраструктура кај претпријатијата. Овие активности се во координација со Програмата за технолошки развој 2002-2006, кој е изработена од страна на МОН.

Преку оваа одделение, каде се реализираат обврските за поттикнување и помагање на технолошкиот развој и техничката култура реализира континуирани активности за поддршка на развојот на малите и средни претпријатија во функција на: зголемување на продуктивноста, намалување на невработеноста, развој на нови производи и технологии, заштеда на сировини и енергија, унапредување на животната средина и воопшто подобрување на квалитетот на живеење.

Во текот на 2005 година, Министерството за образование и наука распиша редовен годишен јавен конкурс за доделување финансиски средства за софинансирање развојно-истражувачки и иновациски проекти за субјектите на технолошкиот развој дефинирани со Законот за поттикнување и помагање на технолошкиот развој. На Конкурсот се пријавени 42 развојно-истражувачки и иновациски проекти. Во тек е постапка за избор на проекти за софинансирање со износ од околу 10.000.000 денари. (Министерството за образование и наука софинансира до 30% од вредноста на предложениот проект, а 70% е задолжително учество на носителот на проектот).

Во рамките на Стопанската комора на Македонија, под покровителство на премиерот, е востановен Фонд за поддршка на ваков вид проекти во кој членуваат: Стопанската комора, Министерството за образование и наука, МАНУ, Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, - Скопје, Универзитетот „Св. Климент Охридски“, - Битола, Државниот универзитет во Тетово, и други.

Во тек се подготовки за учество на иноваторите од Република Македонија на традиционалната саемска манифестација МАКИНОВА што е редовна можност за презентација на достигнувањата на иноваторите од

државата преку СПАТУМ (Сојуз на пронаоѓачи и автори на технички унапредувања на Македонија), на која во најголем број учествуваат претставници од малите и средни претпријатија.

Покрај домашните иницијативи, во РМ постојат неколку донаторски проекти кои работат во оваа област.

СИНТЕФ Македонија во областа на зајакнување на Трансферот на технологијата (ТТ) придонесува преку воспоставување соработка помеѓу македонските Универзитети и Норвешкиот универзитет за технологија и наука (НТНУ), со можност студенти од Македонија да престојуваат на НТНУ или некои од истражувачките институции на СИНТЕФ Норвешка. Целта на проектот е врз основа на барање на македонска фирма за одредена технологија која не е достапна во РМ, да се одбере постдипломец или докторант кој ќе биде испратен во Норвешка таа технологија да ја совлада и понатаму имплементира во македонското претпријатие кое го иницирало барањето.

Проектот на ГТЗ за ТТ кој во рамките на своите активности отвори 4 канцеларии за технолошки развој (3 во Скопје и 1 во Битола). Меѓутоа во функција се само три канцеларии.

Во Битола, по изработката и прифаќањето на физибилити студијата за изградба на Технолошкиот парк, формирана е Фондација технолошки парк, основана од Општина Битола, Техничкиот факултет и Регионалниот центар за поддршка на претпријатија Битола. Оваа Фондација функционира скоро две години и има остварено соработка со претприемачи и институции од земјата и странство. Проектот е прифатен и ќе биде финансиран преку ИНТЕРЕГ А 3 КАРДС. Се чека одлука од Влада за реализација.

Исто така, важно е да споменат и стимулативни услови за увоз на опрема за текстил, земјоделие и нови технологии.

Линкови: www.sintef.no

8.2 Пречки при реализација на трансферот на технологијата

Зајакнување на технолошкиот капацитет и трансферот на технологија не се воопшто лесни задачи за извршување. Имено, покрај финансиските средства кои се потребни за реализација на овие програм, потребна е и експертиза од другите земји, како и време потребно за реализација на програмите. Малите во вредност странски директни инвестиции исто така допринесуваат за спор развој на ТТ, како и недостатокот од различни финансиски услуги (регионални гаранциски шеми, Агенција за кредитен рејтинг, бизнис ангели, немање кредитни линии за трансфер на технологија) од страна финансиските институции и организации.

9. УСПЕШНИ МОДЕЛИ НА ЕЛЕКТРОНСКИ БИЗНИС И ВРВНА ПОДДРШКА НА МАЛИТЕ БИЗНИСИ

9.1 Правна рамка во однос на електронското работење и поврзување

Покрај зголемениот број на корисници на Интернет, ситуацијата се подобрува и од правен аспект. Имено, со последно време се прават големи напори пиратеријата во државата да се минимизира, преку воведување и доследна примена на правната марка што ја покрива оваа проблематика. Исто така, големите хардверски и софтверски компании се почесто отвараат претставништва на територијата на РМ, нудејќи ги своите производи и поддршка за своите корисници.

Што се однесува до Законот за електронски потпис и неговата примена, може слободно да се каже дека иако постои, неговата имплементација сеуште не е започната, поради некои подзаконски акти кои сеуште треба да бидат усвоени.

9.2 Моменталната состојба и домашни успешни модели

По иницијатива на кластерот за ИТ, во РМ, се основа Македонската Асоцијација за Информатичка Технологија (МАСИТ). Во МАСИТ членуваат сите претпријатија кои работат во ИТ секторот и сите од нив се мали претпријатија.

Од неодамна започна со работа и Еуро Инфо Кореспондентниот Центар (ЕИКЦ). ЕИКЦ во РМ е мрежно поврзан со другите вакви центри во Европа. Овој центар нуди повеќе можности за поврзувања на странски и домашни претпријатија. Во поголемиот број случаи овие услуги се бесплатни.

Во РМ, постојат 7 интернет провајдери, кои нудат најразлични услуги за своите клиенти, како на пример ISDN, ADSL, креирање на веб страна, електронска пошта, итн. Важно е да се напомене дека, Microsoft од неодамна е исто така присутен на македонскиот пазар нудејќи ги своите услуги и производи на претпријатијата и физичките лица.

Линкови: www.masit.org.mk
www.mt.net.mk
www.euro.info.org.mk

10. ПОСИЛНО И ПОЕФИКАСНО ПРЕТСТАВУВАЊЕ НА ИНТЕРЕСИТЕ НА МАЛИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

10.1 Претставување на МСП на национално ниво

Во РМ постојат, неколку институции кои се задолжени за претставување на интересите на претпријатијата како во државата така и надвор од неа.

Стопанската комора претставува една од најважните институции кога станува збор за претставување на интересите на МСП. Во склоп на комората работи и Центар за развој на МСП. Во зависност од потребите на секое претпријатие, Центарот врши информирање, советување и асистирање во области поврзани со:

- Интернационализација на МСП
- Финансиска сфера
- Основање на претпријатие
- Специјализирани услуги за воспоставување и унапредување на соработката со Република Италија.

Со новиот закон за Комората кој беше усвоен во Декември 2004 година, покрај другите измени кои се направија се укина задолжителното членство во комората од страна на претпријатијата. Меѓутоа, и покрај тоа, членството значително се намали во однос на претходните години.

Покрај Стопанската комора, во изминатиов период во РМ започнаа со работа и Македонката асоцијација на стопанските комори (МАСС). Идејата за создавање на оваа асоцијација се јави поради неможноста на Стопанската комора да ги задоволи барањата на одделни стопанственици од одредени стопански гранки. МАСС започна со работа во 2002 година и е составена од 4 комори - индустриска, трговска, услужна и за агро-бизнис. Целта на оваа комора е да го подобри и поддржи бизнисот на своите членови и да им помогне да ги понудат своите производи на глобалниот пазар.

Исто така, остварување на соработката со коморите од другите земји претставува еден чекор кон подобро претставување на интересите на претпријатијата. Во РМ, покрај домашните стопански комори и здруженија (како што се Здружение на ИТ производители, комори на занаетчии, здружение на чевлари, здружение на текстилни производители, итн.) постои и соработка со Германската, Комората на САД, Руската, Француската, Европската Бизнис Асоцијација (ЕВА), итн.

АППРМ во соработка со регионалните центри во голема мера помага при промоција на претпријатијата. Ова претставување се однесува на организирање на саеми за претпријатијата. Исто така, регионалните центри како што се Куманово и Битола, кои се лоцирани во непосредна близина на границата на РМ со другите земји, доста често организираат средби на македонските претпријатија со претпријатијата од Албанија, Грција, Бугарија и Србија и Црна Гора.

Започна со реализација иницијатива да се основа одржлив МСП Форум (со претставници од Министерството за економија, АППРМ, БПО и коморите) кој ќе претставува дијалог помеѓу донесувачите на политиките од една страна и МСП претставниците кои ќе ги застапуваат потребите на МСП од друга страна. Оваа активност е поддржана од ЕАР проектот за развој на МСП.

Интересите на претпријатијата пред законодавната власт се врши преку горе споменатите НСПК и НЕТ, како и преку стопанските комори и здруженија во РМ.

Линкови: www.dmwv.org.mk
www.amcham.com.mk
www.eba.org.mk

Дел 3. Планирани активности за во иднина

Република Македонија ќе продолжи со активностите за поддршка на малите претпријатија и во наредниот период. Основна цел на таа поддршка ќе биде да се подготват малите претпријатија да бидат по конкурентни и поспремни за влегување во Европската Унија.

За оваа цел ќе бидат следени одредбите дефинирани со Лисабонската стратегија, како и стратешкиот план и стратегијата за поддршка на претприемништвото која се спроведува во Министерството за економија во соработка со другите релевантни министерства.

Сите активности во основа ќе бидат насочени кон создавање на поатрактивно деловно опкружување, промоција на претприемничката култура и креирање на поволно опкружување за МСП.